

Broj 3/2007.

SLUŽBENI VJESNIK

BISKUPIJA
MOSTARSKO-DUVANJSKA
I TREBINJSKO-MRKANSKA

SLUŽBENI VJESNIK

Biskupija
Mostarsko-duvanjska i
Trebinjsko-mrkanska

Izdavač
Biskupski ordinarijat Mostar

Glavni urednik
Don Ante Luburić
kancelar

Odgovorni urednik
Msgr. Srećko Majić
generalni vikar

Lektor
Don Ilija Drmić

Grafička obradba
Crkva na kamenu

Tisak
Suton, Široki Brijeg

Slika na naslovnici
Katedrala i Biskupski ordinarijat u Mostaru

Slika na zadnjoj korici
Katedrala u Trebinju

SADRŽAJ

SRETAN BOŽIĆ 2007. i BLAGOSLOVLJENA NOVA 2008.	5
I. DOKUMENTI SVETE STOLICE	7
Iz Papine enciklike <i>Spe salvi</i> - "U nadi spašeni"	8
Poruka pape Benedikta XVI. za Svjetski dan selilaca i izbjeglica 2008.	9
Državno tajništvo: Primitak kolekte <i>Petrov novčić</i>	11
Kongregacija za istočne Crkve: Primitak kolekte za Svetu Zemlju	12
Papin pozdrav vjernicima iz Hercegovine	13
II. BISKUPSKA KONFERENCIJA BOSNE I HERCEGOVINE	15
Priopćenje: 41. redovno zasjedanje Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine	16
Izlaganje pročelnika Katehetskoga vijeća biskupa Ratka Perića na 41. zasjedanju BKBiH: <i>Školski vjeronauk - dosadašnji put - smjernice za budućnost</i>	17
ŠTO JE TO "MEĐURELIGIJSKO VIJEĆE"?	
Svjetska konferencija za religiju i mir	23
Kardinalovo pismo biskupima	24
Prvo biskupovo pismo subraći u episkopatu BKBiH	25
Drugo biskupovo pismo subraći u Episkopatu: Očitovanje	28
Ugovor o saradnji	29
Popratno pismo pastoralnoga vikara	30
III. MOSTARSKO-DUVANJSKA I TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA	31
Imenovanja i razrješenja	32
Sjednica prezbiterijalnoga vijeća	33
Nova bogoštovna mjesta	34
Čestitka kardinalu Josipu Bozaniću	35
Ispiti za ovlast isповijedanja	36
Đakonsko ređenje bogoslova Zorana Pinjuha	36
OKRUŽNICE ORDINARIJATA	37
Biskupova poruka o školskom vjeronauku i župnoj katehezi	37
Liturgijski Direktorij hercegovačkih biskupija	39
Kalendar misa za mladež i kršćansku obitelj 2008.	40
Obveze župnih ureda prema Ordinarijatu	41
Raspored pohoda župnika Ordinarijatu	42
BISKUPOVI NAGOVORI - HOMILIE - PROPOVIJEDI	46
Svetkovina Velike Gospe, Nevesinje, 15. kolovoza 2007.	46
Redovnički dani, Zidine, Karmel sv. Ilike, 30. kolovoza 2007.	49
Svetkovina Krvi Kristove, Ludbreg, 2. rujna 2007.	51
Blagdan Uzvišenja svetoga križa, Mostar - katedrala, 14. rujna 2007.	54

DEKRET ROMANIS PONTIFICIBUS	56
Biskupovo pismo provincijalu ocu fra Ivanu Sesaru	56
Pismo generalnomu ministru ocu Joseu Rodriguezu Carballu	57
MEĐUGORSKA DOGAĐANJA	58
Biskupov odgovor dr. fra Tomislavu Pervanu	58
VIJESTI KATOLIČKOOG INFORMATIVNOG UREDA MOSTAR	64
Miholđan u Trebinju	64
40. obljetnica hrvatske katoličke zajednice u Innsbrucku	65
Susret s Trebinjcima u Zagrebu	65
Pastoralni pohod Hrvatima u Australiji	66
KNJIGE I IZLOŽBE	69
Fidei donum među Hrvatima	69
Biskupovo predstavljanje knjige "Dubljeni"	72
Biskupov intervent na izložbi umjetnina Ksenije Kantoci	73
Rekolekcija redovnicama	76
Preminuo fra Jozo Vasilj (1943.-2007.)	80
Biskupova kratka kronika od 1. rujna do 30. studenoga 2007	81
DIJECEZANSKI BISKUPI I SVEĆENICI PREMINULI POSLIJE 1881.	85
Biskupi Mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelji Trebinjsko-mrkanski	85
Svećenici Mostarsko-duvanjske biskupije	85
Svećenici Trebinjsko-mrkanske biskupije	86

SRETAN BOŽIĆ 2007. i BLAGOSLOVLJENA NOVA 2008.

Katolička nas vjera uči, i Objavom i Predajom, da će nam zemaljski život biti prazan i završiti u praznu grobu ne prihvatićemo li ponudu Božje punine. Da nam se ne dogodi isprazan život, i da sve ne završi u šupljini besmislene smrti, pobrinuo se sam Bog Otac koji nam je u ljubavi svojoj poslao Sina svoga Jedinorođenoga da postane čovjekom, jednim od nas, da on prođe put od prazne slame u šilji do pune slave u nebeskoj diki. "Od punine njegove svi mi primisimo, i to milost na milost" (Iv 1, 16). To jest, oni koji ga doista primiše kako se on predstavio. I koji njegovim hode stopama.

Njegov je put trpljenja da se naučimo strpljenju,
put siromaštva da se bogatimo u Bogu,
put progona da poželimo pravu domovinu u nebu,
put poslušnosti Božjoj volji da uvidimo kako se svojim zemaljskim i naravnim sredstvima ne možemo sami spasiti.

Ljudi bi možda više voljeli da je Krist došao
na užarenim oblacima nebeskim,
u vatrometu gromova i munja,
u potresima ljudskih savjesti,
u potopima oholih carstava i lažnih zemaljskih sudova.

Ne, on je ovaj put, u povijesnom Utjelovljenju, došao u liku maloga i miloga Djetešca,
i to ne na dušecima kraljevskoga dvora,
nego u jednostavnim jaslicama pastirskoga obora;
ne iz najpoznatije obitelji tadašnjega vremena,
nego iz tada najneznatnije Djevice na svijetu;
došao je u liku sluge, brata, prijatelja,
da nam kaže kakvi bismo i mi trebali biti i
da nam pomogne da takvi doista i budemo.

A budi uvjeren da će jednoga dana doći u božanskoj Slavi svojoj, neočekivano preko svake mjere. Doći će suditi žive i mrtve po djelima našim. "Jer svima nam se pojavit pred sudištem Kristovim da svaki dobije što je kroz tijelo zaradio, bilo dobro, bilo зло" (2 Kor 5, 10). Stvorit će novo nebo i novu zemlju. I njegovu kraljevstvu ne će biti kraja. I oni koji budu njegovi, vjekovat će s njime u punini vjekovječnih vjekova.

Sretan Božić svim svećenicima, redovnicima, redovnicama, svemu puku vjernomu i svima **blagoslovljena Nova 2008. godina!**

Ratko Perić, biskup

I.
DOKUMENTI SVETE STOLICE

IZ PAPINE ENCIKLIKE SPE SALVI - “U NADI SPAŠENI”

Prenosimo, u našem prijevodu, samo posljednja dva broja, 49-50, druge Papine enciklike, o Mariji kao “zvijezdi nade” i “Majci nade” u ovo Božićno doba. Enciklika je objavljena 30. studenoga 2007.

Marija, zvijezda nade

49. S himnom iz 8./9. stoljeća, dakle više od tisućljeća, Crkva pozdravlja Mariju, Bogomajku, kao “zvijezdu mora”: Ave maris stella - Zdravo zvijezdo mora. Ljudski je život hod. Prema kakvu cilju? Kako mu nalazimo stazu? Život je poput plovidbe na moru povijesti, često tamna i olujna plovidba u kojoj tražimo zvijezde koje nam označuju putanju. Prave zvijezde našega života jesu osobe koje su znale ispravno živjeti. One su svjetlila nade. Jasno, Isus je Krist sam po sebi sunce koje je granulo iznad svih tama povijesti. Ali da do njega dospijemo, trebaju nam bliska svjetla - osobe koje daju svjetlo uzimajući od Njegova svjetla i pokazujući tako smjer za naše proputovanje. I koja bi osoba mogla više od Marije biti za nas zvijezda nade - ona koja je svojim “da” otvorila samomu Bogu vrata našega svijeta; ona koja je postala živa Škrinja zavjetna, u kojoj se Bog utjelovi, postao jedan od nas, nastani se (ušatori se) među nama (usp. Iv 1, 14)?

50. Njoj se stoga obraćamo: Sveta Marijo, Ti si pri-padala onim poniznim i velikim dušama u Izraelu koje su, kao Šimun, iščekivale “Utjehu Izraelovu” (Lk 2, 25) i, kao Ana, “otkupljenje Jeruzalema” (Lk 2, 38). Ti si živjela u intimnu dodiru s izraelskim Svetim Pismom, koje je govorilo o nadi, o obećanju danu Abrahamu i potomstvu njegovu (usp. Lk 1, 55). Tako shvaćamo sveti strah koji Te obuzeo kada je andeo Gospodnjи ušao u Tvoju kuću i rekao da ćeš Ti na svjetlo donijeti Onoga koji je bio nada Izraelova i očekivanje svijeta. S pomoću Tebe, po Tvome “da”, nada tisućljeća morala je postati stvarnost, ući u ovaj svijet i u njegovu povijest. Ti si se poklonila pred veličinom ove zadaće i rekla “da”: “Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi” (Lk 1, 38). Kada si puna svete radosti

žurno hitila preko judejskih gora da dođeš k svojoj rođakinji Elizabeti, postala si slika buduće Crkve koja, u svome krilu nosi nadu svijeta preko gora povijesti. Ali uz radost, koju si svojim Magnificatom, riječima i pjesmom raširila kroz stoljeća, poznavala si također maglovite tvrdnje prorokâ o patnji sluge Božjega u ovome svijetu. Nad rođenje u štali u Betlehemu bljesnuo je sjaj anđela koji su nosili blagu vijest pastirima, ali istodobno Božje je siromaštvo u ovom svijetu bilo i previše doživljajno. Stari Ti je Šimun govorio o maču koji će Ti probosti dušu (usp. Lk 2, 35), o znaku osporavanu koji će Tvoj Sin biti u ovome svijetu. Kad je zatim započeo javni život Isusov, morala si se staviti u stranu, da bi mogla rasti nova obitelj, radi čije je ustavne On došao i koja se trebala razviti doprinosom onih koji će riječ Njegovu slušati i opsluživati (usp. Lk 11, 27 sl.). Unatoč svoj veličini i radosti prvih početka Isusova djelovanja, Ti si u sinagogi u Nazaretu, morala doživjeti istinu o riječi o “znaku osporavanu” (usp. Lk 4, 28 sl.). Tako si vidjela pojačanu moć neprijateljstva i odbijanja koje se postupno učvršćivalo oko Isusa do časa na križu, gdje si morala vidjeti Spasitelja svijeta, baštinika Davidova, Sina Božjega kako umire kao poražen, izložen izrugivanju među zločincima. Prihvatala si tada riječ: “Ženo, evo ti sina” (Iv 19, 26). S križa si primila novo poslanje. Od trenutka križa na nov si način postala majka: majka svih onih koji žele vjerovati u Tvoga Sina Isusa i slijediti ga. Mač boli probo Ti je dušu. Je li nuda umrla? Je li svijet definitivno ostao bez svjetla, život bez cilja? Onoga si časa, vjerojatno, u svojoj nutritini iznova slušala anđelovu riječ, kojom je odgovorio na Tvoju bojazan u trenutku navještenja: “Ne boj se, Marijo!” (Lk 1, 30). Koliko je puta Gospodin, Sin Tvoj, ponovio istu stvar svojim učenicima: Ne bojte se! U golgotskoj noći Ti si iznova čula tu riječ. Svojim je učenicima, prije trenutka izdaje, rekao:

“Hrabri budite - ja sam pobijedio svijet” (*Iv 16, 33*). “Neka se ne uznemiruje vaše srce i neka se ne straši” (*Iv 14, 27*). “Ne boj se, Marijo!” U trenutku u Nazaretu andeo Ti je također rekao: “Njegovu kraljevstvu ne će biti kraja” (*Lk 1, 33*). Zar je svršilo prije nego je i počelo? Ne, kod križa, na osnovi iste Isusove riječi, Ti si postala Majkom vjernika. U toj vjeri, koja je i u tami Velike subote bila sigurnost nade, išla si u susret uskrslom jutru. Radost uskrsnuća dodirnula Ti je srce i povezala Te na nov način s učenicima, kojima je određeno da po vjeri postanu Isusova obitelj. Tako si Ti bila u zajednici vjernika koji su u danima nakon Uzasašća jednodušno molili za dar Duha Svetoga (usp. *Dj*

1, 14) i primili ga na dan Pedesetnice. “Kraljevstvo” je Isusovo bilo drukčije nego što su ga ljudi mogli zamisliti. Ovo je “kraljevstvo” počelo onoga trenutka i neće više nikada prestati. Tako Ti ostaješ među učenicima kao njihova Majka, kao Majka nade. Sveta Marija, Majko Božja, Majko naša, nauči nas vjerovati, nadati se i ljubiti s Tobom. Pokaži nam put prema Njegovu Kraljevstvu. Zvijezdo mora, nad nama sjaj i vodi nas na našem putovanju.

Dano u Rimu kod sv. Petra, 30. studenoga, blagdan sv. Andrije apostola, 2007. godine, treće Pontifikata.

BENEDIKT XVI.

PORUKA PAPE BENEDIKTA XVI. ZA SVJETSKI DAN SELILACA I IZBJEGLICA 2008.

Iz Vatikana, 18. listopada 2007.

Draga braćo i sestre!

Tema Svjetskog dana selilaca i izbjeglica ove godine na poseban način poziva na razmišljanje o mladim seliocima. Često o njima slušamo u vijestima. Današnji globalizacijski procesi kojima je zahvaćen veliki dio svijeta za sobom povlače pojavu seljenja ljudi, koja sili i mnoge mlade ljude da napuštaju vlastitu zemlju i žive daleko od svojih obitelji i svoje domovine. Posljedica je toga da iz mnogih zemalja odlazi mladež natprosječnih intelektualnih sposobnosti, dok su u zemljama koje primaju selioce na snazi propisi koji otežavaju njihovo stvarno uključivanje u društveni život. Iseljavanje uzima sve više maha i njime je obuhvaćen sve veći broj osoba iz svih društvenih slojeva. S pravom stoga javne ustanove, humanitarne udruge kao i Katolička Crkva ulažu velike napore da se izade ususret tim ljudima u nevolji.

Kada je riječ o mladim seliocima osobito težak problem predstavlja takozvana “dvostruka pripadnost”: s jedne strane, oni živo osjećaju potrebu da ne izgube kulturu iz koje su ponikli, a, s druge, u njima se javlja razumljiva želja da postanu sastavni dio društva u koje su primljeni, a da to ipak za sobom ne donese potpunu asimilaciju i samim tim gubitak tradicije svojih predaka. Među tim mladima ima i djevojaka, koje lakše postaju žrtve izrabljivanja, moralnih ucjena pa čak i svakovr-

snih zloupotreba. Što tek reći o napuštenim adolescentima i maloljetnicima, toj posebno rizičnoj kategoriji među tražiteljima azila? Ti mladići i djevojke često završavaju na ulici prepušteni samima sebi i postaju plijen nemilosrdnih izrabljivača, koji ih, nerijetko, pretvaraju u objekte tjelesnoga, moralnoga i spolnoga nasilja.

Ako se zatim malo pobliže pogleda na svijet prisilnih selilaca, a tu mislimo na izbjeglice, prognanike i žrtve trgovine ljudima, tu se, na žalost, susreće i mnogo djece i adolescenta. Kada govorimo o tome, nikoga ne smiju ostaviti ravnodušnim potresne slike velikih izbjegličkih i prognaničkih logora koji postoje u različitim dijelovima svijeta. Kako ne misliti na to da su i ti maleni došli na svijet, kao i svi drugi, s opravdanim težnjama za sretnim životom? Kako, istodobno, ne podsjetiti da su djetinjstvo i mladost razdoblja od temeljne važnosti za razvoj muškarca i žene i zahtijevaju stabilnost, ozbiljnost i sigurnost? Ta djeca i mladi jedino što su iskusili jesu “logori” u kojima moraju boraviti, gdje žive u izolaciji, daleko od stambenih naselja i lišeni mogućnosti pohađanja redovne nastave. Pa kako onda mogu s nadom gledati u budućnost? Premda je istina da se za njih čini mnogo, potrebno je ipak uložiti truda da im se još više pomogne stvaranjem prikladnih prihvatališnih i obrazovnih struktura.

Upravo u tome smislu postavlja se pitanje: Kako odgovoriti na iščekivanja mlađih selilaca? Što učiniti

da im se izade ususret? Potrebno se, bez sumnje, ponajprije uzdati u potporu obitelji i škole. Koliko su, međutim, samo složene situacije i kako su brojne teškoće s kojima se ti mladi ljudi susreću u svojim obiteljskim i školskim sredinama! U obiteljima, da podemo od njih, nestalo je one tradicionalne podjele uloga koja je postojala u zemlji iz koje su došli te često dolazi do sukoba između roditelja koji su ostali duboko ukorijenjeni u svojoj kulturi i djece koja su se brzo akultuirala u nove društvene sredine. Ne treba podcenjivati ni teškoće s kojima se mladi susreću pri uključivanju u obrazovni sustav koji je na snazi u zemljama koje su ih primile. U samom bi se školskom sustavu stoga trebalo voditi računa o toj njihovoј situaciji. U njemu bi za doseljeničku djecu trebali biti predviđeni takvi obrazovni programi koji će i biti primjereni njihovim potrebama i pomoći njihovoј integraciji u novu sredinu. Bit će također važno stvarati u predavaonicama ozračje poštivanja i dijaloga među svim učenicima, na temelju onih sveopćih načela i vrijednosti koje su zajedničke svim kulturama. Zalaganje svih: profesora, obitelji i studenata, bez sumnje će pridonijeti i pomoći mladim seliocima da se što je bolje moguće uhvate u koštac s izazovom integracije i pružiti im mogućnost da steknu sve ono što može koristiti njihovoј ljudskoj, kulturnoj i stručnoj naobrazbi. To još više vrijedi za mlade izbjeglice za koje će se morati pripremiti prikladni programi, kako na polju obrazovanja tako i rada, načinom kojim će se zajamčiti njihova opća izobrazba i pružiti im se neophodne temelje za pravilno uključivanje u novo društvo, kulturu i svijet rada.

Crkva s osobitom pozornošću promatra svjet selilaca i traži od onih koji su u zemlji iz koje su došli primili kršćansku naobrazbu da učine sve da ta baština vjere i evanđeoskih vrijednosti donese plod na način pružanja dosljednoga svjedočanstva u različitim životnim sredinama. Upravo u tome smislu pozivam crkvene zajednice u koje seliocci dolaze da sa simpatijom prihvaćaju mlade i najmlađe s njihovim roditeljima, trudeći se razumjeti sve nedaće kroz koje su prošli i pomažući im uključiti se u novu sredinu. Postoji među seliocima, kao što sam pisao u svojoj prošlogodišnjoj poruci, skupina kojoj valja posvetiti posebnu pozornost, a riječ je o studentima iz drugih zemalja koji se zbog svoga studija nalaze daleko od vlastitoga doma. Njihov broj stalno raste: ta mladež iziskuje posebnu pastoralnu skrb, jer to nisu samo studenti, poput ostalih, već i privremenii doseljenici. Oni se često osjećaju

osamljenima, pod pritiskom studiranja a katkad i u materijalnoj stiscu. Crkva, u svojoj majčinskoj brizi, na njih gleda s ljubavlju i nastoji provesti u djelo posebne pastoralne i socijalne pothvate, u kojima se vodi računa o velikim resursima koje predstavljaju ti mladi ljudi. Treba im pomoći da se otvore dinamizmu interkulturnosti, te da se obogaćuju u doticaju s drugim studentima koji pripadaju drugim kulturama i religijama. Za mlade kršćane to iskustvo studija i obrazovanja može biti korisno za dozrijevanje njihove vjere te im biti poticajem da se otvore onoj univerzalnosti koja je konstitutivna sastavnica Katoličke Crkve.

Dragi mladi selioci, pripremite se zajedno sa svojim vršnjacima za izgradnju pravednijega i bratskijega društva, savjesno i ozbiljno izvršavajući svoje dužnosti prema svojim obiteljima i državi. Poštujte zakone i ne dopustite da vas ikada ponesu mržnja i nasilje. Trudite se, radije, biti već sada protagonisti svijeta u kojem će vladati razumijevanje i solidarnost, pravednost i mir. Od vas, mladi vjernici, osobito tražim da iskoristite svoje vrijeme studija da napredujete u ljubavi i spoznaju Kristovu. Isus želi da mu budete pravi prijatelji i zato je nužno da trajno njegujete duboki odnos s njim u molitvi i poslušnom slušanju njegove Riječi. On želi da mu budete svjedoci i zato je nužno da se trudite hrabro živjeti evanđelje prevodeći ga u konkretne geste ljubavi prema Bogu i velikodušnoga služenja braću. Crkva treba i vas i računa na vašu potporu. Vi možete ostvariti ulogu u sadašnjoj evangelizaciji. Dolazeći iz različitih kultura, ali svi povezani pripadnošću jedinoj Crkvi Kristovoj, možete pokazati da je evanđelje živo i prikladno za svaku situaciju; to je stara a opet uvijek nova poruka; ono je Riječ nade i spasenja za ljude svih rasa i kulture, svih uzrasta i svih doba.

Mariji, Majci čitavoga čovječanstva, i Josipu, njenom prečistom zaručniku, koji su zajedno s Isusom proživjeli iskustvo progonstva u Egipat, povjeravam svakoga od vas, vaše obitelji, sve one koji su na ovaj ili onaj način zaokupljeni velikim svijetom vas mlađih selilaca, dragovolje i pastoralne djelatnike koji vam spremno pomažu i pružaju vam prijateljsku potporu. Neka Gospodin bude uvijek uz vas i vaše obitelji, kako biste zajedno mogli prevladati materijalne i duhovne prepreke i teškoće na koje nailazite na svom putu. Te želje pratim posebnim apostolskim blagoslovom koji zazivam nad svakoga od vas i nad osobe koje su vam drage.

BENEDIKT XVI.

SEGRETERIA DI STATO
—
PRIMA SEZIONE - AFFARI GENERALI

Dal Vaticano, 13 novembre 2007

N. 80.454

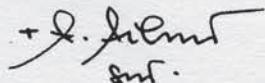
Eccellenza Reverendissima,

è regolarmente pervenuta a questa Segreteria di Stato la somma di € 8.790,00, che le Diocesi di Mostar-Duvno e di Trebinje-Mrkan, per il cortese tramite della Nunziatura Apostolica in Bosnia e Erzegovina, hanno inviato al Santo Padre Benedetto XVI, quale Obolo di San Pietro per l'anno in corso.

Il Sommo Pontefice desidera ringraziare Vostra Eccellenza per il gesto di solidarietà cristiana, significativa espressione di comunione ecclesiale e di devozione verso la Sua persona e, mentre invoca dal Signore Gesù, per intercessione della Vergine Santa, copiosi doni di luce e di pace, di cuore imparte a Lei ed a quanti sono affidati alle sue cure pastorali la propiziatrici Benedizione Apostolica.

Profitto della circostanza per confermarmi con sensi di distinto ossequio

dell'Eccellenza Vostra Rev.ma
dev.mo nel Signore

A Sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Ratko PERIĆ
Vescovo di Mostar-Duvno
e Amministratore Apostolico di Trebinje-Mrkan
BOSNIA ed ERZEGOVINA

CONGREGATIO
PRO ECCLESIIS ORIENTALIBUS

Prot. N. 1/2007

13 novembre 2007

00193 Roma
Via della Conciliazione, 34
Indirizzo postale: 00120 Città del Vaticano

Eccellenza Reverendissima,

E' pervenuta a questo Dicastero la somma di € 24.690,00 (US\$ 35.900,00) raccolta nell'anno 2007 nella diocesi di Mostar-Duvno e di Trebinje-Mrkan, quale concreto segno di solidarietà fraterna in favore dei cristiani di Terra Santa.

Ho l'onore di porgere il ringraziamento molto paterno del Santo Padre Benedetto XVI. Fin dagli inizi del Suo Pontificato Egli non ha mancato di additare a tutta la Chiesa la missione singolare, come pure le perduranti difficoltà e le necessità dei fratelli e delle sorelle che abitano in Israele, Palestina e negli altri Luoghi Santi.

Desidero, altresì, esprimere il riconoscente pensiero di questa Congregazione e mio personale a Lei, ai Sacerdoti, ai Religiosi e alle Religiose, alle Istituzioni ecclesiali e a tutti i fedeli di codesta Comunità.

Il Loro apprezzabile contributo consentirà di mantenere viva la presenza ecclesiale, attraverso le previste forme di assistenza pastorale, educativa e caritativa, accanto alle tanto venerabili memorie religiose, storiche ed artistiche di assoluto pregio custodite in quei Territori.

L'aiuto materiale è senz'altro espressione della comunione spirituale e della costante preghiera che Ella e la Comunità affidata alle Sue cure non mancheranno di alimentare anche in futuro a bene di quella porzione tanto preziosa della Santa Chiesa.

Con l'assicurazione di un fraterno ricordo al Signore e il più cordiale ossequio.

Suo dev.mo

✠ Arcivescovo Leonardo Sandri
Prefetto

✠ Antonio Maria Vegliò
Arcivescovo Segretario

A Sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Ratko PERIĆ
Vescovo di Mostar-Duvno
Amministratore Apostolico di Trebinje-Mrkan
Biskupska Ordinarijat, Nadbiskupa Čule BB, PP. 54
88000 MOSTAR, BOSNIA-ERZEGOVINA

PAPIN POZDRAV VJERNICIMA IZ HERCEGOVINE

GENERALNA AUDIJENCIJA 10. listopada 2007.

S radošću pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a posebno katedralni zbor iz Đakova, vjernike Hrvatske katoličke misije u Švicarskoj te skupinu iz Mostara. Neka vas molitva svete krunice još više učvrsti u vjeri, nadi i ljubavi. Hvaljen Isus i Marija!

[01403-AA.01] [Testo originale: Croato]

II.

BISKUPSKA KONFERENCIJA

BOSNE I HERCEGOVINE

PRIOPĆENJE

41. redovno zasjedanje Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine

Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine održala je od 28. do 30. studenoga 2007. u Nadbiskupskom ordinarijatu u Sarajevu svoje 41. redovno zasjedanje pod predsjedanjem nadbiskupa metropolita vrhbosanskog kardinala Vinka Puljića. Osim članova BKBiH, na zasjedanju su sudjelovali: beogradski nadbiskup mons. Stanislav Hočević, predsjednik Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Beogradu; dubrovački biskup mons. dr. Želimir Pušić, delegat Hrvatske biskupske konferencije; te biskup u miru iz Linza mons. Maximilian Aichern, delegat Austrijske biskupske konferencije. Tijekom zasjedanja biskupima BKBiH uputio je svoj pozdrav apostolski nuncij u BiH mons. Alessandro D'Errico i prenio blagoslov Svetoga Oca i poruke Svetе Stolice.

Biskupi su s radošću primili izraze blizine što su im ih prenijeli delegati iz Dubrovnika, Beograda i Linza, te izrazili zahvalnost za svu dosadašnju pomoć i suradnju. Istimajući trajnu bratsku solidarnost biskupa iz Hrvatske, biskupi su također posebno zahvalili Austrijskoj BK za partnersku suradnju na razini pojedinih dijeceza kao i za konkretni materijalni doprinos za razne crkvene projekte, osobito na socijalnom planu.

Prihvaćajući poticaj državnoga tajnika Svetе Stolice kardinala Tarcisia Bertonea, biskupi su odlučili da se prigodom spomendana Marije pomoćnice kršćana (24. svibnja), zaštitnice Kine, u svim župama moli posebno za kineske katolike i organizira kolekt za pomoć Katoličkoj Crkvi u Kini, u nedjelju 25. svibnja 2008.

Saslušavši izvješće svoga delegata s 22. konferencije o Pastoralu i skrbi za bolesne stare osobe, koja je održana nedavno u Rimu, biskupi potiču karitativne i pastoralne djelatnike da rade na buđenju svijesti o dostojanstvu i vrijednosti svake osobe, a osobito starih bolesnih, te da za njih pokažu prioritet jer su upravo oni sve češće na rubu društva i prepušteni samima sebi.

Biskupi su razmotrili i izvješće svoga delegata na Prvom međunarodnom susretu pastorala beskućnika, također održanom u Rimu ovih dana. Izražavaju žaljenje da se beskućnicima u BiH, kojih se broj točno ni ne zna, gotovo nitko sustavno ne bavi. Zahvaljuju karitativnim djelatnicima koji, unatoč teškim uvjetima, nastoje raditi na tom planu. Pozivaju da se problemu nemalena broja beskućnika pristupi odgovorno i sveobuhvatno.

Nakon izlaganja pročelnika Katehetskoga vijeća o razvoju i sadašnjem stanju župne kateheze i školskoga vjeroučiteljstva, i rasprave o tome, biskupi izražavaju zahvalnost svim katoličkim katehetama i katehisticama u ovoj zemlji za njihov ustajni i nezamjenjivi udio u odgoju i izobrazbi djece i mladeži, ne samo poukom u školi, nego i primjerom vlastitoga kršćanskog života. Potiču župnike i druge njihove kvalificirane suradnike da sa svom odgovornošću posvećuju dužnu brigu župnoj katehezi kao povlaštenu mjestu i sredstvu kršćanskoga odgoja i rasta. Za to su im na raspolaganju na poseban način sadržaji i sugestije *Općega direktorija za katehezu Kongregacije za kler* (2000.) i *Župne kateheze u obnovi župne zajednice, Plan i program*, koju su izdali Nacionalni katehetski ured HBK i Hrvatski institut za liturgiju (2000.). U vrijeme komunističke vladavine sav se vjeroučiteljstvo, i školskoga sadržaja i župne kateheze, odvijao u župi. S novim demokratskim promjenama omogućeno je da se konfesionalni vjeroučitelji izvodi u školama po razrednim udžbenicima. A župne kateheze: s odgojem za crkveno služenje i crkveno zajedništvo, s pripremom na pojedinačne sakramente isповijedi, pričesti, krizme, braka; liturgijski život s pjevanjem, biblijski kružoci s produbljenjem Božje riječi, trebaju se održavati u župnim prostorijama prema gore navedenim priručnicima. Oba su vida vjerske pouke i odgoja nužna i obvezna.

Saslušavši prikaz u svezi s opakom bolešću AIDS, i nazočnom i u Bosni i Hercegovini, biskupi su podržali projekte koje provodi Caritas BKBiH u suradnji s bisku-

pijskim Caritasima. Potaknuli su na još veću zauzetost u borbi protiv ovisnosti o drogi, koja je gotovo u svim krajevima uzela maha, te je često uzrok ne samo izgubljenosti pojedinaca, nego i razaranja cijelih obitelji s dugotrajnim posljedicama za društvenu i vjersku zajednicu. Iznova pozivaju sve mjerodavne strukture vlasti, vjerske, humanitarne i druge organizacije, odgojne ustanove i medijske djelatnike kako bi se svi zajedno i uspješno borili protiv pošasti "ovisnosti" u društvu.

Biskupi su upoznati s dokumentom HBK o *Pastoralu sakramenata u župnoj zajednici* koji je u pripravi i odlučili razmotriti mogućnost njegove prilagodbe pastoralnim potrebama Crkve u Bosni i Hercegovini.

Biskupi su odredili delegate za 49. međunarodni euharistijski kongres u Quebecu u Kanadi u lipnju 2008. godine; za Susret hrvatske katoličke mladeži, 26. i 27. travnja 2008. u Varaždinu, te za Svjetski susret mladih u Sydneyu u srpnju 2008. godine. Zahvalni onima koji su pripremili materijale za Susret hrvatske katoličke mladeži u Varaždinu, biskupi pozivaju mlade iz svojih biskupija da se već sada aktivno uključe u pripravu za taj susret i na njemu sudjeluju u što većem broju.

Također su razmotrili i obilježavanje Svjetske molitvene osmine za jedinstvo kršćana (18.-25. siječnja 2008.) i preporučili da se u svakom biskupijskom sjedištu, i gdje god je to moguće, organiziraju molitveni i drugi ekumenski susreti s drugim kršćanima.

U katedrali Srca Isusova biskupi su uvečer 29. studenoga slavili svetu Misu za mir i pravdu u Bosni i Hercegovini, s homilijom biskupa Želimira Puljića. Biskupi i ovaj put, pridružujući se svima onima koji se zalažu za pravdu i mir u ovoj zemlji, pozivaju katolike na postojanost i molitvu, a sve ljude podsjećaju na bolno iskustvo da se nepravdom i nasiljem ne postiže nikakvo i ničije dobro. Ohrabreni upravo objavljenom enciklikom pape Benedikta XVI. *U nadi spašeni*, nagašavaju da je snagom nade u Boga moguće izdržati u svim kušnjama i doći do ljudskije budućnosti za sve.

Na blagdan sv. Andrije apostola, 30. studenoga, u Vrhbosanskoj katoličkoj bogosloviji biskupi su s poglavarima slavili Euharistiju na svršetku i svoga zasjedanja i bogoslovske duhovnih vježbi.

Tajništvo BKBiH

IZLAGANJE PROČELNIKA KATEHETSKOGA VIJEĆA BISKUPA RATKA PERIĆA

na 41. zasjedanju BKBiH, 29. studenoga 2007.

Školski vjeronauk - dosadašnji put - smjernice za budućnost

TEMELJNE TOČKE

Kratko se naznačuje narav, mjesto i zadaća katoličkoga vjeronauka u sustavu javnih škola u BiH u svjetlu crkvenih dokumenata i sadašnje europske i domaće vjeronaučne prakse;

Izdvajaju se neke važnije odrednice o vjeronauku u školi u europskim zemljama i u BiH radi usklađivanja naše vjeronaučne prakse u budućnosti, osobito s praksom u EU zemljama i RH, te rješavanja pravnih pitanja koja se tiču materije;

Naznačuju se neki važniji koraci u osnaženju vjerskoga odgoja i radu na donošenju provedbenih ugo-

vora kako to traži Temeljni ugovor između Svetе Stolice i BiH.

Ovdje se ne raspravlja o mjestu, naravi i ciljevima vjeronauka u školi, nego se samo naznačuje temeljni stav Crkve i iznose činjenice o vjeronaučnoj praksi u školi u Europi i u nas.

I. VJERSKI ODGOJ I VJERONAUK U JAVNIM ŠKOLAMA

Temeljni stav Katoličke Crkve o katehezi i vjerskom odgoju izložen je u brojnim dokumentima od *Gravissimum educationis* i *Općega katehetskog direkto-*

rija (OKD, 1971.), preko *Evangelii nuntiandi* (1974.) i *Catechesi tradendae* (1979.) do Općega direktorija za katehezu (ODK, 1997.).

Potrebno je samo napomenuti kako KC katehezu i sustavan vjerski odgoj drži povlaštenim putem i sredstvom evangelizacije. KATEHEZA se shvaća kao sustavno crkveno odgojno djelovanje usmjereni izgradnji zrele vjere pojedinca i cijele kršćanske zajednice.¹ Crkva sustavan i cjelovit odgoj vjere veže uz obitelj, župnu zajednicu, školu (katoličku i javnu), te druge ustanove izravna i neizravna odgoja. Aktualni dokumenti opće Crkve i dokumenti europskih BK, oslonjeni na crkvenu tradiciju i doprinos katehetske struke, vjerski odgoj promatraju kao jedinstveno odgojno djelovanje u skladnoj povezanosti župne kateheze i školskoga vjerouauka. To su, istina, dva različita oblika i mjesta sustavna vjerskoga odgoja koja se istodobno uzajamno prožimaju i nadopunjaju.

II. MJESTO RELIGIJE I ŠKOLSKOGA VJEROUAUKA U DANAŠNJOJ I BUDUĆOJ EUROPPI

U najvećem broju eurodržava, osobito zemalja s katoličkom i evangeličkom tradicijom, prevladava konfesionalni model vjerouauka. Biskupi hrvatskoga jezičnoga područja, pa tako i biskupi BiH, opredijelili su se 1991. godine za konfesionalni model vjerouauka u školi. Oslonili su se na našu tradiciju prije izbacivanja vjerouauka iz škola i na postojeću europraksu, osobito u Austriji, Njemačkoj, Belgiji, Poljskoj, Italiji, Mađarskoj, Španjolskoj itd. Evo nekih važnijih naglasaka u dokumentima europskih BK i u stručnoj literaturi s obzirom na vjerouauk u školi u sadašnjosti i u budućnosti.

- **Izazov sekularizma.** Katolička Crkva danas je svjesna problema naviještanja kršćanske vjere i vjerskoga odgoja pred izazovima globalizacije i sekularizirana eurodruštva. Proces stvaranje EU donio je dodatne probleme i izazove oko organiziranja društvenoga, političkoga, kulturnoga i gospodarskoga života različitih naroda, jezika, kultura, religija i svjetonazora u europskoj zajednici naroda.

- **Barem sporazum, ako nema konsenzusa.** EU traži uporišne točke u ostvarenju mirna i plodna zajedničkoga života različitih europskih naroda i kultura. To nije moguće ostvariti bez konsenzusa oko zajedničkih interesa na području pojedinačnih i kolektivnih prava i sloboda te ravnopravnosti na području politi-

ke, kulture, odgoja i obrazovanja, gospodarstva i dr. Ustav nije donesen jer nije bilo konsenzusa (F+NL). Sada se traži barem Sporazum koji bi osigurao minimalno suglasje o zajedničkim interesima svih članica Unije i time osiguralo njezino ostvarenje i opstanak.

- **Religija kao važan faktor.** EU obilježena je sve izraženijim religijskim pluralizmom. Stalnim je migracijama, osobito s Istoka, promijenjena i religijska karta Europe. Različite manjinske religijske zajednice traže afirmaciju svojih tradicija i identiteta. Religija se sada promatra kao pomirbeni i integrativni čimbenik europskoga ujedinjenja. Crkve i vjerske zajednice pozvane su dati svoj puni prilog, iako kod mnogih još uvijek ima otpora prema vjeri i religiji. Prisutne su i različite ideologije, osobito ideologija relativizma, materijalizma i konzumizma. Sada i Ujedinjeni Narodi i Vijeće Europe izrijekom priznaju važnost i integrativnu snagu religija u društvu, o čemu govore brojni dokumenti. Ti dokumenti i brojni stručni skupovi, civilni i crkveni, ističu i potvrđuju potrebu upoznavanja i ispravna vrjednovanja religije, religijskih tradicija i vrijednota u životu svakoga pojedinca i u životu europskih naroda.

- **Religija kao bitan dio kulture.** U Europi danas postoji konsenzus da religije čine bitan dio ljudske kulture i da religiozni odgoj u školskom sustavu treba dobiti primjereno mjesto zbog njegova doprinosa odgoju ljudske osobe i dobrobiti društva. Čak i negdašnji francuski laicistički ideolozi i političari religiji sada pridaju društvenu kulturno-odgojnu važnost. UNESCO-vo Međunarodno povjerenstvo za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće ide dalje i kaže: "Duhovna dimenzija morat će dobiti središnju važnost u našem novom pedagoškom razmišljanju."²

- **Školski vjerouauk positivum.** Zbog svega navedenoga, danas se školski vjerouauk u Europi uglavnom promatra pozitivno. Daje mu se religijsko-odgojna, društveno-integrativna i kulturna zadaća. Crkve i vjerske zajednice, uza sve navedeno, vjerouauku daju i zadaću sustavna vjerskoga odgoja, izgradnje vlastita vjerničkoga identiteta, formacije zrele osobnosti sposobne za susret i zajedništvo s drugima i različitim. Zato su sve one uglavnom opredijeljene za konfesionalni model vjerouauka u školi. Traži se samo njegovo trajno usavršavanje i prilagodba školskom ambijentu, ostavljujući pravo državi da koncipira neki alternativni predmet za učenike koji ne pohađaju konfesionalni vjerouauk.

¹ Usp. *Opći direktorij za katehezu*, poglavlje II. i III.

² *Katolički tjednik*, 46/2006., str. 37.

III. EUROPSKA PRAKSA VJERONAUKA U JAVNIM I PRIVATNIM ŠKOLAMA

1 - Treba prije svega reći da u EU nema jedinstvena školskoga sustava. Traže se i sugeriraju samo zajednički standardi poštujući pritom posebnosti i tradicije sva-ke zemlje članice. Jednako tako ne postoji unificiran euromodel školskoga vjeronauka jer se on oslanja na različite društvene, kulturne i religijske predaje. Međutim, postoje prevladavajući modeli koji su konfesionalno obilježeni, potom natkonfesionalni modeli i modeli alternativnih predmeta s naglaskom na religijsku povijest i kulturu, etiku, filozofiju života i drugo.

2 - Letimičan prikaz o vjeronaučnoj praksi u Europi uglavnom se oslanja na *Europsko istraživanje o vjeronauku u školi* što su ga 2006./2007. godine priredili i dostavili delegati 27 europskih BK pod vodstvom *Servizio nazionale per l'insegnamento della religione cattolica* Talijanske biskupske konferencije.³ I Komentar *Ugovora između Svetе Stolice i Republike Hrvatske*.⁴ Statistički podatci potvrđuju da u većini eurozemalja, uz neke pravne i organizacijske posebnosti, prevlada konfesionalni model vjeronauka koncipiran prema religijskoj i konfesionalnoj pripadnosti: katolički, protestantski (točnije: evangelički, luteranski, kalvinskički), anglikanski, pravoslavni (Hrvatska, Austrija, Mađarska, Poljska, Italija, Portugal, Španjolska, Njemačka, Švicarska, Belgija, Nizozemska, Irska, Slovačka, Češkla, Estonija, Litva, Velika Britanija, Rumunjska, Srbija itd.). Neke zemlje anglikanske i luteranske tradicije, primjerice Engleska i Vels, Škotska, Finska, Norveška, Švedska i Danska, religiozni odgoj koncipiraju po natkonfesionalnom modelu, iako, primjerice, engleski nastavni program napominje da u njemu posebno mjesto zauzima "anglikanska religijska tradicija". U svim navedenim zemljama postoje i privatne konfesionalne škole koje imaju konfesionalni vjeronauk. U ovom trenutku također postoji židovski vjeronauk u najmanje 8 eurozemalja i islamski vjeronauk u najmanje njih 7. U zadnje vrijeme euroškole uvode i sate budizma, hinduizma i sikizma, već prema broju djece u školi. U većini zemalja postoje alternativni predmeti školskom vjeronauku, osobito u srednjim školama s različitim nazivima: Poučavanje Biblije, Komparativno poučavanje religija, Povijest religija, Etika, Životni razvoj-etika-religija, Naravna etika, Filozofski kurs, Temelji pravoslavne kulture, Religijska kultura...).

3 - Model konfesionalnoga vjeronauka presudan je za sklapanje ugovora i određivanja ovlasti između Cr-

kava i vjerskih zajednica i država. Njima se određuje narav školskoga predmeta, standardi o njegovoj obvezatnosti i izbornosti, školovanju i zaposlenju vjeroučitelja, izradi planova i programa i udžbenika, vjeronaučnoj satnici, stručnom nadzoru itd. Ta se materija uređuje, već prema društvenim prilikama, konkordatima, posebnim sporazumima Crkava i vjerskih zajednica s državama, te raznim ugovorima i uredbama s prosvjetnim tijelima nižih razina.

- Kako se u nas često postavlja pitanje satnice školskoga vjeronauka, valja ističemo ovo: Katolička Crkva, gdje god je to moguće, nastoji ostvariti pedagoški standard od 2 školska sata vjeronauka tjedno. U katoličkim srednjim školama, osobito za spremanje svećeničkih kandidata, ta se satnica i povećava, već prema prilikama i potrebama. Crkva te zahtjeve postavlja zbog važnosti vjeronauka, njegovih teoloških i pedagoških zahtjeva i opsežnosti materije (Sveto Pismo; Tradicija i nauk Crkve; istine vjere i moral; povijest Crkve i njezin doprinos svijetu na svim područjima života; religija povezana s kulturom, običajima, vrijednostima, osobito s konkretnim životom i potrebama učenika u doba njihova rasta). Vjeronauk u školi treba ostvariti teološke i pedagoške, i mora potvrditi svoje odgojno značenje u školskom sustavu. Tu argumentaciju podastiru i crkveni dokumenti i struka. U većini eurozemalja zapadnoga kulturnog kruga i kršćanstva, uz neka odstupanja i razlike, u školi prevladava vjeronaučna nastava s 2 sata tjedno. Uz to, u nekim se europskim zemljama organiziraju i programi "pastoralna škole" u poveznici škole i župe, što ulazi u vjerski odgoj u školi. Ovdje se donosi pregled zemalja *katoličke tradicije* s tjednim brojem sati školskoga vjeronauka. Prva znamenka označava broj sati u osnovnim školama a druga u srednjim:

Hrvatska: 2 - 1 /određeno 2/; Austrija: 2 - 2; Mađarska: 2 - 2, Poljska: 2 - 2; Italija: 1,5/2 - 1; Portugal: 1 - 2; Španjolska: 1,5/2 - 1, Njemačka: 2/3 - 2/3; Belgija: 2 - 2; Nizozemska: 2 - 2, Irska: 3 - 2.

U postkomunističkim zemljama kršćanske tradicije, osobito s *pravoslavnim vjernicima*, vjeronauk je jedan sat tjedno:

Ukrajina: 1 - 1; Litva: 1 - 1; Srbija: 1 - 0; Rumunjska: 1 - 1; Makedonija: 1 - 0. Također Slovačka: 1 - 1; Češka: 1 - 1.

Na satnicu vjeronauka u tim zemljama znatno utječe problem nedostatka kvalificirana vjeroučiteljskoga kadra. To je također jedan od razloga zbog kojih SPC u BiH nije tražila vjeronauk u srednjim školama, a u osnovnima se održava 1 sat tjedno.

³ Sinteza objavljena 23. kolovoza 2007.

⁴ Izdanje *Glas Koncila*, Zagreb, 2001., str. 210-213.

U zemljama *anglikanske i luteranske tradicije* satnica je ova: Engleska i Vels: 2 - 2; Škotska: 2 - 2; Švedska: 3 - 3 (uključene i neke druge materije); Finska: 1/2 - 1/2; Norveška: 1/2 - 1/2 i Danska: 1/2 - 1/2 - broj sati mijenja se prema godištima i ciklusima.

IV. VJERONAUK U ŠKOLI U BiH

- **Proces uvođenja vjeronauka u škole.** Hrvatski biskupi na zasjedanju BKJ u Zadru u 9.-11. travnja 1991., na kojoj su bili i biskupi Vrhbosanske metropolije, donijeli su odluku o konfesionalnom modelu školskoga vjeronauka i ponovnom uvođenju katoličkoga vjeronauka u osnovne i srednje škole s dva nastavna sata tjedno. U tome su slijedili teološka, pedagoška i formalno-pravna rješenja vjeronauka u eurozemljama katoličke tradicije. Već 5. srpnja 1991. katolički su biskupi BiH podnijeli Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu BiH u Sarajevu *Zahtjev za uvođenje vjeronauka kao izbornog predmeta u osnovne i srednje škole*. Ministarstvo je potom 26. srpnja 1991. samo izvijestilo vjerske zajednice da je upućen "raspis svim osnovnim i srednjim školama za uvođenje vjerske pouke kao fakultativnog predmeta u organizaciji vjerskih zajednica, a prema željama i opredijeljenjima učenika, odnosno njihovih roditelja".

U to se vrijeme Katolička Crkva, Pravoslavna crkva i Islamska vjerska zajednica u BiH opredijeljuju za konfesionalni vjeronauk. O tome je bilo i kontakata i službenih susreta predstavnika vjerskih zajednica. Rat je uskoro učinio svoje - pa je svatko dalje pošao svojim putem, ali opredijeljeni za konfesionalni vjeronauk. Katolički su svećenici i časne sestre ušli u škole, iako nisu imali ni razrađenih školskih programa ni potrebnih udžbenika. Vjeronaučna je praksa postala raznolika - u nekim školama vjeronauk je bio jedan sat, negdje dva, negdje ga nije ni bilo, a negdje se održavao jedan sat u školi a drugi u župi. Nakon formiranja Hrvatske zajednice Herceg Bosne, donesen je 14. rujna 1993. prvi službeni akt Pododjela prosvjete, kulture i športa o vjeronauku u školama na cijelom području koje je obuhvaćala HB. Vjeronauk se tretira kao "fakultativni obvezatni nastavni predmet". Izvode ga svećenici i laici koji imaju odobrenje "mjerodavnih vjerskih zajednica". A omogućeno je da se jedan sat školskoga vjeronauka održava u školi, a drugi školski sat u prostoru vjerske zajednice. Dakle, od početka je uvedeno 2 sata, samo je zbog materijalnih i organizacijskih poteškoća odobreno da se drugi školski sat

održava u prostoru vjerskih zajednica. U službenim pregovorima s mjerodavnim državnim tijelima to je razdoblje, do donošenja konačna rješenja, definirano kao "prijezno razdoblje" i moglo se, uza suglasnost Ministarstva prosvjete, odstupati od zadanih standarda. Nakon toga 31. kolovoza 1995. Ministarstvo prosvjete HRHB konfesionalni vjeronauk označuje kao "izborni" i "obligatni predmet", potvrđuje da vjerske zajednice prave programe i udžbenike, a vjeroučitelji s potrebnom kvalifikacijom i kanonskom misijom izjednačeni su u pravima i dužnostima s drugim nastavnicima i zasnivaju stalni radni odnos u školi.

- **Stavovi Katoličke Crkve i afirmacija vjeronauka u školi.** Nakon ratnih zbivanja, u Daytoniske konstrukcije BiH u 10 županija tzv. "većega entiteta" vjeronauk je priznat i provođen uglavnom kao obvezatni i izborni školski predmet, a u tzv. "manjem entitetu" kao redoviti predmet za sve učenike. Katehetsko vijeće BKBiH u potpisu biskupa Sudara, žećeći pravno i provedbeno rješavati pitanje katoličkoga vjeronauka u BiH, izložila je 12. studenoga 1997. u 12 točaka *Stavove Katoličke Crkve u BiH o vjerskom odgoju i obrazovanju katoličke djece i mladeži u predškolskim ustanovama te osnovnim i srednjim školama*.⁵ U 5. točki traže se dva sata vjeronauka. U to vrijeme OHR i OEES, preko svojih predstavnika i nevladinih udrug iz inozemstva nastoje potisnuti vjeronauk u školi namećući predmet "kultura religija". Tomu su se oduprle sve tri vjerske zajednice. BKBiH donijela je ponovo 4. srpnja 2000. dokument u 25 točaka: *Polazišta, stavovi i odluke Katoličke Crkve u BiH o vjerskom odgoju i obrazovanju*.⁶ U tom je dokumentu - s potpisom sve četvorice biskupa - odbacila "kulturu religija" kao sinkretistički model i ponovila stavove o konfesionalnom vjeronauku kao obvezatnom predmetu s pravom izbora, o pravima djece i roditelja na izbor, o 2 nastavna sata vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi, o ovlastima, vjeronaučnim programima i udžbenicima, o kvalifikaciji i kanonskom poslanju vjeroučitelja itd. Na tim osnovama rađeni su i odobreni 1998. godine a potom i 2003. godine planovi i programi katoličkoga vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi te novi vjeronaučni udžbenici. Navedene stavove Katoličke Crkve velikim je dijelom pet županijskih Ministarstava prosvjete s hrvatskom većinom u "većem entitetu", u rujnu 2000., pretočilo u *Upute o izvođenju katoličkoga vjeronauka u javnim osnovnim i srednjim školama*. Hrvatski ministri prosvjete svojim su odlukama također odbili uvođenje

⁵ *Vrhbosna*, 1/1998., str. 53-55.

⁶ *Vrhbosna*, 3/2000., str. 255-257.

“kulture religija” u škole, i založili su se za afirmaciju vjeronauka.⁷ Te je 2003. godine donesen i *Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju* u kojem se tretira i vjeronauk u školi. BKBiH poslala je 22. veljače 2003. Vijeću ministara BiH i drugim državnim institucijama svoje prigovore i prijedloge o ozakonjenju te materije. Napokon, pitanje školskoga vjeronauka načelno je riješeno *Temeljnim ugovorom između Svetе Stolice i Bosne i Hercegovine*.⁸ Ugovor uglavnom slijedi postojeću europraksu u ostvarivanju školskoga vjeronauka, osobito postignuti *Ugovor između Svetе Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture*. Kako se u cijeloj BiH održava vjeronauchna nastava konfesionalnoga tipa (katolički, pravoslavni, islamski...), iza koje stoje brojne provedbene odluke i upute, taj će dokument poslužiti i drugim vjerskim zajednicama u konačnu definiranju te materije.

- Neki statistički podatci

- Školski sustav u BiH obuhvaća razdoblje predškolskoga odgoja (1.-5./6. godine života), 8-godišnju odnosno 9-godišnju osnovnu školu (5/6-6/7 - 14/15) te 3-godišnju ili 4-godišnju srednju školu (15/16 - 18/19). Okvirni školski zakon propisuje 9-godišnje osnovno obrazovanje koje je provedeno u “manjem entitetu”, u županijama s bošnjačkom većinom te dvije županije s hrvatskom većinom.

- U BiH, prema dostupnim podatcima, ima 203 predškolske ustanove (jaslice i dječji vrtići), 1882 osnovne škole, uključujući glave i područne škole, te 298 srednjih škola.

- Djece i mladeži hrvatske nacionalnosti u osnovnim i srednjim školama ima oko 70 tisuća. Od toga broja nastavu katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama pohađa preko 90 % učenika. U nekim hrvatskim katoličkim sredinama i školama gotovo 100 %.

- Vjeronauchna se nastava u osnovnim školama, u županijama uglavnom održava 2 nastavna sata tjedno po 45 minuta (katolički, islamski i pravoslavni). U srednjim je školama uglavnom po 1 sat vjeronauka tjedno, uz iznimke u nekim županijama, primjerice, u Zeničko-dobojskom kantonu ima srednjih strukovnih škola s 2 sata vjeronauka tjedno. U “manjem entitetu” u osnovnim je školama službeno uveden samo 1 sat tjedno, a u srednjim ga školama nema.

- U Katoličkim školskim centrima 1 je sat vjeronauka u osnovnim i srednjim školama.

- U osnovnim školama u BiH katolički vjeronauk predaje oko 310 vjeroučitelja (oko 120 vjeroučitelja laika, oko 100 časnih sestara i oko 90 svećenika. Većina laika i časnih sestara ima punu satnicu (20-22 sata tjedno), dok samo manji broj svećenika ima punu satnicu. Neki rade pola norme, a neki su honorarni suradnici s 4 do 8 sati nastave tjedno.

V. ZAKLJUČNE MISLI I POTICAJI ZA DALJNJE DJELOVANJE

Na temelju navedenih činjenica može se izvući nekoliko misli i poticaja oko osnaženja vjerskoga odgoja u školi i župi danas i sutra. Posebno se izdvaja rad na skorom definiranju i donošenju provedbenih ugovora o školskom vjeronauku prema Temeljnog ugovoru između Svetе Stolice i BiH.

- **Usavršavanje.** Školski vjeronauk i dalje treba programski i sadržajno usavršavati i prilagođavati odgojnim potrebama učenika i školskom odgojno-obrazovnim ambijentu, razvijajući istodobno njegovu vjersko-odgojnu i socijalno-kulturnu zadaću. Potrebno je sada više pozornosti poklanjati mladima u srednjoj školi i poraditi na postupnu uvođenju i 2 sata vjeronauka gdje je to moguće.

- **Župna kateheza.** U ovom trenutku u nekim se župama manje pozornosti posvećuje župnoj katehezi. Potrebno je upozoriti na obvezu i poticati župnike na održavanje župne kateheze s naglaskom na odgoju u iskustvu kršćanskoga života, osobito liturgije i sakramenata. Treba u tom smislu poraditi i na boljem uključivanju školskih vjeroučitelja u župnu katehezu razvijajući duh uzajamna prihvaćanja i suradnje između svećenika, časnih sestara i vjeroučitelja laika.

- **Duhovne obnove.** Uza stručno usavršavanje omogućiti vjeroučiteljima laicima duhovne obnove i vježbe da se promiče trajna izgradnja njihova duhovno-vjerničkoga života.

- **Provedbeni ugovor.** Potrebno je s mjerodavnim državnim tijelima pristupiti pregovorima i donošenju Provedbenih ugovora kako predviđa Temeljni ugovor. Sadašnji školski zakoni, školski pravilnici i aktualni Zakon o radu nisu posve jasni i dorečeni s obzirom na kompetencije i ovlasti državnih tijela i Crkava i vjerskih zajednica o vjeronauku u školi.

- **Odrediti razine.** Prije donošenja provedbenih ugovora treba utvrditi razine s kojima će BK potpisati

⁷ Usp. Stavovi i zaključci Koordinacije hrvatskih županijskih ministara prosvjete, znanosti, kulture i športa o vjerskom odgoju i obrazovanju u javnim školama u FBiH i BiH, te o pokušaju uvođenja predmeta “kultura religija” u školski odgojno-obrazovni sustav u BIH (Kiseljak, 8. listopada 2003.).

⁸ U članku 16., stavak 1-5. Ugovor je ratificiran u Vatikanu 25. listopada 2007.

provedbeni Ugovor jer su ustavne ovlasti na području prosvjete i školstva na razini obaju "entiteta".

U provedbenom Ugovoru potrebno je učiniti sljedeće.

- *Odrediti prava, obveze i ovlasti* građanskih vlasti i Katoličke Crkve o organiziranju i provođenju katoličkoga vjeroučitelja u javnim školama. Nužno je precizirati narav, obvezatnost i satnicu školskoga vjeroučitelja, te potom odrediti uvjete i postupak oko izbora, upisa i ispisa vjeroučitelja, prava roditelja i djece, odredbe oko izrade i odobravanja programa i udžbenika i drugo.

- *Odrediti uvjete* pod kojima se može opozvati kanonska misija vjeroučitelju i naznačiti posljedicu toga čina.

- *Navesti stručne naslove* vjeroučitelja katoličkoga vjeroučitelja, visokoškolske ustanove koje školuju nastavi kadar i diplome koje trebaju posjedovati da bi mogli biti odgojitelji u dječjim vrtićima te vjeroučitelji u osnovnim i srednjim školama.

- *Precizirati uvjete i postupak* oko zapošljavanja vjeroučitelja da se izbjegnu sadašnja zakonska protuslovja i poteškoće.

- *Uskladiti i odrediti kompetencije i postupak* oko polaganja stručnih državnih ispita, napredovanja vjeroučitelja u mentorskoj i savjetničkoj službi i drugo.

- *Odrediti pitanje organiziranja*, provođenja i finančiranja stručne izobrazbe vjeroučitelja i njihova stručnog usavršavanja.

- **Provedbeni ugovor RH.** Kako su članci Temeljnoga ugovora između Svetе Stolice i BiH o vjeroučitelju u školi uglavnom rađeni u skladu s onima Republike Hrvatske, treba proučiti taj Provedbeni ugovor i, prilagođavajući ga našim posebnostima, izraditi prijedlog našega Ugovora koji će se podastrijeti mjerodavnim državnim i prosvjetnim tijelima.

ŠTO JE TO “MEĐURELIGIJSKO VIJEĆE”?

Svjetska konferencija za religiju i mir

Mostar, 5. lipnja 2003.
Prot.: 738/2003.

ŽUPNIM UREDIMA U HERCEGOVINI

Budući da su neki naši svećenici primili poziv od nekih međunarodnih organizacija “za religiju i mir” da prisustvuju prigodnim međukonfesionalnim ili međureligijskim sastancima na ovome području, obratili su se na ovaj Ordinariat za mišljenje i stajalište. Naš stav, stečen na temelju razgovora s predstavnicima takvih organizacija, jest sljedeći.

1 - Pri Ujedinjenim Narodima u New Yorku postoji tzv. nevladina organizacija “Svjetska konferencija za religiju i mir” - *World Conference on Religion and Peace*.

2 - Ta je “Konferencija” prisutna u BiH od 1996. godine sa sjedištem u Sarajevu. Nakana joj je da prenese tzv. Međureligijsko vijeće i u Katoličku Crkvu na ovom prostoru. Nitko iz ovoga Ordinarijata, a nije nam poznato da je itko od svećenika s područja Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije, član te Konferencije ili Međureligijskoga vijeća.

3 - U susretima s takvim predstavnicima jasno smo im dali na znanje da ne računamo s posrednicima za

međureligijske razgovore na području ovih biskupija. Ako treba nešto specifično i recipročno rješavati s drugom stranom, komuniciramo izravno, bez međunarodnoga posrednika.

4 - Ne pristajemo da nas za zajedničke ekumenske ili religiozno-dijaloške stolove privode međunarodne vladine ili nevladine organizacije. Imamo toliko zajedničkoga višestoljetnog iskustva da nas na takve religiozne sastanke ne trebaju voditi članovi takvih “konferencija”.

5 - Stoga, ako netko s područja ovih biskupija na svoju ruku vodi takav “međureligijski dijalog” posredstvom međunarodne zajednice, ovaj Ordinariat ne stoji iza takva sudioništva.

6 - Preporučujemo svećenicima zdrave ekumenske odnose s drugim kršćanskim zajednicama i uzajamno poštovanje prema nekršćanima, kao što je to uvijek bio običaj u ovim krajevima.

*Msgr. Luka Pavlović
generalni vikar*

NADBISKUP VRHBOSANSKI
ARCHIEPISCOPUS VRHBOSNENSIS

Broj: P-BK-1770/03

Sarajevo, 25. studenog 2003

Preuzvišeni gospodin
mons. Dr. Franjo Komarica
biskup banjalučki
predsjednik BK BiH

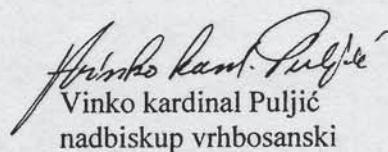
Dragi i poštovani Predsjedniče!

Budući je na našim zasjedanjima BK BiH bilo nejasnoća o mom sudjelovanju u nekim organizacijama kao što je npr. WCRP, želim upoznati članove BK o organizaciji i o djelatnosti. Ujedno je bilo nejasnoća oko Međureligijskog vijeća i relacija WCRP-a i MRV-a. Da se ne bi ponavljale teške riječi optužbe na mene prigodom zasjedanja, ovdje donosim neke pojedinosti relacije WCRP i MRV.

Biskupima je poznato da sam svoje članstvo zamrznuo u MRV-u, dok biskupi ne odluče drugačije upoznavši cjelovitost struktura i djelatnosti obaju organizacija koje su u partnerskim odnosima.

Neka ovi kopirani materijali posluže razbistravanju nejasnih stvari.

Iskren pozdrav i izraze zajedništva u Gospodinu.

Vinko kardinal Puljić
nadbiskup vrhbosanski

P.s.

Iste materijale s preslikom dopisa dostavljam svim članovima BK i Tajništvu BK.

PRVO BISKUPOVO PISMO SUBRAĆI U EPISKOPATU BKBIH

Mostar, 22. prosinca 2003.
Prot.: 1626/2003.

PREDSJEDNIKU I OSTALIM ČLANOVIMA
BKBiH - SARAJEVO:
Biskupu dr. FRANJI KOMARICI
Uzoritom kardinalu VINKU PULJIĆU
Pomoćnom biskupu dr. PERI SUDARU

Primio sam fotokopiju dopisa P-BK-1770/03., od 25. studenoga 2003., koji je kardinal Vinko Puljić poslao msgr. Franji Komarici, biskupu banjalučkom i predsjedniku BKBiH, a on ostalim članovima BK. U dopisu Uzoriti ističe kako je biskupima poznato da je on "svoje članstvo zamrznuo u MRV-u, dok biskupi ne odluče drugačije upoznavši cjelovitost struktura i djelatnosti obaju organizacija koje su u partnerskim odnosima".

Pročitao sam priložene materijale:

Pregled World Conference on Religion and Peace, bez datuma, četiri stranice.

Statut Udruženja Međureligijskog vijeća, koji je potpisao dr. Mustafa Cerić, 18. prosinca 2002.

Dopis Emily Coffman Krunic, koordinatora programa za Balkan WCRP, kardinalu Puljiću, od 20. studenoga 2003.

Razlozi za i protiv članstva katoličkih biskupa u MRV BiH, koje je, na traženje Predsjednika BKBiH, iznio msgr. dr. Mato Zovkić, 25. studenoga 2003.

1) **Rasprave na BKBiH.** Nakon 18. zasjedanja ovdje u Mostaru (28. II. -1. III. 2000.) primio sam od kardinala Vinka dopis od 1. ožujka u kojem me obavijestio: "Međureligijsko vijeće se ogradi od civilnog pokretanja programa Istina i pomirenje u BiH. Nismo želili se izlagati politizaciji tog programa." Na to sam već sutradan, 2. ožujka 2000. odgovorio i kardinalu i ostaloj braći (prot. 253/2000): Ako se "Međureligijsko vijeće" ogradi od programa "Istina i pomirenje u BiH", onda taj program mora mirisati ne samo na

politizaciju, nego i na ne Istinu i ne Pomirenje! I zaključio: "Takvim politizacijama, iza kojih uopće ne znam tko, u biti svojoj, stoji, ni tko ih inicira, ni tko ih financira, ni tko s njima nevidljivo manipulira, iako se vani može pokazati neka religiozna 'inicijatorska' strana kao glasnogovornik, ne mogu dati svoga glasa dok se jasno i razgovijetno ne vidi što, tko, odakle, kamo, kada, kako hoće i kuda sve smjera."

Na 28. zasjedanju u Banjoj Luci (16.-18. VII. 2003.), u svome zaduženom interventu biskup je Sudar rekao da bi valjalo preispitati naš stav prema MRV-u, odnosno: "Trebalo bi jasno definirati, dogovoriti i ozvaničiti ulogu i svrhu katoličkog sudjelovanja u Međureligijskom vijeću", kao što stoji u zapisniku koji nam je *per nefas* poslao e-mailom don Jozo Tomić, generalni tajnik. O tom se na zasjedanju bila razvila življva diskusija, sve prema zapisniku.

Ja sam, pozivajući se na uvodne misli biskupa Sudara, postavio pitanje uloge katoličkoga člana u Međureligijskom vijeću.

Kardinal je Puljić odgovorio da "MRV nije definirano i nema svoj statut. Ono nije nikakvo nadnjelo vjerskih zajednica u BiH. Ono je samo tijelo za dijalog između poglavara religijskih zajednica. Kardinal ističe da je tako o MRV govorio i Predsjedništvu i Visokom predstavniku".

Ovdje moram postaviti pitanje Kardinalu: Kako MRV "nije definirano" i kako "nema svoj statut", kad smo sada svi dobili Statut MRV-a, koji je potpisao dr. Mustafa Cerić sedam mjeseci prije te Kardinalove izjave, 18. prosinca 2002. godine? Je li moguće da Kardinal nije imao primjerak Statuta kod sebe, i da su njemu iza leđa radili i potpisali Statut?

Biskup je Sudar u spomenutoj diskusiji bio pravno najjasniji i najprecizniji. On kaže, kako čitamo u zapisniku, "da ima dojam kako nikada nije zauzet stav, što zapravo za BK znači Međureligijsko vijeće. Koja je

njegova uloga u odnosu na Katoličku Crkvu? Nejasna je uloga bila Međureligijskog vijeća kad je imenovana Komisija Svetе Stolice i državna Komisija za razgovor o Ugovoru između Svetе Stolice i BiH. Na jednom sastanku Međureligijskog vijeća bilo je razgovora o vraćanju po jedne zgrade svakoj vjerskoj zajednici u znak dobre volje prigodom dolaska Svetog Oca. Ono što je tamo bilo čudno, na tom sastanku, muslimanski i srpski članovi Predsjedništva pitali su što Međureligijsko vijeće misli o potpisivanju sporazuma između Svetе Stolice i BiH. Gospodin Reis M. Cerić traži da se Međureligijsko vijeće pravno prizna kao tumač interesa vjerskih zajednica u BiH. Dalje, Reis predlaže da se BiH pridruži Ligi islamskih zemalja. Otvoreno je bio protiv Ugovora između Svetе Stolice i BiH. Metropolit Nikolaj je podržao Reisa u protivljenju potpisivanja Ugovora. Biskup Sudar kaže da je tada odgovorio kako Međureligijsko vijeće pravno ne zastupa Katoličku Crkvu. Zatim je podsjetio sudionike kako je Svetа Stolica podržala i priznala državu BiH. Biskup Sudar smatra da treba dobro iskristalizirati stav prema Međureligijskom vijeću i iza tog stava jasno stati”, čitamo u zapisniku 28. zasjedanja.

Iz ovoga Sudarova doznanja i obaveštenja proizlazi katastrofalna posljedica po pravni status naše Katoličke Crkve, koji danas osjećamo, i to zbog toga MRV-a! Međureligijsko vijeće, tj. Reis, Mitropolit, a valjda i predstavnik židova, bili su protiv potpisivanja Ugovora sa Svetom Stolicom. To znači da je MRV odigralo svoju mutnu i politikantsku ulogu u najvažnijoj stvari po nas katolike u BiH, tj. da se ne potpiše pravni Ugovor sa Svetom Stolicom!

Ja sam, prema tom zapisniku, predložio da se kardinal Puljić ogradi od MRV-a, a oni ako žele razgovarati s Katoličkom Crkvom, neka se obrate na predsjedništvo BKBiH.

Biskup je Komarica, uz Kardinalov pristanak, zaključio kad BK dobije službeni dopis ili poziv od Međureligijskoga vijeća da će onda zauzeti službeni stav o njemu.

2) Dva načelna pitanja: *Prvo*, iz pisma koordinatora E. C. Krunić kardinalu Vinku jasno proizlazi: “Rimokatolička Crkva i Vi imali ste ključnu ulogu u uspostavljanju i radu Međureligijskog vijeća u Bosni i Hercegovini.” I završava rečenicu: da bi “predstavnik katoličke Crkve trebao preuzeti mjesto predsjedavajućeg Međureligijskog vijeća u Bosni i Hercegovini u 2004. godini”.

Ova se tvrdnja gospođe koordinatorice *toto coelo* razlikuje od izjava kardinala Vinka kojima nas je uvek uvjeravao da on to radi posve osobno, u vlastito ime, u najbolju ruku samo u ime svoje Nadbiskupi-

je, da nikoga drugoga ne uključuje u to, a ponajmanje Rimokatoličku Crkvu u BiH, i da on ne nastupa kao “predstavnik katoličke Crkve u BiH”. Međutim, iz navedenoga rezultira da gđa Krunić nikada nije s Kardinalom kontaktirala kao s privatnom pojedinačnom osobom. Ona ga čak i u ovom pismu od 20. studenoga 2003. oslovjava: “Njegova ekselencija Vinko kardinal Puljić Vrhbosanski nadbiskup Rimokatolička Crkva”. Ova tvrdnja otvara sada novo pitanje: Kako je “Rimokatolička Crkva” i kako je Kardinal imao “ključnu ulogu” u uspostavljanju i u radu MRV-a, bez konzultacije ostalih biskupa koji, po svojim kanonskim biskupijama, tvore “Rimokatoličku Crkvu” u BiH? Ako je zaočiđena BKBiH, je li konzultirana barem Svetа Stolica? I je li stiglo dopuštenje od kojega ureda Svetе Stolice? Ako jest, zašto nas se nije obavijestilo?

Ove su mi vode, koje teku između koordinatorice Krunić i kardinala Puljića, posve mutne, pa ili je posrijedi ljudsko pamćenje, ili se jednostavno radi o još jednoj nedopustivoj međunarodnoj manipulaciji?

Stoga, *dato non concesso*, da su BKBiH i Svetа Stolica, *in bona fide*, makar i *oretenus*, dale svoju suglasnost, sada ima dostatno poznatih i ozbiljnih razloga da se istupi iz takva manipulatorskoga Udruženja koje “je osnovano radi ostvarivanja zajedničkih interesa članova Udruženja” (Statut, čl. 7). A ti su motivi sljedeći.

a) Samo zaslugom nekih članova MRV-a, kao što je rečeno, povučen je iz postupka prijedlog Ugovora između Svetе Stolice i BiH.

b) Tvorci i podupiratelji MRV-a, koje je barem u ime “Rimokatoličke Crkve” osnivano bez znanja mjeđuravnih biskupa, vjerojatno sada ne mogu prežaliti da je posve slučajno, prije vremena, otkriveno da je MRV “religijska super-vlada”, o kojoj govori dr. Zovkić u svojim razlozima *pro et contra*.

c) A toj je “super-vladi” namijenjena zadaća u stvaranju “bosanskoga” identiteta sa zajedničkim “lokalnim jezikom”, kulturom, jedinstvenim obrazovanim sustavom.

d) Dapače, možda će pokušati vidjeti do koje je mjere moguće ići za “zajedničkom” ili “sinkretističkom religijom”.

e) U tu je svrhu “zaslugom” MRV i njegovih predstavnika, u ime Crkava i vjerskih zajednica, omogućeno uvođenje “Kulture religija” kao obvezatnoga predmeta u javne škole.

f) A uloga je toga predmeta da tijekom vremena istisne konfesionalni vjerouauk.

Ako nam je Gospodin Isus preporučio da budemo “mudri kao zmije” (da čuvamo bit, glavu, dušu!), a “bezazleni kao golubovi” (Mt 10, 16), onda je posve deplasirano i bezglavo zaljetati se u “ekumenski i di-

jaloški” golubinjak, a da istodobno “mudro” ne otkrivamo zamke međunarodne zmije.

Drugi načelan stav, imajući u vidu sve pročitano i rečeno, smatram ne samo beskorisnim, nego i posve besmislenim ikakvo uključivanje i u kakve dobrovoljne ili prisilne organizacije i udruženja, dok se Katolička Crkva pravno ne prizna kao *personalitas juridica* u ovoj kakvoj-takvoj državi, i to po Ugovoru sa Svetom Stolicom! Ovako kako stvari stoje: nas uopće pravno nema, nitko nas pravno ne prizna, a igramo “ključnu ulogu” u MRV-u?!

3) **Ovaj se Ordinariat**, preko generalnoga vikara, jasno ogradio od Međureligijskoga vijeća, što je i objavljeno u službenoj *Vrhbosni* (2/2003., str. 178-179) u šest točaka.

4) **Dodajem i druge razloge** koji me potiču da ne dam ni svoga glasa, ni svoga imena, ni svoga pristanka, ni svoje preporuke s obzirom na to “Udruženje”.

Prvo, redukcija pojma religija. Ovdje se religija i religije tretiraju isključivo kao zemaljske organizacije, koje bi trebale biti u službi svjetske “tolerancije, mira i suradnje”. Nigdje da se spomene riječ Bog, spasenje, vječni život, što je temelj i cilj svake religije. Svjetovne vrednote kao što su tolerancija, mir, suradnja mogu se uspješno, i možda uspješnije, promovirati u svjetovnim organizacijama, kao što je Europska Unija i stotine drugih unija i organizacija koje se bore za takve vrednote, a namjerno i sustavno izbjegavaju i spomenuti Boga, kršćansku tradiciju, katoličke korijene itd. Uostalom, Mir koji Krist Gospodin daje svijetu, nije identičan miru koji svijet promovira u svojim nakama. Barem je to evidentno!

Drugo, zloupotreba religije u političke svrhe. Kao što je komunistički režim osnovao Udruženja vjerskih službenika - katolika, pravoslavnih, muslimana - da podržava, promovira i afirmira komunističku bezbožnu jugo-tvorevinu u svijetu, a stalno govorio da je to na dobrovoljnoj bazi, tako je Dayton i daytonska tvorevina BiH osnovala Udruženje - čak se zove isto kao i ono zloglasno “Udruženje” - da tolerira nepravde, zločine, otimačine, genocide, nepovratke, koje su sadržane u antihumanom i nepravednom Daytonu, koji već osam godina sustavno pokušava ostvariti svoju kvadraturu kuba. I kao što su se moji prethodnici, predstavnici ovoga Ordinarijata, od 1948. do 1990. godine sustavno borili protiv utjecaja prorežimskoga Udruženja, tako i ja smatram svojom biskupskom dužnošću ne dati ni glasa, ni potpore, ni pristanka takvu političko-političanskom “Udruženju”. A to da postoji mogućnost da

“ostali članovi prihvate jednog disidentskog franjevca kao katoličkog člana”, kako navodi dr. Zovkić, pa je li tako bilo 45 godina s “Udruženjem”, i, unatoč tomu, niti je Crkva propala, niti su se “disidentski” franjevci proslavili! Uostalom, ako su “ostali članovi” MRV-a kadri prihvati jednoga “disidentskog franjevca kao katoličkog člana”, to znači da su i ti “ostali članovi” - disidentski, i da je sve to Udruženje jedna velika zabluda, manipulacija, mutna malverzacija i antireligiozna ucjena! Ne želimo pasti na takve “disidentske” ucjene!

Treće, već osam godina dokazujemo međunarodnim nametljivcima, koji nas salijeću i napastuju sa svih strana, da nas ne trebaju voditi za ruku na ekumenske sastanke, da nam ne trebaju namještati stolice za međureligijski dijalog, da nas ne trebaju slikati kako nas oni postave za poziranje, jer nismo toliko ni imbecilni ni infantilni da nam oni upriličuju falš-poze, ekumeniske farse, foto-večere i reprezentativna novogodišnja primanja! Dosta su nas nemilosrdno raskasapili po sredini hrvatskoga i katoličkoga bića u cijeloj BiH, ne trebaju nam još i njihove prividne kozmetičke međureligijske operacije!

Na kraju čini mi se uputnim dodati da su se čula različita mišljenja među pravoslavnom subraćom na našim posljednjim susretima.

Zaključak. Ovim se, dakle, posve i odlučno distanciram od ovakva političkoga daytonskog Međureligijskog vijeća. I ne želim ni ja, niti itko s ovoga Ordinarijata, ni u kojem obliku ili vidu, u njem imati ikakva udjela. Niti bih želio da itko, bio to Predsjednik BKBiH, bio uzoriti Kardinal, bio to Tercet ostalih biskupa, zastupa Crkvu u Hercegovini i u kakvoj formi u tom takozvanom MRV-u.

Ovaj Ordinariat i svi svećenici na terenu, koji dijecezanskom Ordinariju izražavaju *reverentiam et oboedientiam*, svjesni su da u strukturu katoličke religije, i Katoličke Crkve, ulazi zdrav i razuman dijalog, otvoren stav prema drugim religijama, i da je Krist Gospodin jedini Spasitelj svega čovječanstva. Ne ćemo prestati dijalogizirati i tu Istинu navješčivati svima. I ne ćemo prestati odupirati se nedobronamjernoj politizaciji i manipulaciji katoličke vjere i Katoličke Crkve, koje dolaze iza nejasnih kulisa međunarodne zajednice.

Nadam se da sam u svome odgovoru bio jasan i da se ne ću više morati navraćati na ove tamne teme.

Braći u Episkopatu želim sretan Božić i blagoslovljene sve dane u Novoj 2004. godini.

Ratko Perić, biskup

DRUGO BISKUPOVO PISMO SUBRAĆI U EPISKOPATU

Mostar, 11. srpnja 2007.
Prot.: 1353/2007.

PREDSJEDNIKU I OSTALIM ČLANOVIMA

BKBiH - SARAJEVO:

Uzoritom kardinalu VINKU PULJIĆU

Biskupu dr. FRANJI KOMARICI

Pomoćnom biskupu dr. PERI SUDARU

GENERALNOM TAJNIŠTVU BKBiH

OČITOVANJE

Da se izbjegnu bilo kakve nejasnoće o crkvenim kompetencijama, bilo koje dvoznačnosti o pravima i obvezama, neupućenosti u moguće manipulacije te bilo koje unošenje političkih ciljeva u religiozne strukture i crkvene poslove, u svojstvu dijecezanskoga biskupa Mostarsko-duvanjske biskupije i apostolskoga upravitelja Trebinjsko-mrkanske biskupije ovim izjavljujem da nitko u Crkvi u Bosni i Hercegovini ne predstavlja i ne može predstavljati nijednoga vjernika ili svećenika s područja spomenutih biskupija u Međureligijskom vijeću, s kojim je nedavno Vijeće ministara BiH, bez znanja nižepotpisanoga biskupa, namjeravalo sklopiti "Ugovor u saradnji" (Vidi nacrt Ugovora u prilogu).

Ozbiljno se bojim, i stoga se pred braćom biskupima ovako službeno i protokolirano očitujem, da se u javnosti stvara krivo uvjerenje da jedan biskup, konkretno vrhbosanski nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije BiH, predstavlja cijelu Katoličku Crkvu u Bosni i Hercegovini kada u svojstvu člana Međureligijskoga vijeća javno nastupa ili kada bi sutra

supotpisao kakav dokument o kojem drugi biskupi, članovi ove Biskupske konferencije, nemaju pojma.

Suprotno tomu, i crkveni propisi i civilni zakoni predviđaju kompetencije, pa stoga i potrebnu upućenost i suradnju, između pojedinih državnih tijela i određenih Crkava, crkvenih ili religioznih zajednica i ustanova. I civilni zakoni i kanonsko pravo poštuju pravne osobe: Biskupsku konferenciju, biskupiju, župu, samostan itd.

Ovakvo Međureligijsko vijeće nedopustiva je i gotovo "sinkretistička" forma ili omča, s pomoću koje civilne vlasti nastoje imati punu kontrolu nad svim članovima i predstavnicima četiriju religija u ovoj zemlji.

Stoga, izričito se ograđujem i distanciram od bilo kakve djelatnosti, predstavništva, sudioništva i potpisa bilo kojega katoličkog člana i odričem se svih "usluga" koje mi to nejasno i dubiozno Međureligijsko vijeće može ponuditi.

Ratko Perić, biskup

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Савјет министара

Трг БиХ 1, 71000 Сарајево тел.: 033/269-570 факс: 033/211-464

**УГОВОР О САРАДЊИ
(Приједлог)**

САВЈЕТ МИНИСТАРА БиХ

МРВ БиХ

Чл. 1.

Овим Уговором се дефинишу права и обавезе уговорних страна по питању пружања услуга регистрованим вјерским заједницама и црквама у БиХ, ради боље сарадње између вјерских заједница и цркава са државним органима.

Чл. 2.

МРВ БиХ преузима обавезу да помогне у булој комуникацији између вјерских заједница и цркава у БиХ и државних органа. МРВ БиХ ће преузимати захтјеве и примједбе вјерских заједница и цркава, исте ће припремати и предлагати рјешења одређених проблема. МРВ БиХ ће контактирати вјерске заједнице и цркве како би понудило услуге посредовања и координације вјерских заједница и цркава према државним органима.

Чл. 3.

Вјерске заједнице и цркве, уколико то желе, имају право да користе услуге МРВ-а БиХ.

Ниједна одредба овог Уговора неће се тумачити у смислу да ограничава било које право било које вјерске заједнице и цркве у БиХ нити ће на било који начин да ограничава самосталност регистрованих вјерских заједница и цркава у БиХ.

Чл. 4.

Савјет министара БиХ ће сваке буџетске године обезбиједити _____ КМ за потребе рада МРВ-а.

Чл. 5.

Уговор се закључује на неодређено вријеме.

Чл. 6.

Иzmјене, допуне и раскид овог Уговора ће се вршити споразумом странака.

Чл. 7.

Уговор ступа на снагу и примјењује се од _____

Савјет министара БиХ

МРВ БиХ

POPRATNO PISMO PASTORALNOGA VIKARA

Mostar, 17. rujna 2007.
Prot.: 1832/2007.

ŽUPNIM UREDIMA HERCEGOVAČKIH BISKUPIJA

Sarajevsko *Oslobodenje* od petka, 14. rujna 2007., str. 6., donijelo je vijest da je ponovno propao potpis Ugovora između Vijeća ministara i Međureligijskoga vijeća. Dijecezanski biskup, msgr. Ratko Perić, osobno je uručio pismo, u vezi s tom problematikom, svojoj subraći u Episkopatu na posljednjem srpanjskom zasjedanju Biskupske konferencije u Banjoj Luci. Budući da stvar smatramo vrlo ozbiljnom, šaljemo sadržaj toga pisma župnim uredima naših hercegovačkih biskupija na znanje i ravnanje.

S osobitim poštovanjem.

Don Ivan Štironja
vikar za pastoral

III.

MOSTARSKO-DUVANJSKA

I

TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA

IMENOVANJA I RAZRJEŠENJA

Dekretima mjesnoga biskupa msgr. Ratka Perića

- Don **Zdravko Ivanković**, na vlastitu molbu od 8. kolovoza 2007., razriješen župničke službe na Ledincu i 9. kolovoza, prot. 1512/2007., upućen na liječenje sa stanom u Svećeničkom domu kad boravi na području biskupije.

- Don **Ivanu Štironji**, pastoralnomu vikaru, produžen mandat iste službe *ad quinquennium*, prot. 1708/2007., od 29. kolovoza 2007.

- **Stjepanu Roziću**, vjeroučitelju, podijeljena kanonska misija za predavanje vjeronauka, prot. 1874/2007., od 24. rujna 2007.

- Don **Zoranu Pinjuhu**, đakonu, dopisom, prot. 1916/2007., od 28. rujna 2007., određen đakonski *pra-*

cticum u župi Vir, s obvezom da sluša predavanja Pastoralne godine na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji od 12. studenoga do 14. prosinca 2007. polažeći ispite na kraju školske godine.

- Don **Jozo Ivančić**, na vlastitu molbu, od 20. studenoga, razriješen župničke službe u Vinici, i dopisom, prot. 2162/2007., od 1. prosinca 2007. primljen u Svećenički dom, s mogućnošću daljnjega liječenja.

- Don **Ilija Drmić**, profesor na Teološkom institutu u Mostaru, dopisom, prot. 2163/2007., imenovan privremenim župnim upraviteljem u Vinici, zadržavajući dosadašnje crkvene službe.

SJEDNICA PREZBITERIJALNOGA VIJEĆA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

Mostar, 26. rujna 2007.

Sjednica, koja je imala konstituirajući karakter, održana je na poziv biskupa Ratka Perića dopisom, br. 171-1/2007. od 29. kolovoza 2007. Na zasjedanju sudjelovalo je 14 članova od 20 izabralih i imenovanih.

Teme za dnevni red bile su sljedeće:

- biranje Poslovodnoga odbora: predsjednika, dopredsjednika i tajnika;
- eventualne primjedbe na *Pravilnik Vijeća* (objavljen je u *Vrhbosni*, 2/2002., str. 154-155, a doslovno preuzet iz *Službenoga vjesnika Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije*, 3/1984., str. 79-81);
- nazivi dekanata, formiranje novih dekanata i župa;

- svećeničke korone;
- sugestije vijećnika.

Za predsjednika Poslovodnoga odbora izabran je msgr. Luka Pavlović; za dopredsjednika dr. fra Marin-ko Leko, a za tajnika don Ante Luburić.

Rasprava o temama trajala je oko dva sata.

Biskup kao predsjednik Vijeća smatra uputnim, zbog šire planirane restrukturacije duhovne pastve u biskupijama, trenutačno odložiti raspravu o spomenutim temama Prezbiterijalnoga vijeća, nastavljajući u dogledno i pogodno vrijeme započeti rad.

don Ante Luburić

NOVA BOGOŠTOVNA MJESTA

POTOCI - BIJELO POLJE. Na poziv sestre Jelenke Puljić, provincijalne predstojnice sestara Franjevki Mostarske provincije Svetе Obitelji, mjesni je biskup Ratko Perić, 4. listopada 2007., na blagdan sv. Franje, pod koncelebriranom svetom Misom s provincijalom dr. fra Ivanom Sesarom i drugim svećenicima, u sestarskom samostanu u Potocima - Bijelo Polje blagoslovio kapelicu i posvetio oltar. Kapelica je naslovljena u čast sv. Franje Asiškoga.

DONJA BLATNICA, ŽUPA ČERIN. Zbog svojih pastoralnih obveza u Austriji, mjesni je ordinarij, na molbu župnika dr. fra Ike Skoke, dao dopuštenje kotorскомu biskupu msgr. Iliji Janjiću da blagoslovi filijalnu crkvу u Donjoj Blatnici, župa čerinska. Crkva je

blagoslovljena 7. listopada 2007. na slavu Presvetoga Srca Isusova.

EMAUS - BIJELO POLJE. Na molbu ravnatelja Caritasa mostarsko-duvanjske i Trebinjske biskupije dr. don Ante Komadine, mjesni je biskup pod misnim slavlјem i sudioništвom velika broja dijecezanskih svećenika 10. listopada blagoslovio kapelicu i u noj posvetio oltar u Caritasovu domu susreta i odgoja u Potocima - Bijelom Polju. Nova je kuća, nazvana *Emaus*, dogradnja nekadašnjega Svećeničkog doma. Kuću *Emaus* blagoslovio je istoga dana otac Dietgar Demuth, redemptorist, iz njemačkoga Renovabisa, koji je uvelike pomogao izgradnju ovoga Doma.

Don Ivan Štironja

ČESTITKA KARDINALU JOSIPU BOZANIĆU nadbiskupu zagrebačkom, na obnovi zgrade Bogoslovije u Zagrebu

Mostar, 28. rujna 2007.
Prot.: 1914/2007.

Dragi Josipe, kardinale!

Na Tvoj poziv od 24. ovoga mjeseca na sudjelovanje u svečanosti blagoslova temeljito obnovljene zgrade Bogoslovije na Kaptolu odgovaram ovom bratskom čestitkom.

Ne mogu nikako doći, a žarko bih želio i iz osobne zahvalnosti i iz crkveno-nacionalne važnosti ustavne.

Osobno: Bio sam bogoslov prije više od 40 godina, tj. od 1963. do 1965. godine. Poglavar - rektor dr. Pešić, vicerektor dr. Kribl, duhovnik dr. Salač, ekonom vlc. Pukljak - ostali su mi u ugodnoj uspomeni. Bog

im vječni mir i sreću dao. A o kolegama bogoslovima - da i ne pričam.

Crkveno-nacionalno: malo je koja naša bogoslovija darovala toliki broj svećenika kao zagrebačka Bogoslovija, baš bogoslovija, a ne teologija. Iz naših hercegovačkih dijeceza jedno dvadeset i šest svećenika. I barem dvojica biskupa.

Tebi, u prvome redu, moje iskrene čestitke. Radujem se sa svim sudionicima i molim Boga da po Tvojim rukama obilno blagoslovi zgradu Bogoslovije, Rektora i sve poglavare i bogoslove koji u toj ustanovi budu djelovali i studirali.

Srdačno Te pozdravljam

Ratko Perić, biskup

ISPITI ZA OVLAST ISPOVIJEDANJA

Prema obavijesti Vrhbosanskoga ordinarijata, od 13. rujna 2007., br. 1091-2/2007., predsjednik Komisije za ovlast isповијданja msgr. dr. Mato Zovkić javio je ovomu Ordinarijatu imena sudionika seminara, koji je održan u Vrhbosanskoj bogosloviji 3. i 4. rujna 2007. kao i njihove rezultate.

Treći seminar položili su usmeno:
don Drago Ćurković i
fra Robert Crnogorac.

Na drugom seminaru položio je ispit u pisani obliku:

don Marijo Pavlović.

Iz prvoga seminara završili su ispit u pisanoj formi:

Fra Ivan Landeka, ml.,
fra Mate Logara i
don Ivica Stanković.

ĐAKONSKO REĐENJE BOGOSLOVA ZORANA PINJUHA

Mostar, Križevo, 14. rujna 2007.

U Mostaru na blagdan Uzvišenja svetoga Križa za-ređen je za đakona bogoslov Mostarsko-duvanjske biskupije **Zoran Pinjuh**.

Novi je đakon rođen u Mostaru, 22. siječnja 1980., od oca Vinka (pokojnoga) i majke Mandi rođene Čuljak.

Osnovnu je školu pohađao na Širokom Brijegu od 1986. do 1994. godine. Srednju zanatsku školu završio je na Širokom Brijegu od 1994. do 1997. godine. Godine 1997./1998. dopunio je četvrti razred srednje strojarske škole na Širokom Brijegu. Kroz tri godine (1997.-2000.) bio je kandidat Hercegovačke franjevačke provincije. U Zagrebu studira filozofiju i teologiju: 1999.-2000., te 2001.-2003. godine. U Rijeci nastavlja studij teologije, 2003.-2005., kao bogoslov Riječke na-

dbiskupije. Dogovorom između nadbiskupa riječkoga msgr. Ivana Devčića i mostarskoga biskupa msgr. Ratka Perića ljeti 2005. prelazi i u siječnju 2006. inkardinira se u Mostarsko-duvanjsku biskupiju.

Radio je diplomsku radnju: *Odnos Razuma i Vjere u enciklici pape Ivana Pavla II.* Diplomirao iz teologije u Rijeci 7. veljače 2007. Od tada je vjeroučitelj u Viru kod župnika don Petra Vučetića.

Biskup mu je, na njegovu pisani molbu od 18. svibnja, nakon svih provedenih kanonskih izvida, 12. rujna 2007. napismeno odgovorio zakazujući đakonsko ređenje za blagdan Uzvišenja svetoga Križa.

Don Ivan Štironja
povjerenik za duhovna zvana

OKRUŽNICE BISKUPSKOG ORDINARIJATA

BISKUPOVA PORUKA O ŠKOLSKOM VJERONAUKU I ŽUPNOJ KATEHEZI

Mostar, 29. kolovoza 2007.
Prot.: 1709/2007.

ŽUPNIM UREDIMA, REDOVNIČKIM ZAJEDNICAMA, VJEROUČITELJIMA U HERCEGOVINI

Dragi učenici, roditelji, svećenici, vjeroučitelji i vjeroučiteljice!

Početak je nove školske i vjeronaučne godine. Ovo je prigoda ponovo razmisliti o našem poslanju naviještanja Evanđelja, zadaći vjerskog odgoja i svjedočenja vjere u Isusa Krista, Spasitelja svijeta. Kršćanska vjera daje najdublji smisao našemu radu i životu. Ona je urasla u sva područja našega duhovnog i kulturnog bića. U njoj živimo, mičemo se i jesmo.

1. Poziv i poslanje. Kršćani su dužni ispuniti Kristov poziv: "Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!" (Mt 28, 19). Ovaj nalog jednako vrijedi za sve, od vjeroučenika do Pape. Kristovi su sljedbenici pozvani svjedočiti da Bog Otac u svome Sinu Isusu Kristu, po Duhu Svetom, providnosno djeluje u ovom našem vremenu prožetu nepravdama i zloporabama čovjeka, njegova dostojanstva i njegovih temeljnih prava. Kršćanski odgovor na sve takve probleme dolazi iz vjere, nade i ljubavi, iz životne mudrosti i kršćanske odgovornosti. Zato smo i danas pozvani poslušati Petrov glas: "Budite uvijek spremni na odgovor svakome koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama" (1 Pet 3, 15). Tim se riječima opisuju ciljevi vjerskog rasta kršćana, napose djece i mladeži u obitelji, školi i župi.

2. Jedan se vjerski odgoj ostvaruje na tri mjesta. Odgoj u vjeri bitan je dio cjelovita ljudskog i kršćanskog razvoja djece i mladeži. U središtu odgoja jest

ljudska osoba koja raste, usvaja znanje i stječe životne vrijednote. On učenike vježba u čovječnosti i pravednosti, u ljubavi i zajedništvu. On pokazuje kako Kristovo evanđelje pruža istinit i cjelovit odgovor na sva bitna životna pitanja. Vjerski odgoj pomaže učenicima da u presudnu suočenju sa spoznajama koje stječu, izgrade vjerski stav, ljudsku osobnost i kršćanski moral, da mole i primaju sakramente, da izaberu prave životne vrijednosti, da budu odgovorni članovi Crkve i društva. Ova se odgojna zadaća ne može postići samo na jednom mjestu, nego strpljivim radom na sva tri bitna mjesa odgoja: u obitelji, u školi i u župi.

* **Obitelj.** Ona je glavna škola odgoja u čovještvu i vjeri. Roditelji su prvi učitelji. Oni najbolje odgajaju kada svojoj djeci prenose svoja iskustva, osobito kad im svjedoče svoju vjeru, u ljubavi i žrtvi, u poštenju i marljivu radu, u obiteljskoj molitvi i nedjeljnoj svetoj Misi. Roditelji danas, iz više razloga, ne mogu djeci pružiti potpun odgoj i potrebnu spremnost za životne zadaće. Zato svoju djecu povjeravaju Crkvi i školi da im pomognu.

* **Škola.** Vjeronauk u školi djeci i mladima pruža cjelovit ljudski i kršćanski odgoj u skladu s mogućnostima suvremene škole. Učenici u školi izgrađuju svoju osobnost, identitet. Traže odgovore na temeljna pitanja smisla života. Uče o svojoj vjeri u prosudbi različitih religioznih svjetonazora, društvenih i kulturnih izazova s kojima se suočavaju.

* **Župa.** Vjeronauk u župi ili župna kateheza bitna je sastavnica vjerskog odgoja. Ona ostaje i da nema školskoga vjeronauka. Ona na poseban način izgrađuje vjerničko zajedništvo i bratsko služenje. S

posebnom pozornošću odgaja djecu i mlade u molitvi, u liturgijskom životu, priprema ih za primanje sakramenata. Zato su župnici dužni razvijati župnu katehezu.

3. Obveza pohađanja školskoga vjeronauka i župne kateheze. Katolička Crkva ima pravo i dužnost svojim vjernicima postavljati obveze i pravila kršćanskoga života, pa tako i na području odgoja. Katolički roditelji dužni su svoju djecu u osnovnoj školi upisati na katolički vjeronauk. On je za sve učenike, koji žele kršćanski živjeti, obvezatan školski predmet od prvega razreda osnovne škole i kroz sve vrijeme školovanja. Vjeronauk se u školi ne može upisivati i ispisivati, i to radi redovita odgoja u vjeri, školskih propisa i dogovorna postupanja. Školski je vjeronauk bitno povezan sa župnom katehezom. Stoga djecu nije moguće upisati samo na župnu katehezu, ako ne pohađaju i školski vjeronauk, i pripustiti ih sakramentima svete Pricači i svete Potvrde. Župnici su dužni paziti na tu crkvenu odredbu i, ako ponegdje postoje zloporabe, o tome izvjestiti Ordinarijat, koji će tim pojedincima odrediti mjere za produženu vjersku pouku kao uvjet pristupa sakramentima.

Katolička je mladež u srednjoj školi jednakoj tako obvezna, uz potpise svojih roditelja, izabrati i pohađati katolički vjeronauk, a ne etiku kao alternativni predmet. Ta obveza proistječe ne samo iz sakramenta krštenja, nego i iz potrebe cjelovita odgoja u vjeri. Etička ne može biti nadomjestak vjeronauku jer ne želimo

da se valovi nama poigravaju i da nas goni svaki vjetar nauka što put krči zabludi (*Ef 4, 24*). Takva etika ne daje skladnu i cjelovitu izgradnju ljudske osobe i njene zinjih kršćanskih stavova i vrjednotu.

4. Svećenici, vjeroučitelji i roditelji! Pozvani ste na odgovornu i plodnu suradnju u odgoju djece i mladeži. Svatko na svome mjestu. Crkva vas poziva da budete dobri učitelji kao navjestitelji i svjedoci vjere. "Pozvani ste naime da u školama i u župama mlađim naraštajima pomažete upoznati Krista kako bi ga mogli slijediti i za Nj svjedočiti. Pozvani ste pomagati mladeži da se, svladavajući u svjetlu Evangelija teškoće na koje nailazi u svom ljudskom i kršćanskom sazrijevanju, uključi u Crkvu i društvo" (IVAN PAVAO II., *Bit ćete mi svjedoci*, str. 46). Želja nam je da tu svoju zadaču vršite radosno, odgovorno i poletno; da naša škola i župa, u suradnji roditelja, župnika i vjeroučitelja budu mjesta cjelovita odgoja učenika, njihove vjere, kršćanskog morala i uljudbena ponašanja, na opće dobro svih ljudi i posebno na dobro našega naroda i na njegovanje njegova identiteta.

U želji da vam nova školska i vjeronaučna godina bude radosna i plodna, zazivam na sve vas Božji blagoslov.

NAPOMENA: Neka se ova Poruka cjelovito pročita u svim župnim crkvama u nedjelju 2. ili 9. rujna pod svim svetim Misama.

Ratko Perić, biskup

LITURGIJSKI DIREKTORIJ HERCEGOVAČKIH BISKUPIJA

Mostar, 23. studenoga 2007.
Prot.: 2099/2007.

ŽUPNIM UREDIMA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

Poštovani župnici!

Ovih je dana, prvi put, izšao iz tiska "Direktorij za slavlje Mise i Časoslov prema Općem Rimskom kalendaru s vlastitostima biskupija Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske za liturgijsku godinu Gospodnju 2007./2008." odobren od ovoga Ordinarijata 15. listopada ove godine i obvezatan za naše biskupije.

Rađen je prema Općem rimskom direktoriju (*Ordo Missae celebranda et Divini Officii persolvendi... 2007.-2008.*), a napomene, prilagođene i dopunjene, uzimane su iz drugih domaćih Direktorija, napose iz Direktorija đakovačke biskupije, ali ne na kraju sveska nego uz dotičan dan na koji se odnosi.

Direktorij sa svojih 366 stranica za svaki dan može služiti kao Rokovnik i za ostale pastoralne bilješke i druge korisne oznake.

Označena je *Missa pro populo* za svaku nedjelju i zapovednu svetkovinu, obvezatna za župnika, ali može je služiti, razumije se, i drugi svećenik u dogовору sa župnikom.

Doneseni su Titulari i Patroni župa i redovničkih zajednica u ovim biskupijama.

Stavljene su napomene kada se ne mogu slaviti Mise sprovodne i za pokojne.

Donesen je Navještaj Vazma na Bogojavljenje (str. 60). Neka se, kako Direktorij upućuje, pročita vjernicima toga dana nakon Evangelja.

Određene su kvatre i prosni dani, te prvi petci i prve subote i prve nedjelje.

Upisane su Nakane apostolata molitve (papinska, misijska, biskupijska).

Popisane su pomicne liturgijske svetkovine do 2017. godine.

Subotom je napomenuto što treba najaviti vjernicima za sljedeću nedjelju. I više drugih korisnih oznaka.

Svjesni smo da ima propusta, koji će se uočavati tijekom vremena. Bit će zahvalni svima onima koji nam dostave, po mogućnosti napismeno, bilo koji previd, propust, pogrešku, krivo tipkanu riječ i slično u Direktoriju, posebno ako se odnosi na dotične župe, kako bismo ih mogli ispraviti ili dopuniti za sljedeće izdanje. Isto tako rado ćemo čuti i sugestije za dopunu sadržaja u sljedećim izdanjima.

Direktorij se izdaje da se njime dušobrižnici služe i drže propisanih rubrika.

Neka svim svećenicima bude na dohvrat ruke, na stolu u župnom uredu ili u sakristiji, i neka vam bude od osobite koristi u vašem svećeničkom životu i dušobrižničkom djelovanju.

S osobitim poštovanjem.

Ratko Perić, biskup

KALENDAR MISA ZA MLADEŽ I KRŠĆANSKU OBITELJ 2008.

Mostar, 5. prosinca 2007.
Prot.: 2181/2007.

ŽUPNIM UREDIMA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

5. 1.	Mostar: Katedrala Mostar: sv. Ivan, ap. i ev. Mostar: sv. Matej, ap. i ev. Mostar: sv. Marko, ev. Mostar: sv. Luka, ev.	21. 6. 28. 6. 5. 7. 12. 7. 19. 7.	Konjic i Glavatičevo Studenci Ružići Sutina i Vinjani Gorica
12. 1.	Mostar: sv. Petar i Pavao	26. 7.	Tihaljina
19. 1.	Goranci i Polog	2. 8.	Gorica - Struge
26. 1.	Jare i Ljuti Dolac	9. 8.	Široki Brijeg
9. 2.	Čapljina i Dračevo	16. 8.	Posušje
16. 2.	Blagaj i Stolac	23. 8.	Prisoje i Duvno
23. 2.	Ravno, Trebinje i Nevesinje	30. 8.	Ledinac i Raskrižje
1. 3.	Neum i Gradac	6. 9.	Šujica
8. 3.	Hrasno i Hutovo	13. 9.	Grabovica
17. 3.	Stjepan Krst i Rotimlja	20. 9.	Vir
5. 4.	Prenj i Domanovići	27. 9.	Drinovci
12. 4.	Čeljevo i Aladinići	4. 10.	Kočerin
19. 4.	Čitluk i Međugorje	11. 10.	Izbično i Crnač
26. 4.	Ploče - Tepčići i Potoci	18. 10.	Gradac Posuški
3. 5.	Gabela i Trebinja	25. 10.	Grljevići i Grude
10. 5.	Gabela Polje i Šipovača - Vojnići	8. 11.	Bukovica i Roško Polje
17. 5.	Drežnica i Jablanica	15. 11.	Gradac Mostarski
24. 5.	Veljaci i Klobuk	22. 11.	Rakitno i Zagorje
31. 5.	Gradnići i Čerin	29. 11.	Seonica i Vinica
7. 6.	Humac i Gradina	6. 12.	Rašeljke i Kongora
14. 6.	Vitina i Kruševo	13. 12.	Rasno i Buhovo

Molimo sve župnike da odmah, po primitku ove Okružnice, unesu u svoje Kalendare (Direktorije) dan u koji je njegova župa određena za slavljenje sv. Mise za mladež. Preporučuje se da župnik, u nedjelju prije dotične subote, vjernike pozove na tu Misu kako bi oni koji mogu, a posebno mladi, u što većem broju sudjelovali u misnom slavlju i molili na tu nakanu naše mjesne Crkve. Kao i do sada, sve su sv. Mise određene na dan subotnjih. Ako je netko spriječen subotom, dužan je odslužiti ovu Misu u neki drugi dan.

don Ivan Štironja
vikar za pastoral

OBVEZE ŽUPNIH UREDA PREMA ORDINARIJATU

Mostar, 5. prosinca 2007.
Prot.: 2182/2007.

ŽUPNIM UREDIMA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

1. - polu(godišnji) blagajnički obračun: VII.-XII. mjesec 2007.
2. - statistički izvještaj,
3. - prijepise svih Matica za 2007. godinu i
4. - **detaljan pisani izvještaj o važnim događajima u župi:** stanje vjerskoga života, vjernika, osoblja, objekata (gradnja: obnove, novogradnje).

Uobičajeni pohod župnika Ordinarijatu radi sređivanja župničkih poslova i obveza za 2007. godinu predviđen je kako slijedi:

ponedjeljak, 14. siječnja 2008.
utorak, 15. siječnja 2008.
srijeda, 16. siječnja 2008.
četvrtak, 17. siječnja 2008.
petak, 18. siječnja 2008.

Mostarski dekanat
Brotnjanski i Donjo-bekijski dekanat
Duvanjski i Gornjo-bekijski dekanat
Nahijski i Širokobriješki dekanat
Trebinjski i Stolački dekanat

Pozivam velečasne župnike i župne upravitelje da na Ordinarijat dođu osobno, u vrijeme označeno prema rasporedu za vlastiti dekanat. Neka župnici ne donose dokumente drugih župnika, osim u dogovoru s biskupom.

Neka se polugodišnje uplate vrše **isključivo** preko žiroračuna, i to općom uplatnicom koju ćete naći u prilogu uz ovo pismo, a koju ćete - nakon ovjere s banke - priložiti prilikom pohoda Ordinarijatu.

Važno: Upлатiti tek poslije 1. siječnja 2008.!

Dijecezanski svećenici na isti način - bankovnim računom - podmiruju od sada i svoje osobne obveze prema zajedničkim fondovima: *Seminaristicum* i *Uzajamnost*.

Molim sve župnike da za tu prigodu uredno pripreme sva tražena izvješća i dokumente. Nedopustivo je da se prijepisi i drugi spisi s nekih župa iščekuju mjesecima. Kancelarija također ima obveze prema višim ustanovama i mora njima dostaviti na vrijeme svoje izvještaje.

don Ante Luburić
kancelar i ekonom

RASPORED POHODA ŽUPNIKA ORDINARIJATU

MOSTARSKI DEKANAT - ponedjeljak - 14. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	8,30	BLAGAJ - BUNA	don Ivo ŠUTALO
2	9,00	ČAPLJINA	don Ivica BORAS
3	9,30	GABELA	don Bariša ČARAPINA
4	10,00	GABELA - POLJE	don Marko KUTLEŠA
5	10,30	GORANCI	fra Ferdo BOBAN
6	11,00	GORICA - STRUGE	don Drago BEVANDA
7	11,30	JABLJANICA	don Ivan ZOVKO
8	12,00	KONJIC (+Glavatićevo)	fra Petar DRMIĆ

9	15,00	POTOCI	don Josip GALIĆ
10	15,30	MOSTAR - sv. Petra i Pavla	fra Šimun ROMIĆ
11	16,00	MOSTAR - Katedrala	msgr. Luka PAVLOVIĆ
12	16,30	MOSTAR - sv. Matej + DREŽNICA	don Ivan PERIĆ
13	17,00	MOSTAR - sv. Luka + sv. Marko	don Jozo ČIRKO
14	17,30	MOSTAR - sv. Ivan	don Krešo PULJIĆ
15	18,00	NEVESINJE	don Ante LUBURIĆ

BROTNJANSKI DEKANAT - utorak - 15. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	8,30	ČERIN	fra Iko SKOKO
2	9,00	ČITLUK	fra Miljenko Mika STOJIĆ
3	9,30	MEĐUGORJE	fra Petar VLAŠIĆ
4	10,00	GRADNIĆI	fra Marinko ŠAKOTA
5	10,30	PLOČE - TEPČIĆI	don Tomislav LJUBAN
6	11,00	GRADINA	don Đuro BENDER
7	11,30	KRUŠEVO	don Ljubo PLANINIĆ

DONJO-BEKIJSKI DEKANAT - utorak - 15. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	15,00	DRINOVCI	fra Stjepan NEIMAREVIĆ
2	15,30	GORICA	fra Željko GRUBIŠIĆ
3	16,00	TIHALJINA	fra Jure BRKIĆ
4	16,30	RASKRIŽJE	don Petar LEVENTIĆ
5	17,00	RUŽIĆI	fra Nikola SPUŽEVIĆ
6	17,30	GRUDE	don Ivan ŠTIRONJA

DUVANJSKI DEKANAT - srijeda -16. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	8,30	VINICA	don Ilija DRMIĆ
2	9,00	DUVNO	fra Vinko KUREVIJA
3	9,30	KONGORA	fra Mirko BAGARIĆ
4	10,00	ROŠKO POLJE	fra Marko JUKIĆ
5	10,30	SEONICA	fra Vlatko SOLDO
6	11,00	RAŠELJKE	don Mijo KLARIĆ
7	11,30	GRABOVICA	don Marko LUKAČ
8	12,00	PRISOJE	don Mihovil ZRNO
9	14,00	ŠUJICA	fra Ljudevit LASTA
10	14,30	BUKOVICA	fra Jozo RADOŠ

GORNJO-BEKIJSKI DEKANAT - srijeda -16. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	15,00	POSUŠJE	fra Milan LONČAR
2	15,30	GRADAC POSUŠKI	fra Mladen VUKŠIĆ
3	16,00	RAKITNO	fra Marinko LEKO
4	16,30	SUTINA	don Stjepan RAVLIĆ
5	17,00	VINJANI HERCEGOVAČKI	don Jozo BLAŽEVIĆ
6	17,30	VIR	don Petar VULETIĆ
7	18,00	ZAGORJE	don Ante IVANČIĆ-Bikić

Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija

NAHIJSKI DEKANAT - četvrtak - 17. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	8,30	GRLJEVIĆI	don Tomislav MAJIĆ
2	9,00	HUMAC	fra Mladen SESAR
3	9,30	KLOBUK	fra Marko JURIĆ
4	10,00	STUDENCI	don Damjan RAGUŽ
5	10,30	ŠIPOVAČA - VOJNIĆI	don Antun PAVLOVIĆ
6	11,00	VELJACI	fra Stipan ŠARIĆ
7	11,30	VITINA	fra Velimir MANDIĆ

ŠIROKOBRIJEŠKI DEKANAT - četvrtak - 17. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	12,00	BUHOVO	don Pavao FILIPOVIĆ
2	14,00	CRNAČ	don Ilija DRMIĆ
3	14,30	IZBIČNO	fra Franjo MABIĆ
4	15,00	JARE	don Krešimir PANDŽIĆ
5	15,30	KOČERIN	fra Ivan LANDEKA
6	16,00	LEDINAC	don Jozo ANČIĆ
7	16,30	LJUTI DOLAC	fra Valentin VUKOJA
8	17,00	ŠIROKI BRIJEG	fra Ivan BORAS
9	17,30	POLOG	don Jakov RENIĆ
10	18,00	RASNO	fra Ante KURTOVIĆ
11	18,30	GRADAC MOSTARSKI	don Srećko MAJIĆ

TREBINJSKI DEKANAT - petak - 18. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	9,00	GRADAC	don Ante ĐEREK
2	9,30	HRASNO	don Nedjeljko KREŠIĆ
3	10,00	HUTOVO	don Pero MARIĆ
4	10,30	NEUM	don Ivica PULJIĆ
5	11,00	RAVNO	don Pero PAVLOVIĆ
6	11,30	TREBINJA	don Slavko MASLAĆ
7	12,00	TREBINJE	don Ante LUBURIĆ

STOLAČKI DEKANAT - petak - 18. siječnja 2008.

Br.	Vrijeme	Župa	Župnik/Župni upravitelj
1	15,00	ALADINIĆI	don Vinko RAGUŽ
2	15,30	ČELJEVO	don Blaž IVANDA
3	16,00	DOMANOVIĆI	don Ivan PAVLOVIĆ
4	16,30	DRAČEVO	don Ivan KORDIĆ
5	17,00	PRENJ	don Andelko PLANINIĆ
6	17,30	ROTIMLJA + STJEPAN KRST	don Gordan BOŽIĆ
7	18,00	STOLAC	don Rajko MARKOVIĆ

*don Ante Luburić
kancelar i ekonom*

BISKUPOVI NAGOVORI - HOMILIJE - PROPOVIJEDI

SVETKOVINA VELIKE GOSPE

Nevesinje, 15. kolovoza 2007.

Ako smo braća iste duhovne majke...

1 - Kad bismo danas kakvim Božjim čudom mogli upitati Blaženu Gospu: koji joj je **dan u životu najradosniji**, sigurno bi nam majčinski blaženo odgovorila: Ovaj današnji! Neka je sretan ovaj blagdan Majci nebeskoj, i neka i nama, djeci svojoj zemaljskoj, stogod udijeli od punine svoga blaženstva i sreće!

Zašto joj je ovo najradosniji dan? Zato što je ovo završetak njezina zemaljskoga života, u kojem joj nije nedostajalo kruha i pića obilnih suza i nevolja (*Ps 80, 6*). Ovo je kruna njezinih 70 i toliko godina. Svečan blagdan, njezina svetkovina nad svetkovinama, prelazak s ovoga na bolji svijet. Susret s Presvetom Trojicom licem u lice. Početni je susret bio kad je Otac nebeski poslao svoga arkandela mladoj Nazarećanki da pristane na Utjelovljenje, kada je sila Duha Svetoga osjenila njezinu bezgrješnu utrobu i kada je Djevica začela Sina vječnoga Oca (*Lk 1, 26-33*). A ovo je vrhunac njezina susretanja s Bogom.

2 - Ime je ovomu blagdanu: **Velika Gospa**. Mala je ona kad se tek rodila, malešna, kada slavimo njezin zemaljski rođendan. A Velika je kad je uzrasla do punine kako je Bog planirao, kada se konačno spasila i proslavila; kad u najvišem stupnju veliča duša njezina Gospodina i kad joj duh zahvalni klikće u Bogu, Spasitelju njezinu (*Lk 1, 46*). Mi slavimo onaj svečani čin kada ju je svemogući Bog zaodjenuo suncem, "mjesec joj pod nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda" (*Otk 12, 1*). Ovaj je blagdan toliko veličanstven da "sve patnje" koje je proživjela od Nazareta, preko Betlehema, Egipta, Kafarnauma, Jeruzalema, Kalvarije, po Križnom putu i smrti, nisu "ništa" (*Rim 8, 18*) prema slavi koja se očitovala u njoj darom premilosrdnoga srca Boga našega.

Čestitamo od srca Gospo, Majci svih vjernih, ovaj njezin rođendan za nebo!

3 - **Umjesto grobnica bazilike.** Samo su dvije osobe na ovome svijetu, za koje nam sveta vjera kazuje, da ne trebaju nikakva grobnoga natpisa, ni mramorna spomenika, ni *requiescat-a*, ni mauzoleja.

- To je najslavniji grob, onaj na Kalvariji, gdje je **Isus** završio svoj ovozemni život, i grob mu treći dan ostao prazan. Andeo mu je Božji pobjio spomenik u Evangelju kad je preplašenim ženama navijestio: "Nije ovdje. Uskrsnu, kako reče" (*Mt 28, 6; Lk 24, 6*). Tu, dakle, stoji natpis: "Nije ovdje!": Ovdje ne počiva! Ovdje ne leži! Ovdje ga nema. Niti je ukraden, niti se ikakva ljudska zloča više izvijjava zločinačkim ucjenama nad njegovim presvetim Tijelom. Zemaljski mu je spomenik bazilika Gospodinova groba i uskrsnuća još od prvih stoljeća. On s Ocem svojim u jedinstvu Duha Svetoga živi i kraljuje u vjekovječne vjekove!

- A druga je osoba **majka Isusova, Marija**, koja je usnula i probudila se na vječni život, odnosno preminula i Bog je potom uskrisio, te je dušom i tijelom uznio u nebesku slavu. Ni ona nema groba, ni natpisa, ni spomenika. Ni u nje nema: "Ovdje počiva." Ima crkva Marijina groba ili Uznesenja u nebo na Maslinskom proplanku u posjedu pravoslavaca, i katolička crkva Marijina usnuća u Jeruzalemu, uređena početkom prošloga stoljeća.

Gospa je sudjelovanjem u Isusovu utjelovljenju, rađajući Sina Božjega i svojega, prateći ga na njegovu životnom putu i supateći s njime sve do gore Kalvarije, po Božjem daru zadobila da s njime dušom i tijelom vjekuje u nebeskoj slavi. Njoj se podižu spomenici u obliku kapelica i crkava, veličanstvenih bazilika i katedrala.

4 - Bog je Mariju učinio dostoјном da ni njezino tijelo ni trenutka ne trune u truloj zemlji nego da, preobraženo, s besmrtnom dušom uživa slavu uskrsnoga, slavu koja i **nas druge vjernike čeka, ali tek nakon Sudnjega dana: "Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Kristu svi biti oživljeni. Ali svatko u svom redu: prvina Krist, a zatim koji su Kristovi, o njegovu Dolasku" (1 Kor 15, 22-23), tj. o njegovu Drugom dolasku, kada će pravedni na desnu stranu u život vječni, a nepravednici na lijevu stranu, u besmrtnu smrt!**

5 - Katolici i pravoslavnici. Bez obzira na sve povijesne razlike, male i velike, ima nešto što katolike i pravoslavne veže. A to je čašćenje presvete Djevice Marije.

- Samo s ove strane Neretve u prostorima povijesne Trebinjske biskupije od 15 župa imamo 5 župnih crkava posvećenih Bogorodici: u Hrasnu Bezgrješnoj Djevici, u Trebinju Maloj Gospici, u Ravnom također Maloj Gospici ili Rođenju Blažene Djevice Marije, u Neumu Gospici od zdravlja, na Trebinji Velikoj Gospici. I, evo, ova ovdje u Nevesinju, kojoj danas crkvene temelje blagoslivljamo, također Velikoj Gospici.

- I pravoslavna braća ovdje u Nevesinju imaju dvije crkve posvećene Uspenju ili Usnuću Presvete Bogorodice, tj. Velikoj Gospojini: u Biogradu Bogorodičina crkva iz 1866. godine, i ona u Luci iz 1894. godine.

6 - Ne pitamo se zašto je Isus uskrsnuo i uzašao na nebo: On je Druga božanska osoba, Svetlo od Svetla, pravi Bog od pravoga Boga. Svemogući i svemoćan. I nikakva smrt nad njim ne može gospodovati. **Ali se pitamo zašto je Blažena Djevica Marija** doživjela slavu uskrisenja i uznesenja? Je li to njoj Isus učinio zato što je ona bila njegova Majka? - Naravno da jest! Savršena majka. Dostojno je i pravedno da ne počiva u grobu ona koju je Bog na poseban način pripremio dajući joj milost na milost. Ni u jednom se ljudskom biću Bog nije tako bogato očitovao kao u Nazaretskoj Djevici. Njoj je dao 4 veličanstvene povlastice koje nema nijedna druga žena na svijetu, a na koje je ona pristala kao službenica Božja. Nije joj to dao samo radi nje same, nego još više radi cijelog čovječanstva, a najviše da i ona i sav ljudski rod iskazuju dužnu hvalu i slavu premudromu i predobromu Bogu.

7 - Tvrdo vjerujemo u 4 MARIJANSKE ISTINE, koje se odnose samo na Gospu:

Prvo, Bezgrješna. Jedina od ljudi, po posebnoj povlastici Božjoj, začeta bez ikakvog grijeha u svojoj majci Ani, od svoga oca Joakima: "zmijin dah ne okuži ti grud"! Na nju se ne odnosi zmijin otrov koji od zemaljskoga vrta od trulih "jabuka" truje sve ostalo čovječanstvo. Kao takva tjelesno je začela i rodila Sina Božjeg, dala mu svoju bezgrješnu krv, u čistoći duše i tijela. I živjela bez ikakva osobnoga grijeha. Katolici

ovo prihvaćaju još i čvrstom dogmom od 1854. godine.

- Pravoslavci u bogoslužnim knjigama nazivaju Mariju "presvetom, prečistom, preblagoslovenom, preslavnom, preneporočnom".

Ona je jedina proživjela ovaj mukotrpni i proganicički život bez ikakva prigovora Bogu i njegovu planu. Zato se ni Bog nije nikada na nju nasrdio, jer mu je bila vjerna, poslušna i voljena kći. Ona nam je u tome posluhu ne samo veliki primjer, nego i velika pomoć. *Pomoćnice kršćana!*

Drugo, Djevica - Majka. Istodobno i Djevica i Majka. Bogu se Ocu svidjelo da samo preko žene - majke, koja je osjenjena Duhom Svetim, dođe Sin Božji na ovaj svijet i povede čovječanstvo za sobom u prostranstva vječna. Ona je, sačuvavši slavu djevičanstva začela Jedinorođenoga Sina Božjega, prosula svijetom vječno svjetlo Isusa Krista. Ona je, po posebnoj povlastici Božjoj, čudesno očuvala djevičanstvo i prije poroda i u porodu i nakon poroda svoga jedinoga Sina Isusa. Vjerujemo to iz svetih Evandjela koja nam o tome svjedoče i tako nam prenose. *Djevice nevina, Majko Kristova, Posudo poštovana!*

Treće, Bogorodica. Ona je najprije srcem onda tijelom začela i potom rodila Sina Božjega, pravoga Boga, zato Bogorodica, *Theotokos*, Bogomajka, sve čudom i povlasticom Božjom. Nije rodila samo ljudsko tijelo Isusovo. Sin je Božji u vječnosti po naravi Bog, a u vremenu je iz Djevice Marije uzeo svu ljudsku narav, osim grijeha. Ona je dakle rodila Bogočovjeka, Isusa Krista. Nije ona nikakva "božica", nego uzvišena Bogorodica! Vjerujemo u to kao glavnu kršćansku dogmu, maticu svih drugih istina o Gospu.

- Vjerujemo i jedni i drugi, i katolici i pravoslavnici, od zajedničkoga nam Efeškoga koncila, od 431. godine. *Majko Spasiteljeva, zagovaraj nas!*

Četvrto, Uznesena u nebesku slavu. Jedina koja je, po Božjem privilegiju, završivši ovozemni tijek, bez obzira ili samo usnula ili pravo umrla pa se probudila, dušom i tijelom uznesena u nebesku slavu, gdje sa Sном svojim vjekuje i kraljuje. U to jednako vjerujemo i jedni i drugi. Katolici neopozivom dogmom od 1950. godine.

- U pravoslavnoj liturgiji na Veliku Gospojinu: "Tebi je Kralj svih stvari, Bog, dao ono što je iznad naravi; kao što te naime u porodu čuva Djevicom, tako ti je i u grobu tijelo očuvao neraspadnuto i božanskim uznesenjem proslavio." Upravo ovom današnjom slavom mi katolici slavimo taj događaj, a pravoslavni će za dva tjedna po julijanskom kalendaru.

8 - Jesmo li braća iste duhovne Majke? Ako dakle i pravoslavnici i katolici jednakim žarom i jednakom pobožnošću vjeruju i štuju Malu Gospu ili Marijino Rođenje i Veliku Gospu ili Marijino Uznesenje,

ako i jedni i drugi jednakom vjerom drže da Marija jest Bogorodica i Djevica:

- zašto onda jedni drugima rušimo: parohijski dom uz crkvu Velike Gospojine u Luci, '41., odnosno župnu crkvu Velike Gospe ovdje u gradu '92.?

- I kakva smo to braća koja svojoj zajedničkoj Majci rušimo kuće, crkve i oltare umjesto da joj zajednički podižemo velebne katedrale, saborne crkve, da je zajednički častimo i štujemo?

- Ako nas razdvajaju određeni sporovi i nesporazumi koje smo naslijedili iz prošlosti, ako nas razdiru lude ljudske strasti do krvava rata, zar nam nije jača ona vjerska strana štovanja Boga, čašćenja presvete Bogorodice na nebo Uznesene?

- Kako to da na ovom prostranom Nevesinjskom polju ne mogu cvjetati i crkve katoličke i crkve pravoslavne?

- Zar ovim prostorima ne mogu odjekivati i katolička i pravoslavna zvona i navješćivati Andeo je Gospodnji navijestio Mariji?

- Ostat ćemo i bez crkava i bez domova, i bez župa ili parohija!

- Ostat će nam njive neuzorane, oranice neposijane, sjetva nepožnjevena! Mlinice zatvorene jer - žita nema!

- Dok na Crvnju i na Morinama vječno šume pjevaju, a trava do koljena, ovce nam i koze ne pasu po ispašama niti piju po kamenicama, niti planduju.

Obitelji sve više bez djece, sela sve opustjelija, građevi bez razvoja.

- Nestat će nas! I jednih i drugih. Nema sreće jednima na grobovima drugih i trećih. Odselit ćemo i preko gora i preko oceana. I nestati u anonimnu svijetu. U Novom Zelandu i u Novoj Gvineji!

- Da smo bili u ovaku uzajamnu poštovanju prije 15-20 godina, kao sada prigodom gradnje ove crkve i blagoslova njezinih temelja, ne bi bilo ni rata, ni stradanja ni s jedne strane! Po zagovoru majke Marije, podrži nam, Bože, slogu i razumijevanje! Učvrsti temelje ove crkve da ih više nikakve besmislene detonacije ne uzdrmaju! Neka ne prestane zvučati ton ovoga zvona! Osiguraj prognanicima sretan povratak da se u kuću svoju vrati! Da nam opet zažive polja i planine, da se opet razliježe glas i brojnih pastira i njihova stada!

9 - Danas je Bogom dana prigoda da se upitamo o vrijednosti i poštovanju života koji nam dolazi od oca i majke, za koji smo i mi zahvalni i zaduženi prenositi ga drugima, postajući očevi i majke, u fizičkom ili u duhovnom pogledu.

Bog po samoj prirodi poziva muškarca i ženu da sudjeluju u njegovu stvaralačkom djelu s pomoću na-

ravnoga začeća, naravnoga rođenja i kulturno-vjerskoga odgoja novih stvorenja. Bog je u narav ljudsku, muških i ženskih osoba, čudesno usadio moć duha, snagu i osjećaj ljubavi da se odazovu Božjem zakonu i zovu. Da odgovore ozbiljno, odgovorno, savjesno. Tko je dočekao da ga svećenik s oltara na tu naravnu, prirodnu dužnost podsjeća, a to u svome biću ne osjeća, onda nije posrijedi nedostatak poziva Crkve, nego je pitanje same naravi i savjesti. A ovo svjetska pravdanja i izmotavanja: te nesretno siromaštvo, te nema posla, te nema plaće, te stanovi i školovanje, samo da ne bi došlo do vjenčanja ili do začeća, a ako dođe da se po kratkom postupku likvidira, to su sve nevjerodstojne i neuvjerljive ispričnice, a pobačaji teški zločini, i ne mogu se pravdati ničjom savješću. Čuje se ne jednom poruka: "Daj mi uvjete za život, pa će se staviti u službu života, udajom, ženidbom i rađanjem djece." Ne znam kako tako govorиш? Ta jesu li dokaz protiv takva prigovora tolike zemlje i narodi koji su postigli najveći ekonomski procvat i ujedno doživljavaju katastrofalno nepoštovanje prema životu: pobačajima, samoubojstvima, seksualnom izopačenošću. A to se nepoštovanje očituje u izbacivanju Božjega zakona iz ljudskoga društva u različitim oblicima. Željeli bismo ne ispustiti priliku, nego ispuniti Božji plan, kao što ga je Gospa provela u svome životu, da nam u tome pomogne svojim savjetom i zagovorom.

10 - Mi se Velikoj Gosi utječemo, jer to Bog hoće. On je nju u svojoj ekonomiji spasenja odabrao i nitko od nas nije Isusu tako bliz kao njegova Majka:

Službenica u utjelovljenju - neka pomogne svima začetima da se rode!

Majka u rođenju - neka bdije nad svima rođenima da čestito žive!

Vjernica u prikazanju - neka vodi svoju djecu k Bogu da se posvete!

Nazočnica u krštenju - neka se za širenje Crkve Kristove zalaže!

Suradnica na svadbi u Kani - da svima obilje života od Životvorca isprosi!

Supatnica na Kalvariji - da nemoćnima i nevoljnima Križni put olakša!

Moliteljica u dočeku Duha Svetoga - da nam Duha Božjega izmoli!

Zajedničarka u uskrsnuću - da nam misao na uskršnje u vjeri učvršćuje!

Nije velik tko se velik rodi, već je velik tko se malen rodi, a kad dođe u nebo da mu Isus rekne: Budući da si zapovijedi Božje vršio i druge učio, ti ćeš biti "velik u kraljevstvu nebeskom". Tu je veličinu postigla Velika Gospa! Neka nam svima u tome pomogne. Amen.

REDOVNIČKI DANI

Zidine, Karmel sv. Ilike, 30. kolovoza 2007.

ISUS - PUT, ISTINA I ŽIVOT

TVRDNJA - PITANJE - ODGOVOR

Isus: *A kamo ja odlazim, znate put.*

Toma: "Gospodine, ne znamo kamo odlaziš, kako onda možemo put znati?"

Isus: "Ja sam Put, Istina i Život. Nitko ne dolazi Ocu osim po meni" (Iv 14, 4-6).

TOMA HRABRO I SPONTANO PITA. Posljednja je večera. Gospodin kazuje apostolima kako će on ubrzo otići. Učenici napeto slušaju. Sve im se čini da razumiju, ali nitko pravo ne veže. Isus im veli da oni znaju Put - jer im je tri puta navješćivao taj Put, tj. da će on umrijeti na tome Putu. A jedan između njih, Toma, Blizanac, smjelo istupi i onako u množini Isusu odvratiti, da oni zapravo ne znaju što on priča, ne razumiju kamo to on ide i prema tomu kakav put, kakvo li znane, kakav li odlazak!

Toma pogleda na apostole: Ljudi, zašto se smijete? Pa zar netko zna kuda i kamo naš Učitelj odlazi? Dobro, ako vi znate kamo Isus ide, ja ne znam. Isuse, meni nije jasno kojim ti Putem ideš, niti ja znam toga Puta. A volio bih znati. Uostalom, malo prije si rekao: "Kamo ja odlazim, vi ne možete doći" (Iv 13, 33).

Toma priznaje da ni on ni apostoli ne znaju pravo kuda Isus ide, samo se ljudi boje priupitati, da ih Isus ne prekori. Toma je odlučan pa pita. On je čovjek koji ne može reći da nešto razumije ako ne razumije. On je otvoren i ne ustručava se upitati Isusa da ne bi nerazborito zalutao s puta i ostao u mraku, pokraj toliko pravoga Svetla i pravoga Puta.

- Iako nas ništa ne košta upitati, osim malo smijeha i komentara od onih koji ionako ne razumiju, mi opet šutimo, spremni na lutanje. Pa ako se bojimo upitati nekoga između svojih kolega i prijatelja, obratimo se barem Bogu pitanjem. Zatražimo savjet od Duha Sve-

toga. On taj dar daje obilno onima koji mu se pokoravaju (Dj 5, 32). On nam može prosvijetliti pamet u molitvi, u klanjanju, u razmatranju, u duhovnoj obnovi, na redovničkim danima. Otvorimo mu svoj duh. Ako to činimo, ne će nam nedostajati Tomine hrabrosti da se obratimo i drugima, da upitamo i za one jednostavne stvari koje nam uostalom uopće nisu jasne!

ISUSOV ODGOVOR. Dobro je što je Toma pokazao svoju znatiželju, odnosno svoje neznanje, što je imao smjelosti postaviti upit. Sigurno bi nam ostala nejasna jedna od temeljnih Isusovih misli. A ovako je odgovor posve nedvosmislen i predragocjen. Isus se nije skanjivao kad je čuo Tomino pitanje. On, kao izvrstan odgojitelj i učitelj, uopće se ne obzire na smijeh drugih učenika nego najozbiljnije odgovara na Tomino pitanje i tako privlači pozornost i drugih suučenika. Isus zapravo uvijek tako priča da nešto ostane nedorečeno, pa time izaziva radoznalost svojih slušatelja. Usmjeli li se netko nešto upitati, on će jednostavno i cijelovito odgovoriti koliko možeš ponijeti. Protumačit će tako da se odgovor doista zapamti zauvijek. Isus je u ovome odgovoru jasan i dorečen: *Ja sam Put, Istina i Život!* Ovo je sigurno najsvećanija i najjasnija Isusova izjava. A ovoj su ravne: *Ja sam vrata. Ja sam uskrsnuće. Ja sam kruh života! Ja sam svjetlost svijeta. Ja sam pastir dobri. Ja sam uskrsnuće i život. Ja sam trs, a vi loze. Ja sam pobjedio svijet. I tolike druge, uvijek u prvom licu jednine i uvijek sveobuhvatne s obzirom na ovaj i na onaj svijet.*

Ove prve tri misli - Put, Istina i Život (*Via, Veritas et Vita*) - jesu tri filozofska, teološka i uopće stupa čovjekova razmišljanja i djelovanja:

Istina odgovara ljudskomu umu koji je razdiran sumnjama;

Život odgovara ljudskomu srcu koje dršće pred smrću; a

Put odgovara čovjekovu nastojanju i uma i srca, jer je najčešće na raskrižju i ne zna kamo bi udario. Eto to troje što nam je u životu sadržajno i orientacijski najvažnije jest Isus Krist. O svakome ponešto.

PUT? Ovdje se Isus predstavlja kao put, smjer, hod, božanski put, jedini put do spasa. Ne putokaz, nego Put. Krstitelj je kažiprst, tabla na cesti, a Krist je Put kojim se ide k cilju.

Ljudi nas ovoga svijeta uvlače u nerazmrsive spletovе koji se ne mogu ni pratiti, a kamo li zapamtiti. Tako filozofije, tako razne emisije koje se daju u najgledanijem terminu.

Pa i neki suvremeni teolozi odustaju od izvora katoličke nauke kao jedinoga puta, te uče da i su i druge religije pravi putovi spasenja, da drugi utemeljitelji religija mogu biti ne samo pravi učitelji vječnoga života, nego mogu biti efikasniji, bolji od Isusa Krista. Razumije se da se takvim zašlacima oduzima dozvola poučavanja ako ustraju u svojim zabludama.

A Isus nam se ukazuje kao PUT. On nam je u evanđeljima dao mnogo savjeta, uputa, pouka, usmjerenja, ali glavno je njegovo djelo ono kojim je on sam postao naš Put. On ti kaže: Slijedi me! Kuda ja, tuda ti. On nas vodi, on ide ispred nas. Ne gura nas nego kaže: Za mnom! On krči put. On nas jača na putu, usmjeruje osobno svaki dan. On nam o putu toliko ne priča koliko nam se predstavlja kao Put, Put u Život vječni. U *Djelima apostolskim* čak se čitavo kršćanstvo sa svojim naukom, čudoređem, zakonom, sakramentima naziva Putom (*Dj 9, 2; 18, 25; 24, 22*).

Pošteno se upitajmo: vjerujemo li u Krista kao svoj jedini Put? Jesmo li se kadrići tim Putem, makar išli kroz Getsemani, Gabatu, Golgotu, Grob? Tomu Putu cilj nije u Grobu, nego u Uskrsnuću... Taj put vodi k cilju nebeskomu, smislen je i svrshishodan. I još nešto: kao što je Isus postao put nama, tako i mi moramo biti put drugima, svjetu!

ŠTO ZNAČI ISTINA? U biblijskom smislu opseg je istine mnogo širi od filozofskoga ili političkoga pojma. U filozofskom smislu istina je poklapanje između onoga što je u glavi i onoga što je u stvari. A u svetopisanskom smislu istina je poklapanje našega srca s našim razumom. To jest želje moraju biti uskladene s razumnim mislima. A i razum i srce trebaju se podvrgnuti, u vjeri, Božjemu putu i Božjim mislima, Providnosti. U praktičnom životu susrećemo čovjeka s dvama licima; jedno je lice znanstveno: odličan stručnjak iz kemije, biologije, strategije, geopolitike, itd., a drugo mu lice može biti posve iznakaženo - tj. kao čovjek nikakav, nemoralan, ništarija, pokvarenjak. Istina nije samo prvo lice, nego ujednačenje drugoga lica s prvim. Da

je savršeno uskladena ličnost, a ne dvoličnost. Prema tomu, ako jedan škrtac govori o darežljivosti, ili jedan oholnik o ljepoti poniznosti, ili jedan razbludnik o visinama čistoće, ili jedan bijesan i ljutit tip govori o snazi vedrine, njegove će se riječi doimati slušatelja u posve negativnu smislu. A mi ljudi u tome ponajviše padamo. Ne možemo ujednačiti istinu srca s istinom mozga. Ako smo puni znanja, nismo puni i poniznosti. Ako smo stekli diplome u nekoj struci, nismo uvjek diplomirali iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu... Jedini koji nije nikada falio jest Isus Krist, koji je u sebe utjelovio istinu koju je naučavao. Mnogi ljudi mogu reći: "Ja vas poučavam istinu." A Isus je rekao: Ja sam Istina!

Mi smo onoliko Isusovi ukoliko možemo ponoviti tu riječ i primijeniti je na sebe, u svome životu. Ja sam istina, jer sam dobrota, velikodušnost, čistoća, siromaštvo, poslušnost, molitva, ljubav. Možda si uvjeren da si u nečemu visok, ali u drugim si područjima možda slab i nizak. Mi smo svećenici pozvani na to da ono što drugima govorimo, sami u svom životu obdržavamo. Da ne budemo samo tvrdnja Istine nego i činjenica Istine, kao što je bio naš Gospodin. Ne možemo to biti bez njegove božanske pomoći i ljudskoga primjera.

ŠTO ZNAČI ŽIVOT? Definiciju daje psalmist: Život je punina radosti pred licem Božjim, blaženstvo koje se dobiva s desne Božje. Život jer rast, rad i radost.

Život je rast. Mi u svome životu vidimo da do svoje dvadeset i neke godine fizički rastemo. Kako je divno promatrati osobu: dijete, dječaka, mladića koji se stalno razvija, tjelesno i duhovno, kako raste i u mudrosti i milosti i pred Bogom i pred ljudima. Mi ljudi ponajviše primjećujemo vanjske promjene u tijelu, a mnogo su važnije one unutarnje promjene, u duši. Život je neprestano izrastanje. I kad se čovjek fizički prestao razvijati, on još uvjek duhovno može rasti: iz dana u dan, iz milosti u milost! Vječni život nije ništa drugo nego vječni rast u spoznaju i ljubavi. Tu nema stop. Bog je neizmjeran. Nikada ga se dostatno ne ćemo nagnjetati, naljubiti, nauživati. Uvijek će biti novosti pred licem Božjim. Kako mi znamo u pojedinim životnim momentima uskliknuti: srce mi je puno radosti, rasputnut će. A još uvjek može stati obilje radosti. To znači, mi ćemo pred Bogom uвijek biti puni radosti, a uвijek ga moći ljubiti. Na ovome svijetu nikada ne možemo dostatno navoljeti osobe koje istinski ljubimo: uвijek malo! Eto takav rast jest i onaj trajni, vječni život.

Život je rad: Vječni je život najveća aktivnost, *actus - cin*. Aktivnost bez umora, bez znojenja, bez predaha. Čovjek nije stvoren da miruje, nego je u trajnom gibanju i radu. Taj je rad u vječnome životu posve duhovne naravi: rad spoznaje i rad ljubavi. Uvijek novost bogatstva i blaženstva.

Život je radost. Konačno, treća točka i stup života jest radost. Onaj tko raste i radi, taj je radostan. To je radost neprenosiva i neprikaziva. Ona se doživljava, miluje srce, doista je milost, milina, božansko milovanje naših duša. Punina radosti pred licem Božjim! Radovati se znači ispuniti svoje srce smislom, doživljajem, ne materijalnim predmetima, nego duhovnom stvarnošću. Ljubavlju. Radost je ljubav, ta silna riječ koja nosi svijet, koja rađa svijet. Čovjek traži život, tj. ljubav. Ne traži podatke, položaje, diplome, medalje, priznanja, osim koliko su u službi života. Isplati se živjeti - s Isusom. *Love brings life.*¹

Isus je jasan u svome odgovoru apostolu Tomi i svim pluralističkim teologima svijeta. Nema pristupa k Ocu nebeskomu izvan Krista. Krist jasno kaže:

Tko želi Put, ja sam to.

Tko želi Istinu, ja sam to.

Tko želi Život, ja sam to.

Tko mene prihvata, prihvatio je i Oca.

Tko je upoznao mene i uzvjerovao, upoznao je i uzvjerovao u Oca. U Kristu vidimo kakav je Otac. A Otac je sve. Isus je došao objaviti Oca. Krist je jedini koji može u vječni Život dovesti čovjeka i čovječanstvo. Izvan Krista spasa nema! *Extra Christum nulla salus.*

PUT, ISTINA I ŽIVOT. Nije li to Gospodin Isus na najsavršeniji način formulirao, primjenjujući te vječne vrijednosti na sebe? On je i božanska Istina i Dobrota i Ljepota, odnosno Istina, Put i Život? (*Iv 14, 6*). U njega je doista to troje jedno, savršeno: tko je od Istine, njegov sluša glas; tko hoće ljepotu Života, on će mu je dati, i to u izobilju, zato se s neba i snizio; i tko hoće načina i Puta da dođe do Istine i Života, on je jedini Put. Izvan njega spasa nema. Nitko ne dolazi Ocu osim po njemu!

SVETA NEDJELJA - SVETKOVINA KRVI KRISTOVE

Ludbreg, 2. rujna 2007.

Svetkovina Predragocjene Krvi Isusove podsjeća nas na našu ljudsku krv koja nam tijelom kruži, i na božansku Krv Kristovu koja Tijelom Crkve njegove struji; podsjeća nas svećenike i sav narod na vjeru u presvetu Euharistiju.

LJUDSKA KRV. Zahvaljujemo ti, Bože, koji si nam ulio čudesnu krv u ovo smrtno tijelo, udahnuvši nam svoj besmrtni duh. Hvala ti što si mudro uredio da s pomoću srca ona bezbrojna zrnca krvi tijelom raznose kisik i hranu, a odstranjuju oksidirane tvari. Hvala ti i za ona bijela zrnca koja se bore protiv zaraznih bakterija i virusa. I za one krvne pločice koje pomažu da nam se krv zgruša kad nam se pokidaju krvni sudovi. Ta nam krv čuva temperaturu, prenosi čudesne čestice koje nam reguliraju rast i druge tjelesne funkcije. Premudri Oče nebeski, ono si dijete od 4 kg opremio četvrtinom litre krvi. Onoga dječaka od 40 kg s dvije i pol litre, a čovjeka si od 80 kg opskrbio s oko 5 litara krvi. Ne možemo niti razumjeti, kamoli stvoriti ono što je tvoja božanska ruka izvela!

Hvala i svim darovateljima krvi! I svim liječnicima na operacijama! I svim bolničarkama na laboratorijskim nalazima, injekcijama i infuzijama!

BOŽANSKA KRV. Kao što je krv nužna za naše ljudsko tijelo, tako je božanska krv nenadomjestiva u Tijelu Kristovu - Crkvi koju oživljava Duh Sveti. Ova nam svetkovina Krvi Isusove doziva u svijest pravo i puno Kristovo čovještvo. Vraća nas u otajstvo i čudo utjelovljenja Sina Božjega iz Djevice Marije Očevom voljom i snagom Duha Svetoga. Apostol Ivan ističe da nikada ne smijemo smetnuti s uma da je Gospodin Isus krv naše ljudske krvi, tijelo našega tijela. Postavši takav, preuzeo je sav ljudski život na sebe: ušao u naše probleme, sučelio se i odolio svim napastima. Sve i u sveemu kao mi, osim u grijehu. I upravo zato što je uzeo našu ljudsku narav i sjedinio je s božanskom naravi u svojoj Božanskoj osobi Jedinorođenoga Sina Očeva, moćan nam je, i hoćan, pomoći da i mi postanemo potpuno Božji po planu Božjem.

¹ W. BARCLAY, *The Gospel of John*, vol. 2, Edinburgh, 1972., str. 184.

Dvije su temeljne poruke iz ove svetkovine i njezina značenja.

1) - UPOZORENJE BISKUPIMA I PREZBITERIMA.

Koliko god čudesno očitovanje Krvi Isusove prije 600 godina (1411.) svećeniku ovdje u Ludbregu, ili ono znamenje 150 godina prije toga (1263.) praškomu svećeniku Petru, romaru, u Bolseni kod Rima, moglo zvučati legendarnima, to bismo ipak mi, svećenici, u ključu svoga profesionalnog odnosa prema Euharistiji, morali shvatiti kao ozbiljno upozorenje za našu vjeru u to Kristovo otajstvo našega spasa. Pavao nas apostol poziva: "Pazite na sebe i na sve stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima, da pasete Crkvu Božju koju steče **krvljom svojom**" (Dj 20, 28). Nije ta Crkva vlasništvo naše, nego Onoga koji je krv svoju za nju prolio! Nismo gospodari nego ponizni poslužitelji otajstava Božjih, napose presvete Euharistije u kojoj je Isus osobno nazočan.

Najava i ustanova Euharistije. Na ovo nas podsjeća sam Gospodin u svome govoru u Kafarnaumu gdje je puno prije svoje Posljednje večere učenicima najavio sakrament Tijela i Krvi svoje. Ne dva, nego četiri puta uzastopce ponavlja to otajstvo Pretvorbe da je vjerom prihvatimo kako to on doslovno naučava; da ne unosimo svoga figurativnog značenja. On uči i traži:

1 - "Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina Čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi!

2 - Tko blaguje tijelo moje i pije **krv moju**, ima život vječni; i ja će ga uskrisiti u posljednji dan.

3 - Tijelo je moje jelo istinsko, **krv je moja** piće istinsko.

4 - Tko jede moje tijelo i pije **moju krv**, u meni ostaje i ja u njemu" (Iv 6, 53-56).

Kao što se u našem organizmu dnevna svježa hrana čudesno pretvara u naše živo tijelo, tako se Isusovo istinsko tijelo i krv, postavši bitno takvima iz kruha i vina rosom Duha Svetoga po svećeničkim riječima, pretvaraju u našu duhovnu hranu, koja daje život vječni i vodi nas u uskrsnuće. Vjera nas uči da po tome Isus ostaje u nama i mi u njemu! Svećenice, vjerniče, vjeruješ li ovo? Ta nas vjera vodi k vjernosti, a nevjera k nevjernosti Bogu!

Ovo je Isus govorio onim tisućama koje je čudesno nahranio kruhom i ribom. A oni mu, kad im nije popustio da ga zemaljski zakralje, okrenuli leđa! Onda se obratio svojim učenicima: "Da možda i vi ne kanite otići?" (Iv 6, 67). I kad mu je Petar odgovorio da nemaju kamo, jer samo on, Krist, ima riječi vječnoga života, Gospodin je ozbiljnim upozorio tonom da ima među Dvanaestoricom poneki koji ne vjeruje Isusovim riječima. I nije bez duboke poruke činjenica da se Juda od Isusova apostola pretvorio u apostatu upravo prigo-

dom najave toga Euharistijskog misterija u Kafarnaumu i kasnije uspostave na Posljednjoj večeri, koju je napustio i otišao neprijateljima da im Isusa sramotno izda! Otišao u svoju crnu noć i smrt!

2) - OPOMENA NARODU. Sv. Matej donosi bolni prizor s Isusova suđenja, kako je upravitelj Pilat sve poduzeo da ne osudi Isusa na smrt, jer:

- Bio je uzdrman osjećajem pravde: ne može se Pravednika raspinjati!

- Bio je pozvan glasom svoje istrage: "A što je зло učinio?" (Mt 27, 23);

- Bio je opomenut snom svoje uznemirene žene: Okani se ti toga Pravednika, jer sam u snu mnogo pretrpjela od njega! (Mt 27, 19), pa ipak Pilat je ušutkao sve te poruke, unutarnje i vanjske, i priklonio se glasu razjarene mase, poduzimajući teatralnu i tragičnu gestu. Uzeo je lavor vode i simbolično oprao ruke govoreći: "Nevin sam od **krvi ove!** Vi se pazite!" (Mt 27, 24).

- Poncije Pilate prokuratore, ne možeš se ti oslobođiti Krvi ove! Krv je ova jača i jače više od krvi Abelove! Pazi se ti! Na tebi je sva odgovornost, ona povjesna! Pilate, carski zete, u ime rimskoga cara Tiberija i rimskoga carstva, moraš stati na stranu Isusovu ili Barabinu! Nema trećeg izlaza!

- Kajfa, pred tobom je Isus, Mesija! Opredijeli se! Ili ga ljubi ili ga ubij!

- Herode, Isus ti je doveden na dvor: ili ga osudi ili oslobođi!

- Baš je to sudbina naša: Nije moguće, ni Pilatu ni Pilatovici, ni Herodu ni Herodijadi, niti ijednomu mužu i ženi na ovomu svijetu, oslobođiti se vlastite savjesti i bračne odgovornosti. Nema te vode i deterdženta koji mogu saprati odgovornost nad krvlju nevinog prolivenom pred Bogom!

- Ti se pazi, poslaniče! Ne možeš ti danas prebacivati odgovornost na svoje prethodnike od prije 30-ak godina kada je ondašnji Sabor uveo antihumani zakon pobačaja, po kojem se daje pravo ubijanja nevine nerođene djece, a da u ovim novim društvenim promjenama nije nikada ni pokušan kamoli izglasati zakon u skladu s Božjom zapovijedu: *Ne ubij!*

- Ti se pazi, javni radniče i uredniče! Ti snosi svoju odgovornost. Svaki nas dan i mediji obasipaju svakom izvanrednom smrću na cestama, u planinama, a onim desetcima tisuća začete djece u domovini ili desetcima milijuna u svijetu, koja su nevinu pobijena, ne posvećuje se ni sekunda riječi, a to je škandalozna senzacija u očima Božjim!

- Ti se pazi koji nosiš moćni glas u ruci, izvrši građansku dužnost po svojoj katoličkoj savjesti i ne prebacuj svoju odgovornost na europarlamentarce! Ne mogu se izglasavati zakoni koji su protiv Božjega reda: ni protiv 3. Božje zapovijedi o neradnoj nedjelji, ni

protiv 6. Božje zapovijedi o poštovanju dostojanstva ljudskih osoba, ni protiv dostojanstva naravnoga braka, naravnoga rađanja i naravnog umiranja!

- Ti se pazi, poslodavče, ako držiš radnike i bez papira i pravedne plaće!

U Božjim očima zlo je zlo, makar ga sav svijet svojim bučnim zvučnicima proglašavao dobrom! A dobro je dobro, makar ga sav svijet po svojim medijima proglašavao zlom! Svi smo odgovorni!

KRV NJEGOVA NA NAS... Kad se Pilat onako oprao i "opravdao" da on nema veze s Krvljim Kristovom, koju je nepravedno na smrt osudio, sav je narod nato bezumno stao skandirati: "Krv njegova na nas i na djecu našu!" (Mt 27, 24-25). A ne tako, narode moj izabrani! Kako se Boga ne bojiš? Narod je sav, u evanđeoskoj definiciji "svjetine", zazvao Boga da krv Isusovu prolije na nj i na potomke njegove. I nije trebalo čekati ni 40 godina da potoci krvi poteku jeruzalemskim ulicama. U travnju 70. godine rimski vojskovođa Tit Flavije Vespazijan sa svojim legijama dojezdi pred grad Jeruzalem. Bio je upravo blagdan Pashe, kao kad je ono pala Isusova krv. U gradu, gdje se slilo mnoštvo hodočasnika, toga rimskog Tita nitko nije ni očekivao ni želio. Na taj se glas narodu sledi krv. Tit je video da ne može osvojiti grad i hram koji stoji na gori, Sionu, pa je počeo metodom iscrpljivanja više mjeseci, a onda ga je u tri dana stegnuo obručem u duljini od 8 kilometara. Bez ulaza i izlaza! Osim na križ i na vješala! Kad je Isus najavljuvao "grozotu pustoši" u Hramu, govorio je da tih dana ljudi bježe u gore, a ne u grad (Mt 24, 15). Ali ovdje se sve živo zbilo u grad!

Opkoljeni je grad zahvatila strašna glad. Koji bi izlazili iz grada u potrazi za hranom, Rimljani bi ih uhitili i razapeli. Ta jesu li proglašili "policijski sat"? Za opsjedanja grada dnevno je razapinjano do 500 ljudi, tako da se ubrzo nije više moglo naći mjesta za nove križeve ni križeva za nove osuđenike. Najednom se pronese glas da Židovi na brijezu gutaju zlatni novac kako bi ga sakrili. Rimljani su im stali otvarati trbuhe, tako da je samo jedne noći, kako piše Josip Flavije, ta nečuvena okrutnost bila izvršena na oko 2000 osoba.

Unatoč otporu, Jeruzalem pade, ugušen u krvi, prije nego je itko slutio. U gradu nastala neopisiva pomutnja. Branitelji pobegli s položaja. Revnitelji stali ubijati i one što bježe i one što se predati žele. Titovi

vandali sravnili sa zemljom i hram, slavu Izraelovu! Grad uništi ne samo glad, nego i nesloga. "Jadan grad! Jadan hram! Jadan narod!" vikaše kroz 7 godina neki seljak, imenom Isus Ananija, ali ga nitko ne slušaše, nego ga bičevali do krvi, kao što su radili i s Isusom, Božjim Sinom, vodeći ga od Ane do Kajfe, od Iruda di Pilata, od ruganja do bičevanja! Krvavi rezultat Rimsko-židovskoga rata (67.-73.): poginulo je 1,100.000, a u ropstvo odvučeno oko 100.000 Židova.

Kako se ovdje ne sjetiti one samoosude koja se čula na suđenju Isusu: "Krv njegova na nas i na djecu našu!" To je značilo: da narod sam sebe proglašava nevinim, a pravednoga Isusa zločincem koji zasluzuje raspeće. Oni vikahu iz svega grla: "Krv njegova na nas i na djecu našu", umjesto da mole: Krv njegova za nas i za djecu našu! Krv nas njegova otkupila od grijeha naših, znanih i neznanih!

Pošteno govoreći, nisu toliki ratovi ni u našoj davnjoj i nedavnoj prošlosti prouzročeni samo pohlepm susjednih Sabejaca i Kaldejaca. Jesmo li i mi "Jeruzalemci uz hram" tomu krivi? Jesmo li i mi svojim proljevanjem nevine krvi, nerođenih i rođenih, izazivali Božju opomenu?

Izazivamo li i danas u mirna doba? Božji **hrastovi**: *Boga poštuj a ne psuj! Ne ubij! Ne čini preljuba! Ne kradi! Ne laži!* padaju, a šipražja ljudskih strasti bujaju i "pravima" proglašuju! Gdje se prema slabomu traži milosrdna ruka, tu se nemilosrdno izglasava eutanazijska ubojita ruka! Gdje se hoće brak mladića i djevojke, izglasava se mračni zakon uništenja ljudske naravi i krvi. Ali znamo da i sva priroda, kao i svaka osoba, ima u sebi ugrađene sankcije!

ZAKLJUČAK. Kristova je naravna krv na Golgoti prolivena do zadnje kaplje. Nije spašena nijedna kap. Kako nije spašena? Spašena je svaka kap! Svih 5 litara! Ona preobražena, uskrsla! Ovjekovječuje se i ponazokuje u Pretvorbi u svakoj svetoj Misi. U otajstvu: Ovo je Krv moja, koja se prolijeva za mnoge, za sve. Ne možemo za Evangelje pružati svjedočanstvo do krvi, niti možemo ozdraviti od svojih grješnih rana i mana bez transfuzije Krvи Kristove koja život daje! Život vječni! Isus je naš veličanstveni Darovatelj svoje božanske Krvи! Krv nam njegova izlijječila boli naše, i boli djece naše, duševne i tjelesne! Krv nam njegova dala životnu svježinu! Amen.

BLAGDAN UZVIŠENJA SVETOGLA KRIŽA

Mostar - katedrala, 14. rujna 2007.

Obljetnica posvete katedrale: 1980.-2007.

Obljetnica ređenja biskupova: 1992.-2007.

Ređenje đakonsko

KRISTOV KRIŽ. Časteći sveti križ i klanjajući se Onomu koji je pribijen na drvo križa i tri sata visio između neba i zemlje, mi slavimo Isusovo Otkupljenje ljudskoga roda. Klanjamо ti se, Kriste, jer si svojim svetim križem svijet otkupio! Smrću na križu i uskršnjem od mrtvih!

Sveti Pavao stavlja poseban naglasak na Isusov križ u svim svojim propovijedima i *Poslanicama*. On govori o križu kao stožeru ne samo zemlje, nego i cijelog svemira. Krist je stožer sve stvarnosti na zemljji, i na nebu. On spominje izričito Križ, Krv, Raspetoga mnogo puta. Navedimo barem neke rečenice:

- "Mi propovijedamo Krista raspetoga" (1 Kor 1, 23).
- "Ne htjedoh znati među vama što drugo osim Isusa Krista, i to raspetoga" (1 Kor 2, 2).
- "A ja, Bože sačuvaj da bih se ičim ponosio osim križem Gospodina našega Isusa Krista" (Gal 6, 14).
- Pavao ne želi propovijedati mudrošću besjede "da se ne obeskrijepi križ Kristov" (1 Kor 1,17).
- Pita Galaćane što ih je to opčaralo: "A pred očima vam je Isus Krist bio ocrtan kao Raspeti" (Gal 3,1). I tako dalje.

Svetkovina. Točan naziv današnjega blagdana, koji popularno nazivamo Križevo, liturgijski se zove Uzvišenje Svetoga Križa. Ova se svetkovina, u raznim formama, slavi od prvih početaka kršćanstva. O križu govori sv. Justin u 2. stoljeću. I vidi križ na svakom kroraku, čak i u čovjekovu tijelu.¹⁰ Neka čovjek raširi ruke, eto mu križ, onoga - "latinskoga"! Tertulijan, kršćanski pisac, svršetkom 2. i početkom 3. stoljeća svjedoči

da kršćani svaki svoj čin posvećuju znakom križa: radi svakoga napretka i promaknuća, na dolasku i odlasku, u odijevanja i obuvanju, pri umivanju i blagovanju, na svjetlu, u spavaonici, u govornici kakvo nas god druženje povezuje, mi na čelu činimo znak križa.¹¹

Prema onomu kako se događalo s raspetima u Isusovo vrijeme, možemo zaključiti da je nakon Isusove smrti i pokopa, njegov drveni križ bio bačen u kakvu jamu ili u bunar i zatrpan kamenjem ili zemljom.

Car je Hadrijan 135. godine Kalvariju poravnao i ispunio poganskim hramovima i vrtovima. Tako nam je označio mjesto gdje je Isus bio raspet, pokopan i uskrsnuo od mrtvih.

Povijesni nam zapisi prenose pobožnu predaju da se car Konstantin, prije svoga obraćenja na kršćanstvo, 312. godine, sukobio sa svojim žestokim suparnikom Maksencijem boreći se za carsko prijestolje u Rimu. U stvari tada je bilo šest careva u Rimskome Carstvu. Konstantin je molio kršćanskoga Boga da mu pomogne u boju. Kao odgovor na njegovu molbu, ukazao mu se znak na nebu: svijetli križ s riječima: "Ovim pobijedi - *Hoc vince - Touto nika.*" I stvarno je veličanstveno pobijedio kudikamo nadmoćnijega neprijatelja Maksencija 28. listopada 312. Kao izraz zahvalnosti za tu pobjedu i za taj nebeski dar, novi je Car svim svojim vojnicima naredio da na svojim štitovima i na svim rimskim zastavama pribiju križ kakav se njemu ukazao prije bitke. Tako je i bilo. Rimski mu je senat i narod (SENATUS POPULUSQUE ROMANUS) podigao pobjedonosni slavoluk 315. godine, koji je i danas izvrsno očuvan pokraj Koloseuma u Rimu. (Na slavoluku je upisano: "Vrhovnomu zapovjedniku caru Flaviju Konstantinu velikomu, pobožnomu, sretnomu i uzvišenomu, koji je poticajem Božanstva i veličinom duha

¹ IUSTINUS, *Apologia I*, 55.

² TERTULLIANUS, *De corona*, 3.

svojom vojskom s pomoću pravedna oružja oslobođio Državu i od tiranina i od svakoga nekoć strančarenja Rimski Senat i Narod ovaj slavoluk, slavan po pobjedama, posvećejuće.”¹²⁾.

Prema predaji, Konstantinova majka **Jelena** našla je ostatke Isusova križa na Kalvariji 14. rujna 326. godine. U spomen na to našašće njezin je sin, Car, dao podići dvije crkve: jednu raspeća, a drugu uskrsnuća Isusova. Obadvije su se nalazile u okviru današnje Bazilike svetoga Groba.

Rimska Crkva od 7. stoljeća slavi 14. rujna Križevo. Evo 14 stoljeća. Vidiš li ti te ustrajne i slavne povijesti liturgijske svetkovine Isusova križa!

Križ nas podsjeća na ove dvije veličanstvene Kristovе istine i pobjede:

Prva: Svidjelo se Bogu u njemu nastaniti svu Puninu i po njemu uspostavivši mir krvlju **križa** njegova, izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji bilo na nebesima” (*Kol 1, 19-20*). Svidjelo se Bogu da Isus u svome tijelu obuhvati svu Puninu Božanstva. I da se pomirenje između neba i zemlje dogodi po Krvi Križa Kristova.

Druga: Isus “ponizi sam sebe, poslušan do smrti, **smrti na križu**. Zato Bog njega preuzvise i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo *prigne svako koljeno* nebesnika, zemnika i podzemnika” (*Fil 2, 8-20*). Bog je tako ljubio svijet da je dao Sina svoga da se razapne za nas. Mi smo trebali biti na križu, ali Sin je Božji rekao: ne vi, nego ja ču. Budući da je Isus prihvatio najveću sramotu na ovome svijetu, zato je postigao najveću slavu i na zemlji i na nebu. Ono što mu je bio simbol rugla i poniženja, to mu je postalo simbol uzvišenosti i slave.

Mi taj Isusov simbol častimo tako da se njime vjernički ponosimo na čelu, na prsima, oko vrata, na reveru, u kući, u školi, na ulici, na Humu, na Križevcu. Od rođenja do smrti, pa i nakon smrti, na groblju. Tim križem mi posvećujemo i crkve.

I ova je **katedrala** upravo na blagdan Križeva 1980. godine posvećena i obilježena Kristovim znakom. Danas mi ovom svetkovinom slavimo onaj blagoslovjeni liturgijski početak - “krštenje” - katedrale posvećene Mariji Majci Crkve. Taj njezin početak i posveta bili su predznak njezine budućnosti na svakom koraku, u bolima i nevoljama. Kao što je Gospodin Isus bio povrgnut križu i prošao svoj križni put od Maslinskoga

vrta do Kalvarijskoga vrta, kao što je njegova Majka Marija bila podložna križu i pratila Isusa i supatila na njegovu križnom putu, tako i ova Gospina katedrala ima od početka svoj križni put.

Prva postaja: katedralu osuđuju, ne daju joj da se uopće sagradi.

Druga postaja: katedralu ne priznaju, nego preziru.

Treća postaja: katedrali se rugaju i svakakvim je riječima bičuju.

Četvrta postaja: katedralu ignoriraju i zaobilaze, pa neki i od onih koji joj mjestom pripadaju.

Peta postaja: okradaju je i svašta na nju lažu.

Šesta postaja: granatama po njoj pucaju i kroz cijevi mržnju izlijevaju da ne mogu više.

Sedma postaja: pada joj krov, para joj se pod, pucaju joj prozori, uništeni joj vitraji.

Osma postaja: Neprijatelji likuju i zlu se raduju. Postaje se tako nastavlju...

Međutim, svu tu ljudsku bruku i sramotu, koju je katedrala u ovom kratkom luku svoje opstojnosti doživljavala, Bog je moćan pretvoriti u njezinu slavu. Jer što je ljudima odvratno, uzvišeno je pred Bogom. I obratno (*Lk 16, 15*).

Ali kako ne naglasiti, s velikom zahvalnošću cijele mjesne Crkve, danas, na obljetnicu njezina posvećenja, da je ova katedrala rodila tolike sinove i kćeri u sakramentu krštenja, na tisuće su krizmani u katedrali ili pred katedralom, na tisuće su prvi put ispovjedeni i pričešćeni, vjenčani, opremljeni svetim sakramentima. Dugujemo iskrenu zahvalnost za to i svim župnicima i svim župnim vikarima u ovoj katedrali.

A prigodom **DANAŠNJE PODJELJIVANJA REDA ĐAKONATA** izabraniku Zoranu, s osobitom zahvalnošću Bogu, ističemo da je u ovoj katedrali od 1981. godine zaređeno 16 đakona i 46 svećenika. Trebalo je biti i biskupsko ređenje, 1992. godine, ali nije dopustilo borbeno djelovanje, ili inače da budemo pobijeni.

“Kroz mnoge nam je nevolje...” (*Dj 14, 22*) pa ili u Mostaru ili u Rimu ili u Jeruzalemu. Ako sve te kušnje i nevolje sretno položimo i vjerni Bogu ostanemo, ne će nedostajati Božjega blagoslova od kojega se živi i na ovom i na drugom svijetu.

³ Latinski tekst: “Imperatori Caesari Flavio Constatino Maximo pio felici augusto Senatus Populusue Romanus quod **instinctu divinitatis** mentis magnitudine cum exercitu suo tam de tyranno quam de omni factione uno tempore iustis rem publicam ultus est armis arcum triumphis insignem dicavit” (*Roma e Dintorni*, Milano, 1950., str. 131).

DEKRET ROMANIS PONTIFICIBUS BISKUPOVO PISMO PROVINCIJALU

Mostar, 26. rujna 2007.
Prot.: 1900/2007.

Mnogopoštovani otac
dr. fra Ivan Sesar, provincijal
HERCEGOVAČKE FRANJEVAČKE PROVINCII
Franjevačka, 1 - 88000 M o s t a r

Velečasni fra Ivane, provincijale!

U dokumentu Generalnoga ministra Reda Manje braće, o. J. R. Carballa i njegova Definitorija, zajedno s Provincijalom i Provincijalnim definitorijem Provincije Uznesenja Blažene Djevice Marije u Hercegovini, "Put zajedništva u Crkvi u Hercegovini" od 1. ožujka 2005., u odnosu na provedbu Dekreta **Romanis Pontificibus**, od 6. lipnja 1975., u t. 3. stoji: "Da nekretnine župa naznačenih u Dekreту, upisane u državne registre kao vlasništvo pod bilo kojim naslovom koji pripada Provinciji Uznesenja B. D. M. u Hercegovini, jesu vlasništvo dotičnih postojećih župa. Pravni prijenos vlasništva dovršit će se što je moguće brže."

Budući da su prošle već gotovo dvije i pol godine od te odluke, ovim pismom formalno od Vas tražim da se pristupi rješenju ovoga pitanja. Bilo bi najdjelotvornije da zakoniti zastupnici registriranih pravnih

subjekata Hercegovačke franjevačke provincije kao i Franjevačkih samostana, kojih se to tiče, zatraže od mjerodavnih Katastara i Gruntovnica na Općinskim sudovima cjelovite izvore za nekretnine koje se nalaze na području župa naznačenih u Dekretu: CRNAČ, ČAPLJINA, GRADAC MOSTARSKI, GRUDE, JABLANICA, MOSTAR (za područje 1980. godine odcijepljene Katedralne župe), NEVESINJE, PLOČE-TEPĆIĆI, upisane u državne registre kao vlasništvo pod bilo kojim naslovom koji pripada Provinciji Uznesenja B. D. M. u Hercegovini, a koje trebaju postati vlasništvo dotičnih postojećih župa.

Za neke župe, kao što su Čapljinina i Nevesinje, uređivanje ovoga pitanja već je započeto, ali i tu ima određenih poteskoča koje se mogu, uz malo dobre volje i poštovanja zakona, riješiti.

Po primitku katastarskih i gruntovnih izvoda sve treba dogоворити s NOTAROM u Mostaru, koji je ovlašten i za ove pravne poslove.

Nadam se Vašem odgovoru i aktivnoj suradnji i uredovanju u ovom predmetu.

S poštovanjem Vas pozdravljam.

Ratko Perić, biskup

PISMO GENERALNOMU MINISTRU OCU JOSEU RODRIGUEZU CARBALLU

Mostar, 9 ottobre 2007.
Prot.: 1964/2007.

Reverendissimo Padre!

Le esprimo deferenti ossequi in occasione della Sua visita ufficiale alla Provincia francescana erzegovinese della Beta Vergine Maria Assunta. Iddio benedica i Suoi passi, incontri e colloqui in questo Paese.

Ricordo con apprezzamento la Dichiarazione della Curia Generalizia e della Curia Provinciale O.F.M. "Un cammino di comunione nella Chiesa di Erzegovina", pubblicata due anni fa. Documento di particolare valore e promessa per la vita e prosperità della Chiesa locale di Mostar - Duvno. Va da sé che tale Dichiarazione sarà tanto valida quanto la Provincia ed ogni suo membro si impegni nella sua realizzazione. Perciò la mia calda raccomandazione a Lei, quale Ministro Generale, di voler attentamente seguire e eventualmente correggere quanto non è d'accordo con la detta Dichiarazione.

Non possiamo vantarci di aver attuato molto di quanto è stato prospettato. Vorrei consegnarLe i documenti ufficiali inviati alla detta Provincia negli ultimi tempi e pubblicati nei primi due Bollettini ufficiali a. c. di queste Diocesi Mostar-Duvno e Trebinje - Marca.

Innanzi tutto la CAUSA SUPER MARTYRIO con i tre documenti in croato:

- Benedetto XVI., *Messaggio al Card. José Saraiva Martins, Prefetto della Congregazione per la Cause dei Santi*, Boll. U., vol. I., pp. 58-59.

- La mia *Lettera* al Provinciale P. Slavko Soldo, 13. XII. 2006., B. U., vol. I., pp. 60-61.

- La mia seconda *Lettera* al detto Provinciale, 29. I. 2007, B. U., vol. I., p. 62.

Le INFORMAZIONI sulle disinformazioni di fra Jozo Zovko circa *l'Opus Dei* nei confronti di Medjugorje, 14. III. 2007, B. U., I., vol. I., pp. 63-64.

La mia *Omelia e Saluto* al Capitolo dell'aprile 2007 a Humac, B. U., vol. II, p. 35-38.

L'ATTUAZIONE DEL DECRETO ROMANIS PONTIFICIBUS:

- La mia *Risposta* all'invito alla cresima a Grude, dove operano i tre ex-francescani, dimessi dall'Ordine dei Frati Minori, B. U., vol. II, pp. 47-49.

- I *Comunicati* circa la Sentenza della Segnatura Apostolica riguardante i tre ex-frati (B. Marić, M. Planinić, A. Šaravanja), B. U., vol. II, pp. 47-53.

- I *nomi* dei Padri francescani della Provincia senza le facoltà di ascoltare le confessioni in questa Diocesi, B. U., vol. II, p. 54.

I DOCUMENTI CIRCA MEDJUGORJE, B. U., vol. II, pp. 55-67.

I *nomi* dei Padri Francescani col decreto nella pastorale della Diocesi, B. U., vol. II, p. 68.

Ringraziando La, Reverendissimo Padre, per i sacerdoti francescani operanti pastoralmente in questa Diocesi, Le auguro ogni bene e pace in ogni luogo del Suo ministero e vita.

Ratko Perić, vescovo

MEĐUGORSKA DOGAĐANJA

BISKUPOV ODGOVOR DR. FRA TOMISLAVU PERVANU ŽUPNOM VIKARU U MEĐUGORJU

Mostar, 18. kolovoza 2007.
Prot.: 1610/2007.

Poštovani fra Tomislave!

Odgovaram na Vaše pismo od 9. srpnja ove godine, koje ste poslali i drugim članovima naše BK. Ne vidištoga kako bi ovakvo pismo, upućeno službenim osobama, moglo biti okarakterizirano "privatnim", o čemu pišete u *post scriptumu*. Zato i moj protokolirani odgovor. Nemoguće je osvrnuti se na sve rečenične sklopove iznesene na gotovo 4 stranice. Da navedem barem neke misli.

1. SLUČAJ CANTALAMESSA. Najprije pišete da Vas je slučaj p. Raniera Cantalamesse, OFM Cap., ponukao na ovo "bratsko i prijateljsko" pismo, te da je *casus* izbio zbog "čisto protokolarnih razloga koji su se mogli riješiti uz malo dobre volje i htijenja". Dapače, afera se mogla "riješiti još prošle godine" - a, eto, nije! - a poglavito u siječnju t. g., a onda i nakon provincijskog kapitula u travnju, kada ste s još aktualnim župnikom koji je u međuvremenu postao i provincial, mogli u otvorenu diskursu riješiti cijelu zavrzlamu, a ne da se u zadnji čas, naprečac, prebjija preko koljena..."

- **Vama je, fra Tomislave**, dobro poznat sav slučaj s Cantalamessom, od kolovoza prošle godine kada je Papin propovjednik napismeno e-mailom odgovorio na "telefonski" poziv kapelana fra Ljube, prema službenim tvrdnjama uplenjenih u aferu! *Predicatore* meni piše 13. lipnja da mi je poslao e-mail u studenome (2006.), ali kako od mene nije bilo odgovora, on je, po nekom svom bontonu, definitivno prihvatio voditi duhovne vježbe u Međugorju! Niti sam ja od njega primio ikakva e-maila, niti se on smio osloniti samo na e-mail pokraj tolikih službenih putova komunikacije, da točno dozna moje stajalište. Tek mi je u spomenu-

tom lipanskom pismu pisao da on ne običava dolaziti u jednu biskupiju držati duhovne vježbe, pogotovo ne kleru, bez odobrenja mjesnoga ordinarija. Zašto se toga nije držao u kolovozu i studenome prošle godine! Možda je i u tome sjeme cijele "zavrzlame"? U vezi s tim slučajem razmijenjeno je barem trideset dopisa od siječnja do lipnja 2007. s onima kojih se tiče. Kakve su sve igre bile oko toga, zakulisno iza toga, kakvih li "previda", rekli bi неки manevratori, samo u lipnju! Na dan svete krizme u Međugorju, 9. lipnja, i fra Ljubo me izveo u posebnu sobu i molio za oproštenje, ali u vidu da odobrim vođenje duhovnih vježbi. I Vi ste me, pred fra Petrom, u toj istoj pokrajnjoj sobi, molili to isto, i spomenuli da je p. Ranieru kard. Bertone dozvolio! Dokazao sam Vam *alibijem* da mu Kardinal nije mogao dati dozvolu, jer je p. Cantalamessa pristao u kolovozu da će doći u Međugorje, a kard. Bertone preuzeo službu Državnoga tajnika u rujnu prošle godine!

Osim toga nedopustivo ste u Međugorju uvezali u te duhovne vježbe suspendiranoga fra Jozu Zovku i renomiranoga patra Raniera Cantalamessu. Kakav osudljivi relativizam, protiv kojega se Vi publicistički borite! Fra Jozo je skinut s interneta tek nakon javnoga upozorenja na Kapitulu na Humcu. A Cantalamessa ostao! Zašto se barem tada nije stala razuzlavati "zavrzlama"? Svi ste šutjeli ko riba u vodi! Vi znate kao i ja, kako nas duhovni učitelji upozoravaju, s obzirom na razlikovanje duhova, da je zli duh kadar vješto razapeti zamke i spletke, da se može u svašta pretvoriti, "prerušiti u anđela svjetla", rekao bi sv. Pavao (2 Kor 11,14), činiti "čudesa", samo ne može sakriti svoju taštinu, oholost, neposluh. A upravo je crkveni neposluh u raznim izdancima glavni kôd međugorskog fenomena, od početka do danas. Ne trebam Vas na to

podsećati. Nismo dopustili da u taj neposluh upadne i Papin *predikatur* pa smo mu ponudili častan izlaz iz te "zavrzlame" u koju ga je Župni ured u Međugorju od početka uvalio. Poznata Vam je odluka Biskupskog ordinarijata u Mostaru od 23. kolovoza 2001. kojom se određuje da, bez izričita i napismeno dana odbrenja, nijedan svećenik ili biskup izvan hrvatskoga jezičnog područja ne može držati duhovne vježbe ili seminare na terenu hercegovačkih biskupija. Dužnost je župnika prethodno obavijestiti Ordinarijat, dostaviti ime dotičnoga svećenika ili biskupa te kopiju njegova *celebretha*. Zašto je župnik odgovrao ili to nije učinio? Odgovore na ta pitanja Vi ćete potražiti kod međugorskoga župnika. Stoga i prigovor koji mi upućujete nije umjestan. Ne radi se o "čisto protokolarnim razlozima", nego o nepoštenju i nepoštovanju odluka i odredaba Ordinarijata. I o konkretnu neposluhu! A i sami znate da je povod toj odredbi bio upravo slučaj Međugorja. Izraz je puke samovolje, odnosno nepoštovanja, obavijest o duhovnim vježbama staviti na internet i dati u medije a da se Ordinarijat o tome prethodno i službeno ne obavijesti. Je li i to izričiti neposluh? Je li moguće da se mislilo: ako se dolazak p. Cantalamesse razviće po medijima (negdje u lipnju na Googleu oko 35.000 mjesta), tko će smjeti u to više barkati? I da će i biskup morati pokleknuti i proći šutke, da se ne će, kako Vi napisaste, stvarati "pomutnja u dušama, a u nekim zla krv i odbojnost." Znači li to da poštovanje odredaba dijecezanskoga biskupa stvara zlu krv i odbojnost, pomutnju u "pobožnim" dušama, a kršenje crkvenih propisa i odluka - izričiti dakle neposluh! - proizvodi mir duše i srca vjernoga puka! Nova li i neviđena nauka u Međugorju?!

2. IZJAVA BKJ IZ 1991.

Prema Vama, Zadarska izjava iz 1991. uključuje četiri točke:

1 - Biskupi ne prihvaćaju nadnaravni karakter, ali ga i ne niječu.

- **Izjava je biskupa** jasna i nedvosmislena: "Na temelju dosadašnjeg istraživanja ne može se ustvrditi da se radi o nadnaravnim ukazanjima i objavama",¹ tj. *non constat de supernaturalitate*. Ako do tada, kroz 12 godina, na temelju razborita, temeljita, stručna i sveobuhvatna crkvena ispitivanja nisu mogli ni utvrditi ni ustvrditi da se radi o nadnaravnim ukazanjima, to

je već po sebi negativan sud. Teško je razboritu vjerniku pomisliti da bi biskupi danas mogli promijeniti svoje mišljenje, jer vrijeme koje je nadošlo, na žalost nekih, nije donijelo nikakav kopernikanski zaokret u međugorskom slučaju koji bi nas primorao da se Izjava biskupa iz 1991. godine preispita, osim što onakva međugorska *quotidiana vilescent*. To je slavnovladajući Sveti Otac, u odnosu na Međugorje, rekao puno intelligentnije i odgovornije: "Mi smo se na Kongregaciji uvijek pitali kako za jednoga vjernika mogu biti vjerdostojna ukazanja svakoga dana i kroz tolike godine?"² Objeda da biskup u svojim izjavama i nastupima izvrće sud onodobne Biskupske konferencije ne stoji! Taj osobni stav nije ništa drugo doli razjašnjenje Zadarske izjave i konkretna primjena na domaću situaciju. I to je čvrsti i duboki stav i prethodnoga i sadašnjega mjesnoga biskupa, stav na koji mjesni biskup ima puno prava, ostajući uvijek otvoren vrhovnomu pravorijeku Svetog Oca! Uostalom nisam samo jednom tumačio zašto sam uvjeren, i pred Papom i u javnosti, da je u ovom slučaju posrijedi "constat de non supernaturalitate". Naznačio sam to u *Kriterijima za prosuđivanje ukazanja*,³ u intervjuu francuskoj *Kršćanskoj obitelji*,⁴ u predavanju u Maynoothu u Irskoj,⁵ u uvodu u Daviesovu knjigu na engleskom, u *Predgovoru* u Bulatovu knjigu na hrvatskom.⁶ To sam napisao i obrazložio 1997. godine:

"Na temelju ozbiljna proučavanja slučaja, koje je poduzelo tridesetak naših stručnjaka (čak u trima Komisijama),

na temelju moga biskupskog iskustva od pet godina u biskupiji,

na temelju škandalozna neposluha koji okružuje pojavu,

na temelju laži koje se ponekada stavlju u usta 'Gospina',

na temelju neuobičajeno učestalih 'poruka' od 16 godina,

na temelju čudne mode da i 'duhovni vođe' takozvanih 'vidjelaca' vode ih po svijetu praveći s njima propagandu,

na temelju prakse koju 'Gospa' očituje na 'fiat' ('neka bude') 'vidjelaca',

moje je uvjerenje i stajalište ne samo

Non constat de supernaturalitate, nego i ono:

¹ Glas Koncila, 18/1991., str. 1.

² Crkva na kamenu, 4/2007., str. 24.

³ Prijestolje Mudrosti, Mostar, 1995., str. 266-286.

⁴ Famille chretienne (Pariz), 1. XI. 1997., str. 92-93.

⁵ Web stranica Biskupskoga ordinarijata: (cbismo.hr).

⁶ N. BULAT, *Istina će vas oslobođiti. Nepouzdanost izvora i nedoličnost poruka. Studija o nekim međugorskim pitanjima* (1986.), Mostar, 2006. Predgovor, str. 7-14.

Constat de non supernaturalitate međugorskih ukazanja ili objava.⁷

Pa to sam kroz ovo desetljeće, gotovo svake godine, uz temeljnu poruku krizmanicima, obrazlagao svim vjernicima i u župnoj crkvi u Međugorju.⁸ Možda tadašnji biskupi nisu posegnuli za tom formulom samo zato da tada ne donesu definitivan sud dok su navodna ukazanja još u tijeku, računajući da ne će vječno trajati! Ali što ćeš ti tomu ako je to nešto hereditarno, jer i Vickina mala Marija jednako više i po Krehinu Gracu i po Vječnome Gradu da vidi Gospu!⁹

2 - Biskupi vjernike ni jednom riječju ne obeshrabruju u njihovim dolascima u Međugorje.

- Fra Tomislave, kao da zaboravljate ili namjerno prešućujete razjašnjenja Zadarske izjave koja je u više navrata i na više načina dala Kongregacija za nauk vjere? I 1995., i 1996. i 1998. godine.¹⁰ Prema tim razjašnjenjima očito je da je zabranjeno svako hodočašće, bilo župno bilo biskupijsko, u Međugorje, pretpostavivši ga kao mjesto ukazanja. Ali to se objašnjenje Svetе Stolice uglavnom zaobilazi od međugorskih zanesenjaka i medijskih prometala kojima je do crkvenih senzacija.

3 - Nakana je biskupa, pišete u svome pismu, promicati zdravu pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji u skladu s učenjem Crkve.

- Nisu li to mjesni biskupi i činili kroza sve ovo vrijeme?! Ponešto je i objavljeno.¹¹ Samo su se neki propovjednici, i u Međugorju, radije pozivali na navodne Gospine poruke od 25. tekućega mjeseca, nego na (s)mjerodavno koncilsko učenje o Mariji, na apostolsku pobudnicu *Marialis cultus*, encikliku *Redemptoris Mater* itd. Više se vjerovalo mašti navodnih vidjelaca negoli zdravu učiteljstvu Crkve.

4 - Preko svojih Komisija biskupi će i dalje pratiti i istraživati cjelokupne događaje u Međugorju.

- Na stranu što je rat učinio svoje i spriječio određene nakane i pothvate, postavlja se ozbiljno pitanje:

Može li i jedna nova komisija učiniti kakav bitan pomak u odnosu na prethodne? Uvjerjen sam, zajedno s uglednim članom proširene Komisije, dr. Zovkićem, da bi svaka nova komisija došla do istoga zaključka: non *constat de supernaturalitate*¹² ili, ako bi "napretka" i bilo, onda je moguć samo: *constat de non supernaturalitate*. Uostalom jedan drugi član iste Komisije, don Nikola Bulat, jasno je dokazao svu mutljagu s obzirom na dnevnike, bilježnice, kronike, originale, prijepise.¹³ Pa i zato što se ne može doći do izvornih izjava, a one su bitne, nemoguće je doći do odobrenja sumnjivih ukazanja.

Što se promijenilo u proteklih 16 godina, od 1991.? Izostali su dugo najavljuvani i očekivani znakovi, posebno "veliki znak", za koji znamo kako je završio.¹⁴ Još nije objavljeno razvikanih deset "tajni", kojima ne znamo sadržaja. A Gospin "životopis" čeka na nebesko odobrenje, znak, "Imprimatur", da bi ga Vicka publicirala u obliku knjige te da će "ista biti najčitanija na svijetu".¹⁵

A onu Jelenu, koja ima unutarnje lokucije, ti su vidioci "doživljavali kao konkurenčiju"!¹⁶

Ergo nihil sub sole novum (*Eccles.* 1, 10) ni u Međugorju ni o Međugorju! Jedina "novost" jesu mjesечne poruke pripisane Gospu koje su uhodana varijacija uvijek na istu temu.

3. HODOČAŠĆA. "Trebalo bi - zbog dobra vjernika i hodočasnika - oživjeti one tri točke iz Izjave koje se odnose na vjerničku skrb, skrb za hodočasnike i njihove duhovne potrebe. Ali isto tako i oživjeti teološke, pastoralne, liturgijske komisije koje će stvoriti s/mjerodavni *Vademecum* za hodočasnike, davati smjernice, bdjeti nad svime. Bogu hvala, ovdje nema liturgijskih, dogmatskih ili pak sakramentalnih zastranjenja ni iskoraka iz zadanih propisa."

- **Kao mjesni biskup** pokazao sam, osobito u posljednjih desetak godina, svojim gotovo svakogodišnjim pohodima, krizmama,¹⁷ propovijedima, izjava-

⁷ *Ogledalo Pravde*, Mostar, 2001., str. 264.

⁸ Web stranica: (cbismo.hr).

⁹ *Međugorje Tribune*, 2-2007., str. 30; hrvatski prijevod (www.poskok.info): U Krehinu Gracu Marija više: "Vidim je i ja. Vidi Gospo!" U Rimu: "Eno Gospe iznad pape, iza prozora! Tajo, eno Gospe gore gdje je papa!"

¹⁰ *Ogledalo Pravde*, str. 214-215. U *Predgovoru* iste knjige, str. 11-15.

¹¹ *Prijestolje Mudrosti*, Mostar, 1995.; *Ogledalo Pravde*, Mostar, 2001. Da ne navodim razne intervjuje.

¹² Zovkićeva prosudba međugorskih zbivanja, u: "U Službi riječi i Božjega naroda", Sarajevo, 2007., str. 721-745.

¹³ N. BULAT, *Istina će vas oslobođiti. Nepouzdanost izvora i nedoličnost poruka. Studija o nekim međugorskim pitanjima* (1986.), Mostar, 2006.

¹⁴ *Ogledalo Pravde*, str. 102-108.

¹⁵ *Međugorje Tribune*, 2-2007., str. 26: "I think it will be the most read widely-read book in the world"; *Dnevni list* (Mostar), 26. lipnja 2007., str. 56.

¹⁶ *Večernji list*, 24. lipnja 2007., str. 12.

¹⁷ Krizme u Međugorju: 15. svibnja 1993.; 6. lipnja 1996.; 3. lipnja 1999.; 1. srpnja 2000.; 14. lipnja 2001.; 30. svibnja 2002.; 19. lipnja 2003.; 10. lipnja 2004.; 24. travnja 2005.; 15. lipnja 2006.; 9. lipnja 2007.

ma i očitovanjima svoju skrb za međugorske vjernike i druge, ali je uglavnom ostalo kao "glas vapijućeg u pustinji", glas koji ne dopire do ušiju, a kamoli do srca, režisera međugorskog zbivanja. Ako su se pastoralni djelatnici međugorske župe oglušili na tolike smjernice mjesnoga biskupa, ne objavivši nikada nijednu propovijed od njih desetak, zar mislite da bi prihvatali smjernice komisija koje bi stvorile nekakav mjerodavni *Vademecum*, kako ga Vi nazivate? Toliko je *abusus*, zlorabna, bilo u proteklih 26 godina, a i još ih ima, da ih je sve nemoguće i nabrojiti:

1 - Svećenici koji su vršili egzorcizme a da za to nisu imali ovlasti mjesnoga biskupa;

2 - Svećenici koji izvan hrvatskoga govornog područja bez ikakvih ovlasti propovijedaju;

3 - Javno citiranje navodnih poruka u propovijedima pod svetom Misom; pretječeći sud Crkve već unaprijed ih se proglašava vjerodostojnjim (o tome sam Vam, na traženje, dao fotokopije!);

4 - Molitva Vjerovanja, 7 Očenaša... na kraju svete Mise, *Celebrante praesente*, na "izričitu Gospinu želju";

5 - Proslava "Gospina rođendana" 5. kolovoza - sve u okviru svete liturgije - jer je Gospa u navodnim ukaznjima rekla da je rođena upravo na taj dan;¹⁸ je li zato *Mladifest* u to vrijeme? je li zato dolazio i Generalni ministar p. Carballo u Medjugorje od 3. do 6. kolovoza 2005., "in concomitanza del raduno dei giovanini", a mjesni biskup bio o tome obaviješten 28. srpnja!? Kakve li *reverentiae et oboedientiae* u Crkvi! Razumije se da sam reagirao dopisom od 30. srpnja (2007.).

6 - U svetoj Misi, prije Pretvorbe, govorilo se vjernicima u Crkvi da je u pokrajnjoj prostoriji u tijeku "ukazanje" Blažene Djevice Marije. Pozornost vjernika s Kristom, koji dolazi na oltar, usmjerava se na navodno ukazanje. A Marija, umjesto da nas vodi Kristu, od njega nas odvodi;

7 - Pobožnosti "klanjanja jaslicama" u Božićno vrijeme, umjesto Presvetomu oltarskom sakramantu;

8 - Nazočnost redovničkih ili pararedovničkih zajednica na teritoriju međugorske župe bez odobrenja mjesnoga biskupa. Ali što ćeš im ako neki kažu da su oni s izričitim odobrenjem Blažene Djevice Marije! Upravo se tu osobito vidi onaj međugorski magični kôd neposluha.

9 - Među tim zajednicama posebno ona kontroverzna patra fra Tomislava Vlašića, kojemu je župnik Landeka 1994. godine izdao dozvolu za gradnju red-

vničke kuće, i u kojoj je fra Tomislav, usput budi rečeno, izvodio svoje spiritističke seanse, i zbog čega je svrgnut s uprave zajednice.¹⁹

10 - Više crkvenih građevina izgrađenih bez dozvole mjesnoga biskupa. Itd.

Tko vodi brigu o svećenicima koji dolaze i slave Misu, suslave i propovijedaju u Međugorju? Nikada nisam primijetio da su i jednomu od njih tražili *celebret*. Kako uz ona liturgijska i sakralna zastranjenja ne spomenuste: i ona disciplinska? Iz područja *gubernandi*? Ili se još uvijek na snazi: zna se čije je *benedicere et sanctificare*, a čije *regere ac bono communi prospicere*?²⁰

4. SVETIŠTE. Uporno se Međugorje želi promovirati u svetište. Tako Vi iz Zadarske izjave zaključujete da Međugorje nije obična župa, kako bi to htio mjesni biskup i Crkva Božja.

- **Vi one koji dolaze u Međugorje** nazivate "hodočasnicima". A dobro znate da Međugorje nije u crkvenom pogledu svetište ni na biskupijskom, ni na nacionalnoj - pa ni prema Zadarskoj izjavi - ni na međunarodnoj razini. Niti se oni koji tu dolaze mogu nazivati u crkvenom smislu hodočasnicima, ni prema Zadarskoj izjavi, nego jednostavno vjernicima.

5. LAIČKI POKRET. Vi proglašavate međugorski fenomen laičkim pokretom i navodite kako su laici obično organizatori "hodočašća" u Međugorje.

- **U povijesti Crkve** postojali su mnogi laički pokreti, dapače, neki su od njih prerasli u prave redovničke zajednice. Svi autentični laički pokreti u Crkvi uvijek su podložni nadzoru mjerodavne crkvene vlasti. Je li to slučaj i s ovim međugorskim pokretom? To Vi najbolje znate! Svi se oni izravno oglušuju, dapače, otvoreno protive zabrani organiziranja hodočašća, bilo na župnoj bilo na biskupijskoj razini, u Međugorje, shvaćeno kao mjesto autentičnih ukazanja. A zaboravljate i pritužbe pojedinih crkvenih voditelja protiv tih "moltvenih zajednica" koje se nadahnjuju na međugorskim zbivanjima.

6. PLANETARNO GIBANJE. Za Vas je Međugorje planetarno gibanje. Dapače, ono što je Međugorje postalo nisu ni izdaleka postigli Fatima i Lourdes.

- **Koje li preuzetnosti** takvo nešto i pomisliti, a kamoli napisati! Fra Tomislave, Vi koji ste čovjek s osjećajem mjere, kad je u pitanju Međugorje, tu nemate

¹⁸ Ogledalo Pravde, str. 57. I nedavno, Vicka fantazira istu stvar: *Dnevni list*, 26. lipnja 2007., str. 56.

¹⁹ Međugorje: tajne, poruke, zvanja, molitve, isповijedi, komisije. Predavanje na engleskom u Maynoothu 2004. godine; web stranica: (cbismo.hr).

²⁰ J. JELENIĆ, *Kultura i bosanski franjevci*, svz. II., Sarajevo, 1915., str. 81, bilješka 4.

mjere. U Vas je sve planetarno. Nedavno u novinama, uoči Velike Gospe, izjavljujete, prema novinaru "kao međugorski župnik": "Međugorje će promijeniti povijest Crkve, reformirati Crkvu."²¹ Vi ste, eto, otišli i u proroke! Činjenica je da velik broj vjernika posjeti Međugorje, ali svakako mnogo manji nego što se to u tiskanim medijima tvrdi. Čemu ta - je li dirigirana? - medijska propaganda? Može li se povjerovati da nije riječ o propagandi filomeđugorskih franjevaca, kako Vi tvrdite? Tiskani mediji, Internet i ostali mediji puni su senzacionalistički i krajne nekritičkih priloga o Međugorju. Teško je povjerovati i onomu što se kaže o organizatorima "hodočašća" u Međugorje, koji su tu doživjeli milost obraćenja te svoje iskustvo žele podjeliti s drugima. Zaista, povode li se ti entuzijasti samo zakonom srca? Ili ima i drugih ovozemnih zakona? Je li im svimaстало do osobnoga obraćenja i obraćenja bližnjih ili brojni od njih u tome vide izvrsnu priliku za vlastitu promociju ili agenciju? Njima je, doista, suvišan govor ili dokazivanje s obzirom na istinitost ili neistinitost ukazanja.

7. MLADI "VIDIOCİ". "Što se dogodilo tim mladima i jednomo desetogodišnjaku one srijede, 24. lipnja 1981. te potonjih dana, kad nitko od svećenika nije bio s njima? Fra Jozo, župnik, izbivao iz župe do sute popodne, nitko od potonjih tzv. *protagonista* nije bio u blizini. Tko je *katapultirao* te tinejdžere, tko ih je izbacio u orbitu, u žarište svega zbivanja, koja sila? Pa župnik ih uopće nije poznavao (došao je u župu u studenom 1980.)..."

- **Vi ste uvjereni** da je "onih prvih dana" bilo "nešto" i za to donosite dosta neuvjerljive dokaze: župnik je tih dana izbivao iz župe, dapače, uopće nije poznao navodne videoce. Ne postavljate protupitanje: Je li njegovo izbivanje iz župe bilo smišljeno? Čovjek se treba i tako zapitati, znajući da su početkom 80-ih godina prošloga stoljeća "ukazanja", dakle prije Međugorja, putovala s fra Jozom po Hercegovini, od Posušja preko Širokoga Brijega do - Međugorja. Pa se onda i njemu ukazala! Kako to ispuštate? S druge strane, zar župniku u jednoj seoskoj župi nije dostatno osam mjeseci da upozna svoje župljane, pogotovo školsku djecu! Stoga mi se i Vaš drugi argument čini neuvjerljivim.

Kritičare međugorskih zbivanja Vi nazivate pismoznancima i farizejima koji svaku onodobnu riječ navodnih vidjelaca cijede kroz svoje teološke i filozofske zamke. Kako se drugačije može postaviti prema navo-

dnim ukazanjima nego kritički! Trebamo li prihvatići sve ono što su u početku izjavili kao istinito, a možbitne kontradikcije, neistine i laži naivno pravdati njihovim "štirim, siromašnim rječnikom, seoskim, nedotjeranim, neukim"? Može li se Gospo staviti u usta sve ono što su joj od početka stavljali navodni vidioci? Može li se sve to opravdati njihovom mladošću? Ni-smo mogli propustiti a da se kritički ne osvrnemo na tolike izjave nedostojne i nedolične Gospina imena.²²

8. SENSUS FIDELIUM. Sami priznajete da citat iz koncilске konstitucije,²³ o cijelini vjernika koji se u vjeri ne može prevariti, može nekima izgledati nategnut u kontekstu u kojem ga spominjete.

- **Ne samo da može izgledati** nego je stvarno nategnut. Nedopustivo nategnut. I krivo primijenjen. Čak i onako prerađen, kako ga Vi navodite, da bi dao određenu težinu Vašemu načinu argumentiranja, ne može se primijeniti na međugorski slučaj.

Prvo, *sensus fidelium* ne primjenjuje se na privatne objave nego se odnosi na javnu objavu koju smo primili kao dio božanskoga *deposituma fidei*. Istina je da je sva Crkva, od biskupa do najmanjih vjernika, snagom pomazanja i Duha istine nezabludeva kada pokazuje slaganje u stvarima vjere i čudoređa. A Božji narod prianja uz pravu vjeru, nepokolebljivo, pod vodstvom crkvenoga učiteljstva koje slijedi. To je učiteljstvo mjerodavno utvrditi i izjaviti što Crkva vjeruje. Nezabludevost cijele Crkve u vjerovanju (*in credendo*) neodvojiva je od nezabludenosti crkvenoga učiteljstva u vjerskom naučavanju (*in docendo*). Vjernici "nepokolebljivo prijanju uz vjeru koja je jednom zauvijek predana svetima"²⁴ te onima koji u Crkvi predsjedaju u ime Kristovo duguju religioznu poslušnost, *obsequium religiosum*.

Drugo, Koncil govori o *sensus fidelium supernaturalis* cijelog naroda Božjega. Navodno slaganje "cijeline vjernika", pod kojom mislite na skupine simpatizera međugorskih spornih događanja, Vama je dostatan dokaz! Slaganje tih skupina zanesenjaka o sumnjivim događanjima u Međugorju, koje ne prihvaćaju ni savjete ni zabrane onih koji predsjedaju u Crkvi u Kristovo ime, trebalo bi biti nezabludevo. Pa dokle ćemo doći s takvim interpretacijama? Zašto mi dopuštate da Vas u ovome korigiram? Vi znate da ne postoji samo *sensus fidelium*, kako ga Vi *aberrate* primjenjujete, nego postoji i *sensus oeconomicus*, *sensus commercialis*, *sensus materialis*. Kolika je njegova uloga u Međugorju? Bi li se za to mogla oformiti koja stručna Komisija?

²¹ *Dnevni list*, 18. kolovoza 2007., str. 25.

²² *Ogledalo Pravde*, str. 109-138.

²³ *Lumen gentium*, br. 12.

²⁴ *Ibidem*.

9. ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA. Vi upozoravate kako bi se trebalo uzeti u obzir sve one znanstvene studije koje su napisane nakon temeljnih znanstvenih ogleda nad tima mladima iz Bijakovića. One navodno isključuju bilo kakav oblik patologije, a spremnost navodnih vidjelaca sili nas na priznanje da nisu lašci.

- **Najprije, tko su ti navodni stručnjaci?** Tko ih je pozvao i s kojim ciljem? Zašto navodni vidioci nisu i prema članovima Komisije bili tako kooperativni i spremni na suradnju? Ponekad su odbijali razgovore, povlačili i mijenjali iskaze, tvrdili da nisu rekli ono što je i magnetofonski bilo snimljeno! Ne spominju se ispitivanja koja ne idu u prilog međugorskim zbivanjima, kao ni dokumentarni filmovi koji su na osnovi tih ispitivanja napravljeni. I oni se pozivaju na iste te znanstvene metode, ali dolaze do sasvim oprečnih rezultata. Jedina je razlika u tome što nisu bili angažirani od pojedinih međugorskih podupiratelja! Intelektualno nas poštenje, na koje se Vi pozivate, sili da ne zanemarimo i te činjenice. Uostalom neke odlomke medicinskih studija naši hercegovački prevoditelji na hrvatski bez obrazloženja ispustiše, valjda im se učiniše i smiješni i neuvjerljivi!²⁵ I koliko je u tom cijelom fenomenu bilo takvih podstrizanja?

Drugo, bilo je znanstvenih stručnjaka i u crkvenim Komisijama. Znaju se rezultati!

Zaključio bih. Fra Tomislave, Vi znate da nam se pri obradi bilo kojega problema valja voditi onom drevnom regulom: *sine ira et studio*. Trebaju se dobro proučiti svi dokumenti, iskazi, cjelokupan postojeći materijal, svi argumenti *pro et contra*, kako bi se na kraju donio uravnotežen, nepristran sud. Čini mi se

da Vi idete obrnutim smjerom. Unaprijed stvarate određenu hipotezu (u početku je "sigurno bilo nešto, a kasnije je nastupila depravacija", to ste i meni rekli u jednome razgovoru ovdje na Ordinarijatu, 2002.) i donosite samo argumente koji bi mogli ići u prilog tako konstruiranoj hipotezi "ukazanja", namjerno zanemarujući ili prešućujući sve ono što bi je moglo dovesti u pitanje. Navodna ukazanja Vi smatrate vjerodostojnima te nema potrebe niti dokazivati njihovu vjerodostojnost. Izbjegavajući *meritum rei*, pokušavate navesti drugorazredne argumente kao potvrdu svoje hipoteze. Mogu li se brojem ljudi, dolaznika u Međugorje, brojem isповijedi, podijeljenih pričesti, navodnih čudesa i obraćenja zamagliti ili zaboraviti sve one tvornice laži, sporova, falsifikata koji su pratili međugorska zbivanja u proteklih 26 godina? Ne mogu povjerovati da Vi, kao učen redovnik i svećenik, olako i šutke prelazite preko tolikih očitih činjenica, ne želeći ih vidjeti te krajnje neuvjerljivo zavaravate i sebe i druge. Ne mogu vjerovati da se na ovakav način može manipulirati ljudima i igrati svetinjama. Zato bi bio potreban još opširniji odgovor Vašemu razmišljanju.

Uvjeren sam da će Istina kad-tad izaći na vidjelo, *veritas est magna et praevalebit*. To mogu tvrditi i bez pretenzije da budem - prorok! Kao što Vi pretkazujete da će Međugorje "promijeniti povijest Crkve, reformirati Crkvu".

I ja ovaj odgovor Vama, u kopiji šaljem i *Confratribus in Episcopatu* u Sarajevo i u Banju Luku.

S poštovanjem Vas pozdravljam.

Ratko Perić, biskup

²⁵ N. BULAT, *nav. dj.*, str. 97, bilj. 60.

VIJESTI KATOLIČKOGA INFORMATIVNOG UREDA MOSTAR

MIHOLJDAN U TREBINJU

Blagdan sv. Mihovila arkandela svečano je proslavila Trebinjska biskupija u subotu i nedjelju, 29.i 30. rujna u Trebinju. Kulturno i kultno.

Kulturno. U subotu točno u podne u zgradi Muzeja Hercegovine u Starom gradu, u povodu 55. obljetnice same ustanove, posebno ususret 100. obljetnici rođenja Ksenije Kantoci, rođene Trebinjke (1909.-1995.), priređena je izložba njezinih šezdesetak umjetnina koje se čuvaju u Galeriji prijateljstva Mostarsko-duvanjske i Trebinjske biskupije u Mostaru. Goste je dočekala gospođa Veseljka Salatić, voditeljica muzeja. Uz Izložbu priređen je i Katalog spomenutih umjetničkih djela u nakladi Župnoga ureda i gradskoga Muzeja, a donirala ga je Tiskara Suton sa Širokoga Brijega. Na početku je nazočne, kojih je bilo preko stotinu, pozdravio predsjednik Skupštine općine Trebinje gospodin Nikola Sekulović, potom je Biserka Rauter Plančić iz Zagreba govorila o značenju Ksenijine skulpture i crteža. A na kraju je biskup Ratko Perić tumačio neke religiozne umjetnine, Krista i Veronikin rubac, u Ksenijinu egzistencijalnom ključu. Ksenija je do 22. godine ostala bez majke, bez oca, bez polusestre i bez brata. A kad se u svojoj 42. godini udala za slikara Franu Šimunovića ostala je i bez djece. Ksenija je ostavila preko 300 svojih djela Biskupiji u Mostaru koja joj je od 1990. godine osigurala dostojnu egzistenciju s poslugom.

Kultno. U nedjelju je opet točno u podne počela svečana sveta Misa u katedrali Male Gospe pod Platani-

ma. Misu je predvodio biskup-apostolski administrator Ratko u koncelebraciji s petnaestak svećenika Trebinjske biskupije s mnoštvom naroda koji je morao ostati i pred crkvom. Bila je nazočna i delegacija Zahumsko-hercegovačke eparhije s arhimandritom Slobodanom Simeunom Biberdžićem i đakonom Zoranom Aleksićem, te gradonačelnikom dr. Dobroslavom Ćukom i predsjednikom Komisije za vjerska pitanja Draganom Aleksićem. Biskup je govorio o trojici Božjih arkandela: Rafaelu koji je pomogao starozavjetnom Tobiju da se sretno oženi, a ocu mu Tobitu vratio blago i izlijecio oči; o Gabrielu, koji je navijestio rođenje Ivana Krstitelja i potom utjelovljenje i rođenje Druge Božanske Osobe Isusa Krista. I o Mihaelu ili Mihovilu, zaštitniku Trebinjske biskupije, koji je pobijedio paklenu snagu opredjeljujući se na Božju stranu.

Popodne u 14,30 izведен je koncert na novopostavljenim orguljama u katedrali. Mladi glazbenik orguljaš iz Zagreba, Pavao Mašić, za kolaudaciju novih orgulja izveo je pred punom katedralom neka djela Bacha, Scarlattija, Francka i Boerlmannia.

Župnik don Ante Luburić, koji je iznutra uresio katedralu nedavno obnovljenim vitražama u Zagrebu, postavljenima uoči Male Gospe, te instaliranim orguljama uoči Miholjdana, završio je ovaj veliki Dan Trebinjske biskupije zahvalnom adoracijom Presvetom oltarskom sakramantu. Osim Marka Rastije i njegove obitelji, koji je postavljao orgulje bili su nazočni također kipar Josip Poljan, koji je svojedobno izradio kip Majke Crkve za mostarsku katedralu, i Iris Bondora Dvornik, hrvatska umjetnica slikarstva.

40. OBLJETNICA HRVATSKE KATOLIČKE ZAJEDNICE U INNSBRUCKU

Hrvatska katolička zajednica u Innsbrucku u Austriji u rujnu ove godine proslavila je svoju 40. obljetnicu postojanja i pastoralnoga djelovanja. Iako je u tom dijelu Austrije bilo hrvatskih katolika i svećenika još od 1945. godine, kanonski status zajednice počeo je djelovanjem sarajevskoga svećenika vlč. Marijana Kopića 1967. godine. Od 1969. do 1987. godine misiju vode franjevci Bosne Srebrenе. Do 1993. godine zajednica je povjerena zagrebačkom svećeniku vlč. Đuri Spreitzeru, zatim sarajevskom svećeniku Josi Filipoviću, koji nakon dvije godine predaje upravu vlč. dr. Peri Babiću, sadašnjemu voditelju hrvatske katoličke misije. Od 5000 vjernika od prije 40 godina danas je broj narastao, osobito posljednjim valom prognanika, na 8000 u Tirolu, koji gravitira spomenutoj katoličkoj misiji. Voditelj zajednice dr. Babić svake druge godine organizira krizmu u Innsbrucku u samostanu redemptorista, koji su posudili prostorije za ured i samostansku crkvu za okupljašte hrvatskih katolika.

Ove godine pozvan je biskup iz Mostara msgr. Ratko Perić, koji je, u pratinji don Mladena Šutala, 7. listopada u koncelebraciji s voditeljem misije dr. Petrom, hrvatskim studentima u Canisianumu vlč. Emanuelom Petrovom, splitskim svećenikom, i Marijom Bernardićem, sarajevskim svećenikom, te rektorm Canisianuma isusovcem p. Erwinom Kommom, podijelio sakrament krizme četrnaestorici pripremljenih

kandidata. S njima se biskup uoči krizme susreo, provjerio njihovo katekizamsko znanje i pozdravio njihove roditelje i kumove.

Biskup je pod Misom govorio o raspoznavanju čijenice kada imamo a kada nemamo Duha Svetoga, ispitujući kršćanski odnos vjernika prema Božjim zapovijedima. Doticao se i poznatih podataka kako je Austrija zemlja po svome bogatstvu, razmjerno pučanstvu, sedma na svijetu. U Europskoj Uniji danas ima oko 460 milijuna stanovnika, od kojih je 400 milijuna krštenih kršćana raznih denominacija, a 35 milijuna muslimana. Na jedan bračni par dolazi jedno dijete. Zato EU treba oko 20 milijuna radnika. A na štednjama leže stotine milijardi eura. Političko vodstvo Europske Unije bavi se politikom i ekonomijom, ignorirajući kršćanske korijene i tradicije staroga kontinenta. *Quo vadis, Europa?*

Nakon Mise biskup se u dvorani zadržao s dvadesetak članova Župnoga pastoralnoga vijeća i podijelio neke svoje knjige duhovnoga sadržaja. Osobitu je radost pokazao na vijest da obitelj Slavka Jurića, koji je također član župnoga vijeća, rodom iz Prozora, ima četvoricu sinova u duhovnim zvanjima, i to trojicu u sarajevskoj bogosloviji, od kojih se jedan spremi za đakonat, i četvrtoga sina sjemeništarca u Travniku. Dok je takvih obitelji neće ponestati svećenika ni u domovini ni među katoličkim Hrvatima u inozemstvu.

SUSRET S TREBINJCIMA U ZAGREBU

Na poziv Organizacijskoga odbora Hrvata Donje Hercegovine, tj. Trebinjske biskupije u Zagrebu, trebinjski apostolski upravitelj Ratko Perić, zajedno s don Ivanom Štironjom, pastoralnim vikarom, i don Ivicom Stankovićem, župnim vikarom župe Svetoga Mateja u Mostaru, sudjelovao je u Danu Trebinjske biskupije koji je proslavljen 20. listopada 2007. na Jordanovcu u prostorijama Filozofsko-teološkog instituta otaca isusovaca. Bili su nazočni delegati ministra Dragana Primorca, iz Ministarstva prosvjete i kulture, i zagrebačkoga gradonačelnika Milana Bandića.

Najprije je bila prezentacija drugoga izdanja knjige *Dubljani*, koju su priredili Ivica Puljić i Stanislav Vu-korep. O knjizi je govorio dr. Jure Burić iz Ravnoga

ističući da knjige obično uspavljaju, a ova "dobro razbudiće". Zatim je pročitan tekst dr. don Bože Goluže. Na kraju je o knjizi govorio biskup Ratko, uspoređujući Dubljane i Nevesinje. Ako mi nesebično i s vjerm sagradimo kuću Božju, Bog je moćan svoju kuću napuniti svojom djecom koliko se god nama činilo nevjerojatnim.

Poslije predstavljanja monografije biskup je slavio svetu Misu u župnoj crkvi Bezgrješnoga začeća Blažene Djevice Marije u koncelebraciji s nekoliko svećenika i sudjelovanje oko dvjesta vjernika iz Hercegovine. Odbor je priredio večernji domjenak na kojem su se mogli razmijeniti pozdravi.

PASTORALNI POHOD HRVATIMA U AUSTRALIJI

Mostarsko-duvanjski biskup Ratko Perić, u pratnji don Ante Kutleša, ravnatelja za hrvatsku inozemnu pastvu, pohodio je 13 Hrvatskih katoličkih centara (HKC) u Australiji, od 25. listopada do 19. studenoga 2007. Svećenici na kontinentu, koje koordinira fra Vladimir Novak, zagrebački franjevac, pozivaju svake treće godine po jednoga hrvatskog biskupa u pastoralni pohod. Do sada su bili: F. Franić, J. Pavlišić, F. Kuharić, Ivo Gugić, Ćiril Kos, M. Jozinović, S. Badurina, I. Prendža, A. Jurić, V. Puljić, J. Bozanić, Pero Sudar, M. Bogović, M. Barišić...

Wollongong, 25.-26. listopada. Iz zračne luke u Sydneyu dopraćeni u HKC u Wollongong. Zajednicu vode bosanski franjevci fra Ivo Tadić i fra Andrej Matoc. Sutradan, 26. listopada, u crkvi Marije Kraljice Hrvata pod svetom Misom krizmalo se desetero pripravnika. U propovijedi biskup je govorio o tri ljudske nevolje: tjelesnoj, moralnoj i intelektualnoj. Nema zdravlja, sreće i napretka bez Božje pomoći. Uvečer susret s narodom u Hrvatskom domu. Poslije večere odlazak u Canberru, glavni grad Australije (oko 400.000 stanovnika).

Canberra, 26.-27. listopada. Posjet HKC-u, koji vode fra Anto Šimunović i fra Drago Prgomet, članovi "Bosne Srebrenе". U subotu najprije pohod mjesnomu nadbiskupu msgr. Marku Benedictu Colleridgeu. Zatim u crkvi sv. Augustina pod euharistijskim slavljem potvrđeno je devetero krizmanika. Propovijed o pozivu Filipa đakona Apostolima da dođu krizmati krštene, i o sudaru Šimuna Petra i Šimuna čarobnjaka. Pobjedio Šimun Petar, naravno. Poslije podne kurtoazni posjet veleposlanstvu RH, pozdravili Ljubinka Matošića, zamjenika; i veleposlanstvu BiH, susreli se s Momčilom Vukovićem, iz nevesinjskoga Uloga. Veleposlanici nisu bili nazočni, u domovini. Podvečer zrakoplovom u Brisbane.

Brisbane, 27.-31. listopada u HKC-u "Kardinal Stepinac". Zajednicu vode fra Nikica Zlatunić i fra Ivo Kramar, također članovi "Bosne Srebrenе". Krizma je bila u nedjelju, 28. listopada. Bio je 41 pripravnik. Homilia o trojici apostola: Petru koji je posrnuo pa ga Gospodin podignuo, o Judi koji je otpao i o Ivanu koji je i pod križem ustrajao. Susret s narodom i objed u Hrvatskom domu. U ponедjeljak pohod Gold Coastu, gdje bi vjernici također željeli katolički centar. U utorak pohodili mjesnoga nadbiskupa Johna A. Bathersya. U srijedu, 31. listopada, let preko Melbournea na Tasmaniju, koja je velika kao BiH.

Hobart, od 31. listopada do 2. studenoga u Grantu. HKC vodi don Berislav Hunski, svećenik Riječke nadbiskupije. Prvoga dana susret s Hrvatima u klubu. Sutradan, Svi Sveti, sveta Misa u crkvi. Predvoditelj slavlja osvrnuo se na tri faze ljudskoga života: u majčinoj utrobi, na ovoj zemlji i u nebu. Sve prati rast i Božja milost. Povratak zrakoplovom u Melbourneu.

Geelong, 2.-3. studenoga. Hrvatsku katoličku misiju pastorizira don Stjepan Gnječ, svećenik Split-sko-makarske nadbiskupije. Prvoga dana susret s krizmanicima i sveta Misa u crkvi sv. Ante. Večera u Hercegovačkom klubu. Sutradan pod Misom krizmano 49 dječaka i djevojčica. Propovijed o zakonu i potrebi odgoja djeteta, koji traje do 18. godine pod nadzorom roditelja. Zauzvrat: djeca su dužna poštovati i slušati svoje roditelje - do groba, po zapovijedi Božjoj.

Melbourne - Sunshine, 3. studenoga popodne vožnja u Sunshine. U ukrašenoj crkvi sv. Leopolda Mandića, gdje župnikuje vlč. Josip Vranješ, svećenik Vrhbosanske nadbiskupije, pod svetom Misom krizmano 28 potvrđenika. Izvrsno zborno pjevanje pod ravnjanjem I. Čorića. Homilia o sv. Leopoldu i primjerima iz njegova života.

Melbourne - Springvale, 4. studenoga prije podne posjet HKC-u u Springvaleu, gdje je dušobrižnik vlč. Ivica Zlatunić, sarajevski svećenik. Sveta Misa i krizma u crkvi Duha Svetoga. Potvrđeno 29 kandidata. Homilia o proroku Elizeju i njegovu sluzi Gehaziјu, koji soga gospodara vara pa onda sva guba s Namaana prelazi na njega. Krizmanici, poštujte Božje zapovijedi!

Melbourne - Clifton Hill, 4. studenoga popodne u HKC-u kod vlč. Mate Križanca, vrhbosanskoga svećenika. Sveta Misa i krizma u crkvi sv. Nikole Tavelića, koja je kupljena od metodista. Propovijed o kušnjama Isusovim i našim. Kamo sreće kad bi i naše pobjede bile kao one Isusove! Bilo je 27 potvrđenika. Večera u Hrvatskom domu. Susret s domaćim hrvatskim svećenikom don Velimirom Maglicom.

Sydney - Mulgoa, 5.- 9. studenoga duhovne vježbe. Bilo dvadeset svećenika, među kojima i dvojica Hrvata rođenih u Australiji, vlč. Zvonko Gavranović i otac Boris Perlaki. Razmatranja o osobama iz prve Crkve i njihovim primjerima s primjenom na današnje crkvene osobe i milosno vrijeme.

Sydney - Jons Park, 9. studenoga popodne odvezli se u Sydney u Johns Park. HKC vode zagrebački franjevci, fra Marijan Glamočak i fra Euzebije Mak. Uvečer u Hrvatskom domu bila prezentacija biskupove knjige "Kroz mnoge nam je nevolje" s australskim izdanjem i s prijevodom na engleski: "Many problems lie ahead." Predstavljači: fra Vladimir Novak, Suzanne Books-Pivčević s Novoga Zelanda, parlamentarac David Clark i don Ante Kutleša. Biskup svima zahvalio. Sutradan pohodili veliki kompleks Staračkoga doma, koji pripada župi. U domu rade sestre Klanjateljice Krvi Kristove. Pohodili i njihov samostan. Slavili svetu Misu u crkvi sv. Nikole Tavelića. Propovijed o Božjem zakonu ženidbe i rađanja djece.

Sydney - Blactown, 11. studenoga, nedjelja, prijevoz u HKC, koji vode zagrebački franjevci, fra Toni Mutnik i fra Zvonimir Križanović. U crkvi Gospe Velikoga zavjeta bilo 28 krizmanika. Biskup govorio o Babilonskoj kuli razdora i nejedinstva i o Duhu Svetom u Jeruzalemu na Pedesetnicu, dan i dar jedinstva i sporazumijevanja.

Sydney - Summer Hill, 11.-14. studenoga, HKC vode zagrebački franjevci, fra Vladimir Novak i fra Toni Vučemilović. U nedjelju slavili Misu u crkvi sv. Ante Padovanskoga. Homilija o Božjim zapovijedima: Boga priznaj, poštuj, ne psuj! Roditelje poštuj, drugoga ljubi, a ne ubij! Tijelo svoje i tuđe časti! Radi, ne kradi! Budi od istine i poštenja! Bilo 19 krizmanika. Poslije Mise objed u Hrvatskom domu. Sutradan, 12. studenoga, posjet katedrali Marije Pomoćnice i povjesnom zatvoru koji je danas muzej. U utorak posjet generalnom konzulu RH, Goroslavu Kelleru. Razgledanje Sidnejske luke katamaranom. Fra Vladimir pokazuje veliko sjemenište koje je prije više godina iznajmljeno ugostiteljima. Nema bogoslova. Posjetili visoki gradski toranj i potom nadbiskupa kardinala Georgea Pella. Njegov je stav: nacionalne katoličke zajednice ako žele imati svoga svećenika, neka imaju! Ako se žele priključiti mjesnim župama, neka se priključe!

Uvečer susret sa Stočanima u Hrvatskom domu.

Melbourne ponovno, 14.-16. studenoga. Najprije u Hrvatskom klubu prezentacija knjige "Kroz mnoge nam je nevolje". Govorili don Ante Kutleša i Blago Perić, organizator hrvatskoga izdanja i engleskoga prijevoda. Biskup zahvalio pretplatnicima knjige (njih 555) i na prijevodu na engleski jezik. I svima drugima.

Sutradan pohodili katedralu sv. Patricka i kip kardinala Stepinca, "sveca i mučenika", pred katedralom, podignut 2001. godine zaslugom don Mate Križanca. Posjet Generalnom konzulatu RH, pozdravili konzula Lea Rašića. Zrakoplovom sat i pol do Adelaide.

Adelaide, 16.-18. studenoga. Dočekao na aerodromu vlč. don Luka Pranjić. U Župnom centru u kapelicu Gospe Velikoga zavjeta susret s članovima Pastoralnoga vijeća. Objed kod sestara Klanjateljica Krvi Kristove, kamo je došao i mjesni nadbiskup Philip Wilson. Večera u Hrvatskom domu, susret s narodom. Govor, predstavljena knjiga o nevoljama. Iako su te subote bile četiri hrvatske ženidbe u gradu, crkva sv. Patricka, kojom se služe Hrvati, bila je puna naroda. Krizmanika 17. Propovijed o Isusovu pozivu mladiću koji je sam došao Gospodinu, a kad ga je Isus pozvao da ga izbližega slijedi, momak posve odustao, jer mu je bilo važnije bogatstvo negoli Bog. Posljednjega dana zrakoplovom u posljednju misiju.

Perth, 18.-19. studenoga. Nakon tri sata aviovožnje dospjeli u Perth, točnije u Fremantle. Sveta Misa i krizma u crkvi sv. Ane. Velečasni don Nikola Čabradija ukrasio crkvu slikama hrvatskih svetaca: sv. Nikole Tavelića, sv. Leopolda Mandića, blaženoga Stepinca, bl. Marije Petković... O njima je bila i propovijed. Krizmanika 31. Objed u Hrvatskom domu preko puta crkve. Posjetili centar grada, katedralu i don Ivana Čokolića, 91-godišnjaka iz Poljica, koji je od sedam godina sa stricem dospio u Australiju. Kao dječak javio se u sjemenište. Biskup ga poslao u Rim na Propagandu (Australija je bila pod Propagandom do 1976.). Zaređen 1943. godine. Kaže da su u nadbiskupiji još dvojica domaćih Hrvata: Šeparović i Tomić koji je preminuo. Zrakoplovom punih 5 sati don Singapura, kratak odmor i 12 i pol sati do Frankfurta.

Dojmovi: Australija broji oko 25 milijuna stanovnika od kojih je 27 % katolika razdijeljenih u 26 katoličkih biskupija i više katoličkih eparhija istočnoga obreda.

Smatra se da iz pet generacija, koliko ih je dospjelo u doseljeničkim valovima od početka prošloga stoljeća, u Australiji danas živi oko 350.000 hrvatskoga korijena. Treća doseljenička skupina, nakon Talijana i Grka. Ipak u posljednjem popisu 2001. godine samo ih se oko 68.000 izjasnilo da im je materinski jezik Croatian - hrvatski. Sve više prodiru doseljenici s Filipina, iz Koreje, Vijetnama, iz Afrike. Novi doseljenici, novi problemi, i za Katoličku Crkvu.

Biskup Perić s ravnateljem Kutlešom pohodio je sve hrvatske misijske postaje, hrvatske svećenike (na Novom Zelandu nema hrvatskoga svećenika od početka ove godine) i neke hrvatske svećenike rođene u Australiji. Svetе Mise, krizme, ispovijedi, pjesme složne i uobičajene kao u domovinskim crkvama. Susret i razgovor gostiju iz domovine bio je sa svim svećenicima na australskom kontinentu, njih 18: šestorica iz

Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija

“Bosne Srebrenе”, petorica iz Vrhbosanske nadbiskupije, šestorica iz Hrvatske franjevačke provincije, po jedan iz Riječke i iz Splitsko-makarske nadbiskupije. Gotovo su svi sudjelovali u petodnevnim duhovnim vježbama, gdje su se u povečernjim satima mogla razmijeniti pastoralna iskustva.

Među svećenicima vlada sloga, među hrvatskim narodom također. Gdje se ne mogu složiti, stvore se dva kluba ili čak tri. I tako se množi hrvatska nazičnost u gradovima!

U domaćoj Crkvi vidno se osjeća duh sekularizma i diktatura relativizma. Duhovna zvana opadaju. Ima bogoslovija odavno zatvorenih. Mladomisnika po biskupijama godišnje dva, jedan, nijedan. Odnedavno vidi se mali popravak. Nedostaje ženskih redovničkih zajednica. Ponegdje se prodaju i crkve i samostani. Iz hrvatskih obitelji prije je bilo više duhovnih zvana, danas su vrlo rijetka. Rijetke su naše obitelji s više od četvero i petero djece.

Čini se da za sada domovinska Crkva može bolje dati svoju religioznu ponudu nego što na nju hrvatski vjernici odgovaraju. Na području svake hrvatske

misije ima puno više hrvatskih katolika nego što su se pripisali hrvatskom katoličkom centru. Mnogi posjećuju domaće australske župe, a neki ni tamo ni amo. I to je najgore. Proces je asimilacije neminovan i ubrzан. Mladi sve slabije govore hrvatski, zaboravljujući poslovicu: Koliko jezika znaš, toliko ljudi vrijediš!

Školovanje košta. Ono fakultetsko od četiri ili pet godina i do 100.000 dolara. Imućniji izdrže. Ima liječnika, inženjera, odvjetnika, arhitekata, premalo ili nimalo političara i diplomata hrvatskoga podrijetla.

Rijetki se Hrvati žele odnosno uspijevaju vratiti u domovinu. Prate djecu u školovanju, do ženidbe, potom i unučad. A onda će djeca i unuci dopratiti roditelje i djedove do groba. U tuđini. Australski Hrvati prate sa zanimanjem događanja u domovini.

Mjesni su biskupi u Australiji općenito zadovoljni, a neki i prezadovoljni (*delighted*, rekoše) s hrvatskim svećenicima i katolicima.

Biskup i ravnatelj izražavaju srdačnu zahvalnost svima koji su omogućili i organizirali ovaj pastoralni pohod. Bog im uzvratio svojim darovima.

God bless Australia!

KNJIGE I IZLOŽBE

BISKUPOVO IZLAGANJE NA SUSRETU HRVATSKIH MISIONARA I MISIONARKI

Banja Luka, 3. srpnja 2007.

FIDEI DONUM MEĐU HRVATIMA

Dr. STIPE IVANČIĆ, *Misijski pokret dijecezanskoga klera u Crkvi u Hrvata u povijesno-teološkom kontekstu,*
TIM, Mostar, 2007., ss. 247.

U Službi čitanja u Velikom tjednu u himnu "Usta moja opjevajte" recitiramo ili pjevamo i ovu strofu:

"Kada vrijeme napuni se da ta misô bude čin,
Krenu s grada Oca svoga Stvorac svijeta, Božji Sin
I u tijelu pojavi se kao Sinak Djevičin."

Sinova misija. Eto prvoga bitnoga misijskog pothvata ili poslanja koje je poduzeo Otac sa Sinom svojim i u vječnosti jedinorođenim i u vremenu jedinorođenim, i to kada vrijeme ispuni se, kada Božja misô posta čin, kada krenu s Božjeg grada Stvorac svijeta, Očev Sin, kad u tijelu pojavi se kao Sinak Djevičin. To je temeljno "poslanje", Očeva "missio" Sina. Sin je dakle u punini svetoga vremena pošao "u misije" u ovaj grijehom ranjeni svijet.

Prva briga Isusova, čim je stao javno nastupati, bila je poziv nekim ljudima da ga izbližega slijede. Najprije izbor Dvanaestorice. Nakon što je proveo noć u molitvi, kada se razdanilo, pozva k sebi koje sam htjede, s dvostrukom nakanom: da budu s njim i da ih šalje propovijedati (*Mk 3, 13*).

Prva svrha: da druguju s njime: - Učenici su oni izabranici koje je Isus pozvao da "budu s njim". Na Isusovu se izvoru istine i ljubavi napajaju, njegove vrjednote usvajaju. Isus ih u otajstva kraljevstva upućuje, što je drugima bilo uskraćeno. U njegovoj se školi srca školjuju, njegova predavanja pohađaju i izlaze na ispite. A zašto je On uzeo baš Dvanaestoricu, i to tu, a ne drugu, i zašto iz više obitelji po dva brata, a ne iz svake pokrajine po jednoga, zašto sve iz Galileje, a samo jednoga iz Iškariota, tj. iz Idumeje, to mi ne znamo. Pitanje Božje slobode i ljubavi i Božje pameti i providnosti.

Druga je svrha: da "ih šalje propovijedati," navješčivati pucima njegovu osobu i nauku kako su je doživjeli u njegovojoj školi i molitvi. Drugima sve to prenose i za Isusa riječju i životom svjedoče. Svrha je propovijedanja da sve narode čine njegovim učenicima.

Osim te Dvanaestorice kvalificiranih učenika ili apostola (*Lk 9, 1*), Isus je izabrao i drugu skupinu, Sedamdeset i dvojicu učenika (*Lk 10, 1*). To su bili posebni misionari Isusovi. A zašto taj broj? Kao što je Mojsije u pustinji izabrao 72 savjetnika ili suradnika da vode i upravljaju hodočasničkim narodom, tako je Isus izabrao 72 da ih šalje dva po dva propovijedati, liječiti i izgoniti đavle. Ali između te Sedamdeset i dvojice "mnogi učenici odstupiše, više nisu išli s njime" (*Iv 6, 66*), jer im bijaše "tvrdi" Isusova besjeda o kruhu koji postaje Isusovo tijelo. Isus je samo ponovio svoju dogmu i uputio upit Dvanaestorici: Hoćete li i vi otići? Koliko ih je od te Sedamdeset i dvojice ostalo, a koliko otišlo, ne znamo. Neki su ostali vjerni do kraja. Imenito se kasnije spominju Ananija u Damsku (*Dj 9, 10*), koji je krstio Savlu; Kleofa u Emausu (*Lk 24, 18*), Josip Barsaba zvani Just i Matija u Jeruzalemu (*Dj 1, 23*). Ovaj je posljednji izabran za apostola, da nadomjesti otpaloga Judu.

Desetak dana nakon Isusova uzašašća na nebo, kada je zašao šum Duha Svetoga u srca učenika, a ognjeni jezici zahvatili duše njihove, odmah se manifestirao silan dinamizam u apostolima. Petar i Ivan nastupaju kao hrabri svjedoci kojima je više stalo do Boga nego do ljudi. Apostoli uzimaju sebi Sedmoricu đakona kojima dodjeljuju služenje kod stolova, a oni se lačaju propovijedanja i širenja Božjega Evandđelja.

Progon apostola i đakona iz Jeruzalema jest novi pogon za Crkvu. Ljudi se raspršuju kuda koji. Nemojno progonstvo postaje novo dragocjeno poslanstvo. Osniva se Crkva u u Samariji, u Antiohiji, u Damasku, u Rimu, gdje prognani kršćani nastupaju kao Kristovi vjerovjesnici u novim sredinama. Na mučeništvu sv. Stjepana đakona izrastao je jedan od najvećih učenika Kristovih: Savao/Pavao. Da Stjepan nije onako molio, Crkva bi ostala bez velikoga Pavla, reče nam sv. Augustin.

Upravo će Pavao i Barnaba biti prvi apostoli koje će Duh Sveti izdvojiti iz antiohijske zajednice za vanjske misije: "De mi odlučite Barnabu i Savlu za djelo na koje sam ih pozvao" (Dj 13, 2). Tako počinju misije ili organizirane misionarske ekspedicije po Rimskome Carstvu. Nisu to izveli službeni apostoli, između Dvanaestorice, nego kao neki specijalci - "Fidei donum misionari". U prvoj skupini javljaju se Pavao, Barnaba i Marko. U drugoj se ekipi umnažaju poput biološkoga rasta: Pavao i Sila ili Silvan na jednu stranu, a na drugu Barnaba i nečak mu Marko, ne bez uzajamnih nesuglasica. Pavao ubrzo skuplja učenike iz tih novih Crkava nastalih iz poganstva. Tu su njegovi vrsni suradnici: Timotej, Tit, Tihik, Trofim, Ticije, Tercije, zatim Epafra, Epafrodit. U neka doba s Pavlom su u Rimu petorica misionara: Dema, Krescencije, Tit, Luka i Tihik. U *Djelima apostolskim* i u *Poslanicama* Pavlovim nailazimo na stotinjak imena osoba koje su u suradništvu i službi Pavlovoj.

Ovdje se prikљučujemo don Stipinoj radnji u kojoj on uvodno govori o raspoloživosti i pokretljivosti prvih misionara i misionarki. O njihovoj uzajamnoj pomoći, odnosno o njihovoj razmjeni darova i osoba (str. 22-25). Kad je nastala glad u Jeruzalemu, a učenici ili "sljedbenici Puta" (Dj 9, 2) u Antiohiji, gdje su prvi put i prozvani "kršćanima" (Dj 11, 26), doznali po nekom zloguku proroku Agabu da je velika nevolja nastupila, zajednica se osjetila potaknutom u savjesti mobilizirati Antiohiju za karitativne priloge Jerusalenskoj Crkvi. Zamišljaj Pavla kako s Barnabom goni magarad i konje natovarene vrećama krumpira, graha i žita i posudama vina i ulja. A povrh svega, kršćanska je Antiohija otvorila novčanike, koliko je smogla (Dj 11, 29) i poslala nemalenu kolektu u Jeruzalem. Antiohijska Crkva suočjeća s Jeruzalemском. Ljubav mora biti praktična i konkretna ili je puka platoska, tj. nikakva.

U poapostolsko doba biskupi su oni koji imaju svu administraciju pod svojim nadzorom. Oni okupljaju đakone i prezbitere oko sebe. Oni drže katekumenat. Onim šalju u misije pojedine članove svoje Crkve. Oni skupljaju pomoć za druge Crkve. Mjesna se Crkva pokazuje promicateljkom i animatorom misijskoga

djela. "Istdobno od 4. st. - piše don Stipe - razvojem monaštva koje je, naravno, prožeto misijskim usmjerenjem evangelizacija i misijska djelatnost drevnih Crkava prijeći će postupno, ali gotovo isključivo u ruke monaha i redovničkih zajednica" (str. 30). Sv. Bonifacije apostol Njemačke, sv. Patrik Irske, opat Martin iz Rima, Ivan Ravenjanin Istre i Dalmacije, sv. Ćiril i Metodije slavenski apostoli itd. Javili su se benediktinci, u kasnijim stoljećima dolaze franjevci, dominikanci, još kasnije isusovci i drugi redovnici. Svi su listom bili misionarskoga zvanja. Spominjat će se i imena svjetovnoga klera, osobito u okviru kolonizatorskih ekspedicija Portugalaca i Španjolaca. Tako će ostati sve do početka 17. stoljeća kada se osniva Kongregacija za širenje vjere, 1622. godine. Ona je od početka favorizirala i školovanje i instituciju svjetovnoga klera za misije, ali sve su nakane ostale mrtvo slovo. Interes se više okrenuo na pojedine biskupije koje su pokušavale osnovati institute za vanjske misije. Nije uvjek išlo glatko. U 19. i 20. stoljeću uspjelo se osnovati petnaestak takvih misijskih instituta svjetovnoga klera bez zavjeta u korist vanjskih misija. Prema *Annuario Pontificio* iz 1961. godine "misijski instituti svjetovnoga klera dali su Crkvi 11.417 misionara" (str. 39, bilj. 84). U ovome don Stipinu pregledu valja istaknuti Djelo španjolskih biskupa za Latinsku Ameriku iz 1948. i djelo francuskih i belgijskih biskupa za Afriku potkraj 19. i kroz 20. stoljeće. Ali sve to bila je kršćanska kap u oceanu ljudskih i vjerskih potreba. Kršćanstvo je do danas ostalo na jednoj trećini čovječanstva, a katolicizam ispod 20 %.

A onda dolazi enciklika *Fidei donum*, o Uskrsu prije 50 godina, 21. travnja 1957., koja ne samo otvara širom vrata svjetovnomu kleru nego upućuje poziv i animira svjetovne svećenike kao i sve laike za koordinirano misijsko djelo. Dragocjeno je to što je don Stipe na kraju svoje radnje prenio hrvatski prijevod *Fidei donum* iz 1961. godine. Enciklika je raščlanjena u četiri dijela:

I. Položaj Crkve u Africi s povijesnim pregledom i misionarskim apostolatom;

II. Prilog cijele Crkve;

III. Trostruka misionarska zadaća: molitva za misije, ljubav prema misijama i misijska zvanja, napose Svjetovnjaci;

IV. Zaključak - *Duc in altum!* (str. 229-242).

Don Stipe je posvetio tri poglavљa svoje radnje enciklici *Fidei donum*.

I to Drugo poglavљje: "Teološko-eklezialno dozrijevanje misijske djelatnosti svjetovnoga klera" (str. 69-124), gdje su mu glavni pojmovi: apostolsko naslještvo, opća Crkva - partikularna Crkva, odgovornost - suodgovornost, misije - misija, misionarstvo biskupa

i ministerijalnih svećenika, raspodjela i razmjena svećenika, dozrijevanje i uključenje u strukture Crkve, i ono najkonkretnije: konkretno slanje, konkretna pravnja, konkretan povratak u dijecezu u koju je taj kler inkardiniran.

U Trećem poglavlju govori o Misijskoj službi svećenika *Fidei donum* i uopće o misionarstvu Crkve u Hrvata (str. 125-176). Tu spominje dvojicu istaknutih predstavnika: don Nikolu Boškovića (1703.-1736.), svećenika Trebinjske biskupije, mučenika u Bugarskoj; i Josipa Kundeka (1809.-1857.), svećenika Zagrebačke biskupije u SAD-u, koji je pozivao svjetovne svećenike iz Hrvatske u misije u Ameriku. Nije nitko došao iz Hrvatske, ali jest ih došlo 16 iz Europe (str. 152, bilj. 111).

Ovdje bismo dodali još trojicu svećenika Trebinjske biskupije koji su u 18. stoljeću djelovali u Bugarskoj: don Marko Andrijašević,¹ kasniji nadbiskup sofijski; don Petar Milošević, stariji,² i don Ivan Nikolić;⁴³ te svećenik Dubrovačke biskupije don Mijo Pešić.⁴ Imali smo i jednoga svećenika, don Savu Vukića, župnika u Dubravama kod Stoca, koji je 1722. godine imenovan biskupom Nikopoljske biskupije u Bugarskoj, ali su ga hercegovački Turci do te mjere voljeli da mu nisu dali iz Dubrava: ili Savo ili nitko! I tako je morao dati Papi ostavku i ostati u Dubravama.⁵

U 20. stoljeću hrvatski su misionari pratili tragičnu sudbinu svoga naroda i istodobno pomagali i naredima u koje su dospjeli, napose u Latinskoj Americi. Tako je 50-ih godina nazočno 27 dijecezanskih svećenika na južno-američkom kontinentu; 1982. godine, tj. prigodom 25. obljetnice *Fidei donum* bilo je 40 dijecezanskih svećenika (str. 152-153, bilj. 113. i 117), jer su i svi oni svećenici koji su bili u Južnoj Americi prije *Fidei donum*, kao poratni emigranti, stekli status pravih misionara.

Osim enciklike *Fidei donum* osobit zamah misijском duhu i pokretu u hrvatskom narodu dao je Drugi vatikanski koncil (1962.-1965.), gdje su sudjelovali svi hrvatski biskupi, koji potom organiziraju misijske centre i u svojim biskupijama i na razini Crkve među

Hrvatima. Don Stipe prati pojedine angažirane biskupije i misionare. Uspoređuje misionare s brojem svećenika u dotičnim biskupijama i s Crkvom među Hrvatima. Godine 1974. bilo je 2560 dijecezanskih svećenika među Hrvatima u domovini. U razdoblju od 1973. do 1990. godine hrvatskih je dijecezanskih svećenika, misionara *Fidei donum*, u Africi 29 (str. 160-164). Splitsko-makarska nadbiskupija prva je poslala svoje dijecezanske svećenike u misije.

A u Četvrtom poglavlju don Stipe donosi naslov: "Vrednovanje misijske službe Crkve u Hrvata i zahtjevi sadašnjega trenutka za njezinu budućnost" (str. 177-195) s Općim zaključkom (str. 195-199). Bibliografija obuhvaća 22 stranice (205-227). Ovdje navodimo hercegovačke dijecezanske svećenike u misijama:

Dijecezanski svećenici iz Mostarsko-duvanjske biskupije u misijama:

1. Don Stipe Ivančić, Tanzanija: 1978.-1986.
- 12 godina
2. Don Andrija Iličić, Tanzanija: 1982.-1990.
- 8 godina
3. Don Drago Bevanda, Tanzanija: 1975.-1991.
- 16 godina
4. Don Marko Kutleša, Ruanda: 1982.-1994.
- 12 godina
5. Don Velimir Tomić, Tanzanija: 1988.- dosad
- 19 godina (svega: 63 godine).

Dijecezanski svećenici iz Trebinjsko-mrkanske biskupije:

1. Don Boško Obradović, Tanzanija: 1976.- 2005.
- 24 godine
2. Don Ivan Štironja, Tanzanija: 1988.-1992.
- 4 godine
3. Don Marinko Pervan, Etiopija: 1991.-2004.
- 13 godina (svega: 41 godina).

Don Stipina je radnja obranjena u Rimu 1992., prije 15 godina, a objavljena je ove godine u povodu 50. obljetnice misijske enciklike *Fidei donum*. Zahvaljujemo don Stipi i na izvornoj radnji na talijanskom i na hrvatskom prijevodu.

¹ Da im spomen očuvamo, Mostar, 2000., str. 30-31.

² Isto, str. 93-94.

³ Isto, str. 137.

⁴ Isto, str. 97.

⁵ Isto, str. 95-96.

BISKUPOVO PREDSTAVLJANJE KNJIGE “DUBLJANI” DAN TREBINJSKE BISKUPIJE

Zagreb, 20. listopada 2007.

U roku od godine dana izašla su dva izdanja “Dubljana”: jedno 2006. s 280 stranica, a drugo 2007. sa 304 stranice. Urednici su dr. don IVICA PULJIĆ, župnik u Neumu, stručan proučavatelj domaće povijesti, osobito prošlosti Trebinjske biskupije, i STANISLAV VUKOREP, angažirani ljubitelj naših starina, posebno po jugoistočnoj Hercegovini. U prvom je izdanju pet dijelova u knjizi, a u drugom je još i Dodatak s govorima i pozdravima na sam dan blagoslova kapelice Gospe Karmelske, 16. srpnja 2006.

U prvom se dijelu na 65 stranica govori o Dubljanima, selu župe Ravno, kao mjestu, smještaju i pučanstvu.

U turskom popisu prije pada Hercegovine, 1477. godine, u Dubljanima ima jedanaest kršćanskih domova (puta sedmero ili osmero čeljadi po obitelji).

Godine 1733. u pet domova bila su 33 katolika.

Godine 1892. u župi Ravno bilo je 1673 katolika. Samo u Dubljanima bilo je 186 vjernika u 17 kuća, selo na drugom mjestu po veličini od 16 sela (Ravno, Dubljani, Belenići, Kotezi, Orašje, Prhinje, Ljubinje, Čvaljina, Do, Orahovi do, Plitki do, Grabovi do, Kijev do, Golubinac).

Prije sedamdeset godina, 1937. u Dubljanima je bilo 326 katoličkih vjernika, od kojih 83 djece ili pretpričesnika (str. 153-154). Danas nema toliko vjernika ni u svih 16 sela.

Godine 1941. u Dubljanima je 50 hrvatskih kuća sa 345 katolika. U vrijeme rata pobijeno ih je 48 (str. 151) odnosno 50 poimenično i abecedno nabrojenih: četvero Ćoića, petero Mioča, sedmero Vukosavića, jedanaesto Matića i devetnaesto Mihajlovića (str. 163-177). Sedmorica su između njih bila obješeno 14. svibnja 1945. pod Dubljanima (Ivan Matić zvani Stolo, Stanko i Sebastijan Ćoić, braća Pero i Stanko Mihajlović, Sebastijan i Nikola Vukosavić), a drugi su se rasečili za rata i u poraću. Danas nema nijednoga katolika,

a prema popisu iz 1991. ima svega 28 srpsko-pravoslavne čeljadi. Danas vjerojatno još manje.

U drugom se dijelu na 103 stranice prate Dubljani kroz civilnu i crkvenu povijest sve dokle se moglo segnuti u prošlost.

U trećem se dijelu proučava na 27 stranica mjesna kapelica ili crkvica Gospe Karmelske, koja je sagrađena od kamena prije 110 godina (1897.), u posljednjem ratu donekle nastradala i lani temeljito i ukusno obnovljena, zauzetošću župnika don Pere Pavlovića i odsejenika Dubljančana, i na Gospu Karmelsku blagoslovljena.

U četvrtom se dijelu na 22 stranice nižu sjećanja pojedinih ljudi na rodni kraj i događaje u njemu. Osobito na Drugi svjetski rat. Sjećanja koja vrijedi pročitati.

U petom dijelu na 22 stranice nalazimo pjesme našega pjesnika Pere Pavlovića i neke povjesne isprave.

U šestom dijelu na 21 stranici izneseni su govor i propovijedi na svečanosti blagoslova prošle godine.

Sudionika u zborniku ravno 24. A neki su dali i po dva članka ili govora, odnosno svjedočanstva. Evo njihovih imena. Bošković, Mirko; Konjevod, Mara; Krešić, Milenko; Kukrika, Ivan; Luburić, Ante; Marić, Đuro; Marić, Mato; Marijanović, Pero, dva članka; Marijić, Nikša; Mihajlović, Ivanka; Mihajlović, Pero; Nikolić, Hrvoje; Pavlović, Pero, dva članka; Perić, Ratko, dva članka; Puljić, Ivica; Raič, Petar; Rozić, Slavica; Sivrić, Marijan; Vidović, Domagoj; Vlaho, Mirjana; Vujnović, Marijan; Vukorep, Stanislav, dva članka; Vukosavić, Đuro, dva članka; Vukosavić, Vice.

Osim sve crkvene i nacionalne burne prošlosti, do istrebljenja, meni su Dubljanji osobno zanimljivi i po tome što se uz njih prvi put spominje prezime Perić, prije 518 godina. Po sjećanju starih Dubljančana, na primjer Ive Mahajlovića, Perići su nekada živjeli u

Dubljanima. I sada se zovu omeđine "Peričevina", pod Raičušama (str. 38).¹ "Najstariji, do sada nama poznati, pisani spomen o njima nalazimo u jednom spisu, pohranjenom u Dubrovačkom arhivu, a pisanom 6. veljače 1489. godine, u kojemu se spominje *Martin Perić*".² Njihova je postojbina, po mišljenju Nikole Mandića, u selu Dubljanima, današnja župa Ravno, "na istočnoj strani Popova polja, gdje i sada postoje omeđine što ih narod naziva Peričevine, a koje, bez sumnje, u svom imenu čuvaju uspomenu na nekadašnje vlasnike Periće, što su se davno odselili zapadno i sjeverno od Popova polja".³ Ako ta predaja odgovara povijesnoj istini, onda su se Perići iz Dubljani vjeratno stali seliti u vrijeme turskoga osvajanja Popova, 1482. godine. I preselili se u Dubrovnik. Bit će da su bili dobrostojeći, dok su mogli podignuti dvore kojih se omeđine i do nas danas doprle. Danas tu nema ne samo Perića, nego ni drugih prezimena kojih je bilo 1941. godine: Čoići, Matići, Mihajlovići, Mioči, Prkuti i Vukosavići.

Zaključak. "Katolički živalj u Dubljanima svojim višestoljetnim boravkom i djelovanjem u Popovu dokazao je da je kadar živjeti zajedno s drugima, poštujći svoj vlastiti i religiozni i nacionalni identitet, kao i identitet drugih. Nije nedostajalo i napetosti u odnosima između katolika i pravoslavnih u Dubljanima i Dračevu u prošlosti i s obzirom na same vjernike, i na filijalne crkvice, i na mjesna groblja. Na žalost taj je povijesni zajednički život imao i svoj bolan svršetak u Drugom svjetskom ratu, 1941.-1945. godine. U onim mjestima danas nema više nijedne katoličke obitelji. Samo staro groblje sa starom crkvicom sv. Jure i četrdesetak kuća-ruševina. I nedavno obnovljena kapelica Gospe Karmelske u strani. Danas su i pravoslavni svedeni na neznatan broj domaćih žitelja. Dubljani su sigurno ozbiljna ne samo uspomena nego i opomena. Ili ćemo živjeti zajedno, svatko na svome terenu i u svojoj kući i u svojoj vjeri, poštujući drugoga, ili će nas nestati s ovih prostora. I jednih i drugih. Dao Bog bolja vremena u kojima će biti više mira i većega razumijevanja" (str. 146).

BISKUPOV INTERVENT NA IZLOŽBI UMJETNINA KSENIJE KANTOCI

TREBINJSKI MUZEJ

29. rujna 2007.

Pred nama je vrijedan Katalog u izdanju Župnog ureda i Muzeja Hercegovine u Trebinju, posvećen KSENIJI KANTOCI, rođenoj Trebinjki, akademskoj kiparici, u susret njezinoj 100. obljetnici rođenja (1909.-2009.), u povodu 55. godišnjice Muzeja, a prigodom proslave sv. Mihovila arkandela, zaštitnika Trebinjske biskupije. Iz zbirke dijecezanske "Galerije prijateljstva" iz Mostara, koja sadrži preko 300 Ksenijinih djela, ovdje je selezionirano 57 umjetnina od nje, tri o njoj. Katalog skulptura: str. 7-30 i Katalog crteža: str. 31-57. Tekstove su napisale: Biserka Rauter Plančić iz Zagreba, koja je iznijela interpretaciju Ksenijina umjetničkog djela i njezina značenja (str. 3-6), i Veseljka Salatić, historičarka umjetnosti iz Trebinja (63). Monografiju je donirala Tiskara Suton Široki Brijeg.

Ksenija je rođena u Trebinju 1909. godine. Na krštenju su joj dali trostruko ime Ksenija/Štefanija/Blanka (str. 66-67). Ovdje je živjela oko dvije godine. Zatim je njezina obitelj preselila u Banju Luku. Tu je, nakon majčine smrti i ponovne očeve ženidbe, mala odrastala do svoje jedanaeste godine. Krizmana je u Banjoj Luci 1919. godine. Konačno je dospjela u Zagreb, gdje je bila posvojena od obitelji Albrecht. Godine 1951. udala se za umjetnika Franu Šimunovića i živjela do 1995. Prije 12 godina preselila je iz ove suzne doline u vječnu domovinu.

ŽIVOTNI TORZO. Ksenija nije navršila ni 22 godine mlađenačkoga života, a već je izgubila četiri najbliže i najdraže osobe iz vlastite obitelji: majku u trećoj godi-

¹ S. VUKOREP, *Dubljani po sjećanju Ive Mihajlovića*, u: Dubljani, 2. izdanje, str. 38.

² DUBROVAČKI ARHIV, *Debita notariae* 52, list 111. Vidi N. MANDIĆ, *Podrijetlo hrvatskih starosjedilačkih rodova u Mostaru*, Mostar, 1999., str. 435.

³ Isti, str. 435.

ni - 1911. u Banjoj Luci, polusestru u devetoj - 1917., oca u desetoj, 1918., i brata u dvadeset i drugoj - 1931. Da je bila od kamena, još bi se više skamenila pred takvim životnim kresanjima. Niti je doživjela puninu ljubavi svoje majke Savke, pravoslavke, Brođanke, ni puninu ljubavi svoga oca Melkiora, katolika, Varaždinca, ni polusestre Mire, možda samo svoga brata Vladimira. Doživjela je praktično samo "torzo" (*torqueo, torquere* - okretati, mučiti, kljaštriti), maglovitu sliku svoje mame, "torzo" ili djetinju sliku svoga oca i još nejasni "torzo" svoje mlađe polusestre. Možda je autentičnu zemaljsku i ljudsku ljubav mogla doživjeti u braku sa slikarom Franom, od svoje 42. godine, a on bijaše godinu stariji. Ali i ta je ljubav ostala svojevrstan "torzo", jer bijahu bez vlastite djece.

Ksenija je htjela živjeti punim životom u zdravoj i skladnoj obitelji. A život ju je nemilice kljaštrio oduzimajući joj najvrjednije blago. Oj živote, težak li si! A ipak Bog joj je u životu te gubitke obilno rekompensišao, nadoknadio izvrsnim talentom umjetnosti.

Kakvo onda čudo da je Ksenija sav svoj umjetnički genij kiparstva i crtaštva okrenula u izradu životnih "torza", nedovršenih akata, skiciranih portreta, naznačenih glava, otkinutih ruku ili ugrađenih likova u hraستovinu i papir života. Nigdje savršenstva, nigdje dovršenosti, sve same naznake, nacrti, skice, idejni planovi i snovi. Puno više naslućaji nego ostvaraji.

UMJETNOST U ZNAKU PATNJE. Čitajući monografiju Jelene Uskoković i predgovor Grge Gamulina, Zagreb, 1990., ne vidim spomena Ksenijine religiozne umjetnosti (spomenut je "Krist", str. 20). A listajući ovaj Katalog u riječi i slici o Kseniji Kantoci nailazimo na osam izrazito kršćanskih motiva. Svi su spleteni, nacrtani, izrađeni oko jednoga prepoznatljiva i upečatljiva Lika, Krista patnika, izabrana za ovaj Katalog (sve kreda, lavirani tuš/papir, osim jedne terakote):

Veronikin rubac s odrazom Kristova krvava lica i s trnovom krunom, iz 1970. godine (str. 36);

Krist, samo glava s trnovom krunom, iz 1970. godine (str. 37);

Krist, raspeti i sjedeći na svome tronu-križu, iz 1970. godine (str. 38);

Krist, koji je tako nacrtan da ne razaznaješ njegove ruke od križnih greda, iz 1972. godine (str. 42);

Trpeći Krist na Kalvariji, iz 1972.-1973. godine (str. 43).

Trpeći Krist na Križu na Kalvariji, iz istoga perioda: 1972.-1973. godine (str. 44);

Veronikin rubac s krvavim licem, bez trbove krune iz 1972.-1973. godine (str. 45).

Isus pada pod križem, terakota, iz 1973. godine (str. 2).

Ovo nam umjetničko razdoblje posve zrele aka-

demске kiparice, s religioznoga motrišta, kazuje barem dvije stvari:

Prvo, Umjetnica je zaljubljena u Krista, trpećega, okrvavljenoga i okrunjenoga, u Krista od kojega su ljudi svojim neljudskim izopačenjima napravili njegovo strahovito izobličenje, njegov "torzo. Bol je konstitutivni dio njezina stvaralaštva i iznutra po doživljaju i izvana po motivaciji. Djela su joj ne samo obojena patnjom, nego izrasla iz životnoga trpljenja, prožeta osobnim dubokim križem.

Dруго, ona se identificirala s onom Veronikom, ženom koje doduše nema u Evandeljima pod tim imenom, nema je ni na Ksenijinim slikama, ali koju je odnekuda iznjedrila pučka predaja. Priča kaže kako je neka žena iz naroda - dali su joj ime Veronika - imala bolesna muža, brata ili sina. I čula za Isusa čudotvorca. Tako dođe ona u Jeruzalem s nakanom da od njega zatraži pomoć. Došla je upravo na dan Velikoga petka, Isusova posrtanja i padanja na Križnome putu jeruzalemskim ulicama. Vidi da će on brzo umrijeti te stoga, da iskoristi posljedne minute njegova života, pruži svoj rubac s glave, ne da mu dadne da on otare svoje krvavo lice, nego da ona uhvati malo njegove krvi, koju bi privila na rane svoga bližnjega, da ozdravi. A ono na rupcu uhvatila se, osim žive krvi, još i živa slika Isusova lica. Evo ti, ženo žedna zdravlja, ne samo malo prolivenе krvi, nego i neizbrisivu sliku vječnoga Lica za vječnu uspomenu. Isusov ljudski "torzo" sa siluetom božanskoga lica.

Ksenija je kao vjernica napajala svoj razbuđeni i žedni duh ne samo tijelom i krvlju Trpećega Krista nego i njegovom slikom na Veronikinu rupcu, simbolu Čovjeka boli. Te su slike i crteži uglavnom iz njezinih šezdesetih godina, kada je u svojoj zreloj dobi mogla doživljavati ne samo svoju umjetničku ekstazu, nego i svu svoju religioznu utjehu.

Pa i drugi likovi, osobito iz grčke mitologije: Sizif, Sapho, Orfej i Euridika, Nioba, odaju njezin interes za one koji su duboko patili:

Sizif (str. 24-25,36), nikada nije mogao uskotrljani kamen ostaviti na vrhu Leotara, uvijek bi se s njime skotrljao u Trebišnjicu. I tako iz dana u noć, iz noći u dan. Uzaludan i besmislen posao za mitologiju, ali ne za teologiju, jer je Bogo-čovjek Isus Krist kadar otkotrljati kamen i sa svoga groba, a da ne bude moćan uznijeti kamen na najviše brdo.

Sapho (str. 24, 51, 53), grčka pjesnikinja (7.-6. stoljeće), ostavši bez muža s jednom kćeri, posvetila se njezinu odgoju i formaciji skupine djevojaka. Zaljubila se u nekoga Faona, koji ju je odbio zbog ružnoće, pa se ona bacila u more.

Nioba (str. 50), mitska osoba, Tantalova kći, koja je s mitskim Anfionom imala dvanaestero djece: 6 sino-

va i 6 kćeriju. Budući da se podsmjehnula božici Lato, koja je imala samo Apolona i Artemidu, božica je naredila da se sva Niobina djeca pobiju. Ostala je sama, od boli skamenjena i nikada nije prestala plakati. Eto patnice.

Euridika (str. 52), mitska supruga mitskoga Orfeja, umrla od ujeda zmije. Orfej je, kaneći je izbaviti, sišao u Had i svojom pjesmom umolio boga Plutona da je pusti, što je ovaj i učinio, ali pod uvjetom da se Orfej ne okreće. Orfej se, međutim, okrenuo da vidi ide li Euridika, i u tom ju je trenutku izgubio zauvijek.

U VJEĆNOJ DOMOVINI. Nisu Kseniju u životu pratila njezina radosna djeca, ali jesu njezina divna djela.

Ksenija je naša Veronika koja je u rubac svoje ženske ljubavi i mudrosti kršćanskog vjerom i umjetničkim djelom utisnula sliku Krista patnika, najljepšu kako je znala. I kad se pojavila u nebu, mogla je vidjeti koliko je onaj proslavljeni Krist različit - a u biti identičan - u odnosu na onoga Krista kojega je ona ovako umjetnički snimala na njegovoživotnoj dionici Križnoga puta. Želimo joj da sada, oslobođena svega iskustva naše zemaljske boli, Sizifova posla i svakoga životnog "torza", s proslavljenim Kristom živi i - uživa neuveli vijenac slave.

REKOLEKCIJA REDOVNICAMA

HOD KROZ PUSTINJU

Mostar, 20. listopada 2007.

Duhovne su vježbe nezaobilazna stvar u našem duhovnom, svećeničkom ili redovničkom životu. Kroz sjemenište i bogosloviju - to je ukupno 10 i više godina - najviše sam se radovao dolasku ta tri dana u kojima će se susresti s Bogom, priateljevati s njim, moliti, razmisljati, ispitivati svoju savjest i napraviti poneku odluku po kojoj će onda poći naprijed u svome duhovnom životu. I danas me, kao svećenika, duhovne vježbe uvijek raduju jer znam da je to darovani milosni trenutak po kojem Bog silazi u moju dušu i mijenja je, oblikuje, usmjerava i uvijek okreće prema sebi kako bi bila radosna.

Duhovna obnova ima isti smisao i cilj samo što je kraća. Treba je uzeti ozbiljno i kroz nju tražiti trenutak svoga vlastitog obraćenja i rasta u duhovnom životu. Ako zapustimo svoju redovnu duhovnu obnovu, nalik smo na zapušteni vrt za koji se više nitko ne brine i koji zarasta u korov i travu. Kao takav više nema ljepote, niti itko od njega ima ikakve koristi.

Za ovu duhovnu obnovu iskoristit ćemo knjigu biskupa Ratka koju nudi u prvom redu svećenicima za njihove duhovne vježbe i obnove, ali je jednako mogu u svom duhovnom životu primijeniti i redovnice kao i svaki čovjek: *Mojsije, Mojsije!* (Mostar, 2007.).

Mojsije! Mojsije! Naslov knjige uzet je iz trenutka kada Mojsije stupa pred gorući grm koji gori ali ne sagorijeva. To je trenutak u kojem Jahve, Bog, Mojsija poziva jer mu želi obznaniti nešto posebno, što će odrediti njegovih idućih 40 godina života. Ovo je trenutak poziva, milosni moment duhovnoga zvanja nakon 40 godina provedenih na egipatskom dvoru i 40 godina "čobanluka", kako bi rekao autor.

"*Mojsije, Mojsije!*" (Izl 3, 4), zove Jahve dvaput. Kad god on u Bibliji zovne dvaput, znači da ima nešto vrlo važno obznaniti, reći, posvjestiti, narediti. Tako u ovom trenutku Mojsiju ima reći da njegov glavni životni zadatak upravo počinje.

Je li Mojsije "kasno zvanje"? Pozvan u osamdesetoj! Možda čak i prekasno! Ne, nije. Kod Boga nema ni kasnih, ni ranih. On točno zna kada koga treba zovnuti: onoga dječaka u sjemenište u četrnaestoj, tebe u samostan u šesnaestoj, onoga biskupa u četrdeset petoj, a ovoga Papu za predvodnika cijelog Božjeg naroda u sedamdeset i osmoj. Eto, upravo negdje kad i Mojsija.

Sjećaš li se ti toga milosnoga trenutka? Možda negdje kod ovaca, kao i Mojsije, dok si na leđima nosila čobansku torbu? Možda dok si čuvala goveda u kakvoj ogradi? Dok si gledala onu časnu što je svirala na župi? Ili te je možda neki fratar potakao svojom propovijedi? Od tada je počelo gorjeti srce u tebi, baš kao onaj Mojsijev gorući grm koji je gorio ali nije izgarao. Kako je tada počelo gorjeti, i dan danas gori, a ne izgara, zar ne?

Ili je možda taj žar kod tebe davno izgorio? Još životariš. Ili možda još malo tinja, samo što se nije utrunio. Duhovne su vježbe i obnove upravo za to da taj plamen razgorimo, ponovo rasplamsamo, pronađemo novi motiv, krenemo na nov način, iako ti je možda životna snaga već popustila, godine se nabrale, razne brige i zadatci iscrpili a volja pala na rezervu.

Evo me! odgovori Mojsije spremno (Izl 3, 4). Nakon što mu je izgovorio ime, on odgovara: "Evo me!" Izgovara li se isto tako ime bogoslova pri đakonskom ređenju, ili đakona pri svećeničkom, ili svećenikova pri biskupskom? Ne rekne li se: Neka pristupi tko ima biti zaređen za đakona, za svećenika: Marko Marković! A on odgovara: "Evo me!" Je li se isto tako tvoje ime izgovorilo prilikom privremenih, a napose vječnih zavjeta: Sestra Marija Mara Marić! A ti spremno odgovorila: "Evo me!"

Jesi li i dan danas tako spremna ponavljati i "evo me" i onaj "hoću" koji si izgovorila na dan polaganja vječnih zavjeta? Je li i dan danas ta zadana riječ za tebe svetinja? Držiš li do svoje riječi zadane na vje-

čnim zavjetima? Ili si je već više puta pogazila? Čovjek čovjeku nešto obeća pa se drži svoje riječi. Smatra je vrijednom. Poštije je. Drži do sebe i drži do drugoga. Poštije sebe i poštije drugoga. A ti i ja to izgovorili pod zakletvom, pred oltarom, u svetoj misi, pred biskupom, pred svećenicima i pred stotinama vjernika, svjedoka. Stojimo li iza svojih riječi i dan danas?

“*Izuj obuću s nogu!*”, viče Bog Mojsiju (*Izl 3, 5*). To znači: došao je trenutak da izuješ staroga čovjeka i obučeš novoga. Ostavi svoje ovce pred kojima si stajao i svoj pastirski štap, pa stani pred narod i povedi ga iz egipatskoga ropstva prema Obećanoj zemlji. A štapom koji će ti ja dati činit ćeš čuda u moje ime i, oslanjajući se na njega, znaj da sam ti ja jedini pravi oslonac u tvome životu. I ako se na mene ne budeš oslanjao, propast ćeš!

To znači: ostavi svoja dosadašnja razmišljanja i planove, ja ti nudim novi put. Prekini školu i kreni u novicijat. Nekoliko je djevojaka s teologije u Mostaru upravo tako učinilo: prekinule su fakultet i otišle u samostan. “Evo me”, i otišle. Ostavi svoju obitelj, i oca i majku, i brata, i sestru i dom na koji si se navikla, ja ti nudim novi dom, nove roditelje, nove sestre i braću. I ti si izula stare cipele a obula nove. Ostavila stari dom a prešla u novi, a ono staro “ne će” koje si ponekad znala svojoj majci reći, pretvorila u stalni “hoću” svojoj novoj majci, svojoj poglavarici, tj. Bogu kojemu preko nje služiš i kojega preko nje slušaš.

“*I sad hajde!*”, reče Bog Mojsiju (*Izl 3, 10*). Mojsije je priznao da je on slab čovjek, nemoćan i nesposoban da obavi tako velik zadatak. Da on stane pred faraona!? Da on izvede narod!? Ali mu Bog odgovara: “Ja će biti s tobom” (*Izl 3, 12*). Prihvati Božji poziv može samo onaj koji priznaje svoje slabosti, svoju nesposobnost i svoju ljudsku bijedu. I, iznad svega, ako se uzda u Božju snagu i Božju moć.

Kad sam bio negdje u drugom razredu bogoslovije u Sarajevu, sjemenište je napustio jedan moj prijatelj za kojega sam držao da će postati svećenik. Pitao sam se tada: “Kako ovo, Bože, da sam ja ostao, a on izišao. Ta on je trebao ostati. Vidiš li da je od mene i sposobniji, i pametniji, i ponizniji!” Danas je oženjen i ima djecu. Njemu Bog dao da odgaja svoje troje djece, a meni da odgajam trista trideset i troje, koliko mi ih dođe na vjeronauk od prvoga do osmoga.

Misliš li da si dostatno pametna i sposobna ako imаш diplomu, gradus, završenu katehetsku ili glazbenu školu? Da si dostatno sposobna i mudra pa se ne trebaš ni s kim savjetovati za rješavanje određenih pitanja u samostanu, u školi, u odnosu s djecom, s djevojkama koje odgajaš? Mojsije je tražio Arona da mu pomogne. Jesi li se i ti spremna oslanjati na one koje

ti je Bog dao da žive s tobom, od njih tražiti savjet i mišljenje, ili misliš da to tebi nije potrebno?

Hod kroz pustinju. Znamo da je Mojsije otišao u Egipat i poveo narod iz ropstva u slobodu. Slijedilo je četrdeset mukotrpnih godina hoda kroz pustinju. Teški su to bili dani za Izraelce i puni kušnje. Osvrnut ćemo se samo na neke momente od podosta onih koje autor spominje i analizira u svojoj knjizi i pokušati primijeniti ih na svoj duhovni život.

Četrdeset godina kroz pustinju. Četrdeset godina, to je pola ljudskoga vijeka. Toliko su Izraelci putovali da dođu do svoga cilja. Prošli su kroz jedno 40 počivališta i mjesta dok su se približavali Obećanoj zemlji: Ramses, Sukot, Etam, Pi Hahirot, Mara, Elim itd. (*Br 33, 3-50*). Kroz to vrijeme proživiljivali su razne drame i na egzistencijalnom i na vjerskom području. Samo je mali broj bio onih koji su i pošli iz Egipta i došli u Obećanu zemlju. Sve ostalo ili pomrlo ili nastradalo u opasnoj pustinji. A rodio se novi naraštaj.

Ljudski je život uopće hod kroz pustinju u kojem se vidi koliko je čovjek vjeran Bogu. Svaki čovjek na ovoj zemlji koraca prema vječnoj domovini koju je Gospodin svima obećao. Tko će u nju ući, to samo Bog zna.

Možemo li reći da naš/vaš duhovnih život, od vječnih zavjeta pa do smrti, traje u prosjeku kojih četrdesetak godina? Naravno, neke od sestara to ne će dočekati, ali će neke tu brojku i prebaciti. Proslaviti četrdeset godina misništva ili četrdeset godina vječnih zavjeta, lijep je to jubilej, zar ne? To je svojevrstan hod kroz redovničku pustinju gdje se dožive različite drame, životne krize, kušnje, nevjere, izdaje, ali i blizina Božja i utjeha koju samo on može dati. Svakako kroz tu pustinju doživi se puno mukotrpnih dana i godina. Naš redovnički život svojevrstan je hod prema Obećanoj zemlji, nebeskom Jeruzalemu, gdje nas čeka Onaj koji nas kroz pustinju našega života vjerno vodi i prati jer ne želi da se izgubimo zauvijek. To je put od postaje do postaje, iz jednoga mjesta u drugo: Mostar, Bijelo Polje, Stolac, Humac, Ljubuški, Sarajevo, Dubrovnik... I uza svako to mjesto veže te jedna životna uspomena, priča, dobra ili loša.

Prijelaz preko Crvenoga mora. To Crveno more, ističe autor (str. 120), najslanije je more na svijetu. Zna biti i do 43 % soli. Dubina mu je između 200 i 2300 metara, a površina 448.000 četvornih kilometara. Koliko god te cifre bile velike, upravo preko toga mora treba prijeći na drugu stranu, do slobode.

Crveno je more onaj duboki problem, prepreka, koja nam se isprijeći u našem duhovnom. Problem gorak i slan preko svake mjere.

Jednomu bogoslovu to su teški i nerazumljivi predmeti koje nikako položiti. Pa će to "more ispita" prelaziti 6 godina. Sve uz pomoć Božju, dakako. Drugomu opet to nije nikakav problem. Gazi li, gazi. Pred njim se "more" ispriječilo nakon ispita, pred đakonsko ređenje. Uhvatila ga neka sumnja, dublja od Crvenoga mora, muka i nesigurnost. Stao on pred đakonsko ređenje i ni makac dalje! Pita se: "Je li Bog sa mnom, što da radim sad, smijem li dalje?" Toliki odustanu. Vrate se. Ne smiju krenuti kroz tu dubinu. Odustanu i podu nekim drugim putem. Samo neka ne kažu da su svi drugi krivi, samo ne on, za njihov izlazak.

Jedna će redovnica možda bez ikakvih poteškoća i s lakoćom prijeći i kandidaturu, i novicijat, i prve zavjete, i one vječne, ali ne će prihvati neku odgovornu funkciju za koju je svi smatraju sposobnom i biraju je. "Ja to ne mogu", i gotovo. A može, samo joj je bez toga lakše. Ne želi ni pokušati, ni koraknuti, ni pomoliti se na tu nakanu, niti se konzultirati. Odluka je njezina, a ne Božja. Po tom "moru" ona jednostavno ne želi gaziti. U tom samostanu jednostavno ne želi biti poglavarica, i - kapak!

Mana. "Izraelci su se hranili manom četrdeset godina, sve dok nisu došli u naseljenu zemlju" (Izl 16, 35). Mana je praslika euharistije. Izraelci su od mane, koja je padala s neba svaki dan, živjeli. To je bilo "nešto poput pahuljica, kao da se slana uhvatila po zemlji" (Izl 16, 14).

Ne hranimo li se i mi manom nebeskom kroz svoju životnu pustinju? Neki dvadeset, neki četrdeset, a neki šezdeset godina. Izraelci su, idući kroz pustinju, mogli uzimati po "jedan gomer po osobi" (Izl 16, 16). Uzimam li ja svoj osobni "gomer" svaki dan ili mi je svejedno ako i preskočim: "Hajde, ne moram danas na svetu misu, ta jesam li na njoj svaki dan!" Što za mene kao duhovnu osobu uopće znači sveta misa?

Izraelci nisu smjeli uzeti više od jednog gomera na dan po osobi. To je bila mjera. Ako bi uzeli više onda bi se sve ucrvalo i usmrđjelo. I mi pazimo na svoju vanjsku liniju, da ne uzmemo previše. Redovnica nije nikada na dijeti. Ona posti. Dijeta je radi vanjskog izgleda, a post je radi izgleda duše. Po dijeti želimo biti tjelesno izgledniji, a po postu duhovno. Dijetu ne mogu ni za koga prikazati, a post mogu za koga god treba. Ako postimo, duša će nam biti vitkija, ali, vjerujte, i tijelo. A ako smo na dijeti, tijelo će nam biti vitkije, ali duša ne. Što stavljаш u prvi plan?

Mrmljanje. Jedna od teških stvari kroz četrdeset godina pustinje koja je i Mojsiju, i Jahvi, kod naroda tako smetala i ponižavala ih jest mrmljanje, rogoborenje, prigovaranje. "Oh, da smo pomrli od ruke Jahvine u zemlji egipatskoj kad smo sjedili kod lonaca s mesom i jeli kruha do mile volje", govorili su (Izl 16, 3). Jahve je bio ljut: "Dokle će me taj narod prezirati? Dokle mi ne

će vjerovati unatoč svim znamenjima što sam ih među njima izveo", tužio se Mojsiju (Br 14, 11).

Jahve ih izveo u slobodu, a oni hoće biti roblje. Za njih ne vrijedi ona: bolje grob nego rob! Oni su je izvrnuli: bolje rob, nego grob!

Kako mi je smetalo, kad su neki nakon pada komunizma i komunističke diktature i dolaska slobode hrvatskom narodu, govorili: "U komunizmu smo bar imali bolje plaće, sad nemamo ništa!" Za njega je ništa to što sada može slobodno reći tko je i što je a da ne završi u zatvoru, što može slobodno ići u crkvu i kršavati djecu a da ne izgubi posao, što se može slobodno kretati i slobodno govoriti, što može tražiti svoja ljudska prava na što do sada nije smio ni pomisliti. Za takvoga je sve to - ništa. Od svega što on vidi i vrednuje jest njegov trbuh i ta bijedna plaćica s kojom je i tako i tako bio ucjenjivan!

Mrmljam li ja na svoje poglavare: gdje su me doveли, gdje su me postavili, kakvu su mi zadaču odredili ili kako uopće ne drže do mene i kako im nisam bitan/na. Redovito je premještaj šokantan. Teško se naviknuti na novu sredinu, novi raspored i nove osobe. Teško se mogu naviknuti mladi na stare i stari na mlade. I prva reakcija je: bolje mi je bilo tamo odakle sam došla. Zašto nisam tamo ostala? Tamo sam sve znala, na sve se navikla, imala prijateljice, znala s kim mogu a s kim ne mogu, a sad moram sve ispočetka. Starijim je sestrama posebno teško naviknuti se na novu sredinu.

Mogu li s ljubavlju i strpljivošću prihvati premještaj, novu sredinu, nove obvezе? Ili okolo napadam i mrmljam protiv sestara s kojima trebam živjeti ili protiv svojih poglavarica. Govorim li kako nemaju pojma, kako su podgovorene, kako je to klan koji je protiv mene, kako mi žele samo napakostiti, kako je njoj lako jer samo premješta zbrda zdola a ne razmišlja o poslijedicama... A možda ne želim uopće razmišljati o tome da je poglavarica toliko kombinacija isprobala, sve pokušala, uzela u obzir sve okolnosti, unaprijed me upoznala s nakanom i čak me zamolila da prihvatom jer drugog izbora zasada nema...

Na što se moje mrmljanje posebno odnosi: na dnevni red, na hranu, na obvezne zajedničke toče, na rano ustajanje, na predugo i prečesto klanjanje ili na nešto drugo.

Mojsije utonuo u Bogu. Mojsije je u svome vodstvu naroda kroz pustinju i sam griješio:

ispričavao se najprije Jahvi da on ne može voditi narod, da nema sposobnosti pa neka pošalje nekoga drugoga (Izl 4, 10). Pokazao je, dakle, nepovjerenje u Božju snagu i moć;

prigovarao je pred Jahvom da nanosi štetu svome puku i mrmljao što ga stavlja na tolike muke i jad

(Izl 5, 22-23). Odbacivao je, dakle, križ koji mu je Jahve odredio;

pokazao je nevjeru i sumnju kod voda meripskih. Udario u pećinu štapom dvaput a nije trebalo nijednom, voda bi provrela bez ikakvog udaranja jer vodu daje Jahve a ne on (Br 20, 11-12).

Ipak Mojsije je, Biblija kaže, pored svih svojih slavosti bio vrlo skroman čovjek, najskromniji na zemlji (Br 12, 1-2).

No, Jahve je ostao pri svojoj riječi koju reče Mojsiju i Aronu: "Budući da se niste pouzدvali u me i niste me svetim očitovali u očima sinova Izraelovih, ne ćete uvesti ovaj zbor u zemlju koju im dajem" (Br 20, 12)!

Mojsije se popeo na vrhunac Nebo koji se nalazi na brdu Pisgi. Odatle je mogao vidjeti Obećanu zemlju. Štap i vodstvo predao je Jošui.

Tu je preminuo ali mu se za grob ne zna. Živio je s Bogom, radio u ime Božje i u Bogu preminuo. Nestao u njemu. Otišao tamo kamo su i njegovi preci otišli. Pronašao se u krilu Jahvinu zajedno s Abrahamom, Izakom i Jakovom.

U Novom Zavjetu susrećemo ga na Taboru, brdu preobraženja. U nebeskoj svjetlosti Isus, on i Ilija. Imali ljepše nagrade za onoga koji je nastojao cijeli svoj život živjeti s Bogom i za Boga.

Biskupu hvala na knjizi po kojoj možemo spoznati sebe i svoj odnos s Bogom i tako rasti u svome duhovnom životu.

Don Ivo Šutalo

PREMINUO U GOSPODINU

**DR. FRA JOZO VASILJ
(1943.-2007.)**

Fra Jozu je smrt zatekla 16. rujna 2007. u samostanu na Humcu. Njegovi ovozemni ostatci položeni su u franjevačku grobnicu na Novom groblju na Humcu, 18. rujna 2007. Misu zadušnicu predvodio je provincial dr. fra Ivan Sesar u suslavlju sa 145 svećenika. Bio je nazočan veći broj časnih sestara te mnoštvo Božjega puka. U ime mjesnoga biskupa Ratka i dijecezanskih svećenika oprostio se generalni vikar don Srećko Majić.

Fra Jozo je rođen 26. rujna 1943. u Međugorju od oca Drage i majke Mare r. Dugandžić. Osnovnu je školu pohađao u Međugorju i Čitluku (1950.-1958.) a srednju u Zadru i Dubrovniku (1958.-1962.). Filozofiju je i teologiju studirao u Visokom, Sarajevu i Schwazu (1965.-1970.) gdje je diplomirao 13. lipnja 1970. Prve je zavjete položio 22. ožujka 1965. a svećane 15. srpnja 1968. Red je đakonata primio 20. travnja 1969. u Schwazu a svećeništva 26. srpnja iste godine u Frohnleitenu. Potom se vratio u Hercegovinu gdje je vršio službu duhovnoga pomoćnika u Čapljini (1970.-1973.). Nakon toga odlazi na podiplomski studij u Rim gdje na Papinskom sveučilištu Gregoriana postiže magisterij a potom 26. travnja 1980. i doktorat iz sociologije o temi: *La religione in una società socialista* (Religija u socijalističkom društvu).

Završivši studij došao je u domovinu gdje obavlja različite službe profesora, poglavara i odgojitelja. U srpnju 1988. izabran je za provinciala Hercegovačke franjevačke provincije. Na toj je službi ostao kratko, do siječnja 1989. godine. Potom je otisao u misije u Afriku, današnji Kongo, gdje je djelovao kao profesor i odgojitelj (1990.-1992.) te rektor (1996.-1998.; ponovo 2000.-2002.). I u Africi se okušao u službi provinciala franjevačke provincije sv. Benedikta Afričkoga (1998. - 2000.). Vratio se u Hercegovinu 2002. godine te nastavio službu duhovnoga pomoćnika u Mostaru i profesora na Mostarskom sveučilištu. Predavao je sociologiju i na Teološkom institutu u Mostaru. U lipnju 2005. uprava ga je Provincije imenovala meštom franjevačkih novaka. U toj ga je službi pohodila smrt.

Zahvaljujemo Bogu za fra Jozin bogat redovnički i svećenički život; za jednostavnost i poniznost koja se rijetko susreće u ovo naše vrijeme i na ovim našim prostorima. Fra Jozo je ovom zemljom u ljubavi prema Bogu i Crkvi nastojao koracati i bacati "snopove sjajne svjetlosti" ponajprije kao čovjek, potom kao vjernik katolik, te kao redovnik i svećenik. Stoga mu Crkva u Hercegovini zahvaljuje za sve njegovo redovničko i svećeničko djelovanje te moli Boga da ga nagradi dobrima nebeskim.

Don Ivan Štironja

BISKUPOVA KRATKA KRONIKA

od 1. rujna do 30. studenoga 2007.

RUJAN

1. rujna 2007. stigao u Varaždin u posjet kolegi msgr. Josipu Mrzljaku, dijecezanskom biskupu.

2. rujna, nedjelja, na poziv župnika u Ludbregu, predvodio misno slavlje, zajedno s biskupom Mrzljakom, na svetkovinu Krvi Kristove. I izgovorio prigodnu homiliju.

3. rujna, na poziv kolege vlč. Dragutina Joča, župnika u Kamenici, sudjelovao u proslavi obljetnice ređenja (generacija 1969.) u župnoj crkvi. Pohodili Lepoglavu, gdje je svojedobno bio zatvoren nadbiskup Alojzije Stepinac i brojni svećenici.

8. rujna, Mala Gospa, na poziv fra Franje Mabića, župnika u Izbičnu, blagoslovio filijalnu crkvu u Donoj Britivci.

Uvečer, na poziv gvardijana u Gospinu Polju fra Ante Logare, kapucina, predvodio koncelebrirano misno slavlje u zavjetnoj crkvi. I izrekao prigodnu propovijed.

9. rujna, nedjelja, na poziv fra Jure Brkića, župnika u Tihaljini, pod misnim slavljem podijelio sakrament svete krizme kandidatima kojih je bilo 54.

12. rujna primio bogoslova Zorana Pinjuha, koji je na Ordinarijatu izgovorio Ispovijest vjere i položio Prisege prije đakonskoga ređenja.

14. rujna, Krijevo, predvodio koncelebriranu Misu u mostarskoj katedrali Marije Majke Crkve u povodu 27. obljetnice njezine posvete i pod svetim slavljem zaredio za đakona Mostarsko-duvanjske biskupije bogoslova Zorana Pinjuha.

15. rujna pohodio župni dvor i župnika u Trebinju, don Antu Luburića. Pogledao vitraže koje su u katedrali postavljene za svetkovinu Male Gospe nakon njihove restauracije u Zagrebu.

Od 16. do 21. rujna neke službene obveze dovršio u isusovačkoj kući na Otoku Gospe od Milosti u Boki.

18. rujna zadužio msgr. Srećka Majića, generalnoga vikara, da na Humcu sudjeluje u sprovodu dr. fra Jozе Vasilja, nekadašnjega izabranog provincijala, potom misionara u Africi, profesora sociologije na Teološkom institutu u Mostaru i meštra novaka na Humcu.

22. rujna pohodio dubrovačkoga biskupa msgr. dr. Želimira Puljića. Na povratku u Mostar pozdravio župnika u Trebinju i pogledao dovršenje radova koje izvodio orguljar Marko Rastija na katedralnim orguljama.

23. rujna pod Misom u Međugorju uveo fra Petra Vlašića u župničku službu. Nakon primopredaje učinjene pred generalnim vikarom don Srećkom Majićem, 3. rujna 2007., pregledao župne matice.

Uvečer, u dogovoru sa župnikom župe sv. Mateja, apostola i evanđelista, u Mostaru, don Ivanom Perićem, pod svetom Misom krstio maloga Marija, šestoga sina Nevenke i Vlade Bevande. Blagoslovio novu župnu kuću u koju su ušli župnik i župni vikar don Ivica Stanković.

24. rujna primio delegacije biskupije Linz: msgr. Ludwiga Schwarza, biskupa Linza, Mathiasa Mühlbergera, ravnatelja Caritasa, Ernsta Bräuera, rektora Caritasa, Dietera Gallistla, Edith Bürgler-Scheubmayr, članove, i Matthäusa Fellingera, glavnog urednika biskupijskih crkvenih novina (*Kirchenzeitung*).

25. rujna zajedno s biskupom Schwarzom i rektrom Caritasa te s direktorom Caritasa don Antonom Komadinom i s više svećenika u Mostaru slavio svetu Misu u Nazaretu. Govorio o sv. Petru koji je, zajedno sa sv. Ivanom apostolom, izlječio hroma od rođenja na vratima Hrama u Jeruzalemu.

26. rujna predsjedao sjednici Prezbiterijalnoga vijeća hercegovačkih biskupija.

Primio novoga generalnoga konzula Republike Turske u Mostaru, Turguta Kurala.

27. rujna pohodio u Sarajevu preuzvišenoga gospodina apostolskog nuncija msgr. Alessandra D'Errica.

29. rujna pod svetom Misom u kripti sv. Josipa podijelio sakrament svete krizme kandidatima iz raznih župa, kojih je bilo sedmero.

Predstavljanjem životnoga puta i djela Ksenije Kantoci, akademske kiparice, sudjelovao na izložbi njezinih umjetnina u Muzeju Hercegovine u Trebinju. Katalog priredili Župni ured i Muzej u Trebinju idući ususret 100. obljetnici rođenja K. Kantoci, u povodu 55. obljetnice Muzeja i prigodom Dana Trebinske biskupije.

Susreo se s konzulicom Republike Hrvatske Ankom Bošnjak.

Uvečer u kripti sv. Josipa u Mostaru pod svetom Misom krstio 14. dijete, malu Božicu, u obitelji Jelke i Gojka Vidovića iz župe Ploče - Tepčići. Koncelebrirao župnik s Tepčića don Tomislav Ljuban.

30. rujna u 12 sati, na poziv župnika don Ante Lumburića, sudjelovao u proslavi Dana Trebinske biskupije o svetkovini sv. Mihovila arkandela, zaštitnika biskupije. Predvodio koncelebrirano misno slavlje u katedrali Male Gospe u Trebinju. I govorio o trojici Arkandela: Rafaelu, Gabrielu i Mihaelu.

Popodne bio nazočan u katedrali povodom kolaudacije orgulja koju je izveo mladi zagrebački orguljaš Pavao Mašić.

LISTOPAD

1. listopada 2007. posjetio sestre Službenice milosrđa u Mostaru.

2. listopada počeo predavanja iz ekleziologije na Teološkom institutu u Mostaru (TIM).

3. listopada pohodio provincijalat Hercegovačkih franjevaca, čestitao svetkovinu sv. Franje provincijalu dr. fra Ivanu Sesaru, gvardijanu fra Mati Dragičeviću i svima u samostanu.

4. listopada, na poziv s. Jelenke Puljić, provincijalke, pod svetom Misom blagoslovio kapelicu u čast sv. Franje Asiškoga, u samostanu u Potocima - Bijelo Polje i posvetio oltar. Održao prigodnu homiliju. U koncelebraciji bili provincijal fra Ivan Sesar, duhovnik sestara fra Mladen Herceg i drugi oci franjevci i dijacezanci. 50. obljetnicu redovništva proslavile s. Valerijana Kraljević i Marija Vučić, a 25. obljetnicu s. Ivanka Marijanović, s. Ljilja Pehar, s. Slavica Šimović i s. Nera Glavaš.

5. listopada održao predavanja na TIM-u.

7. listopada, s don Mladenom Šutalom, na poziv dr. don Pere Babića, svećenika vrhbosanske nadbiskupije, pohodio Hrvatsku katoličku misiju u Innsbrucku, koja slavi 40. obljetnicu svoga kanonskog postojanja i djelovanja. Podijelio sakrament krizme pod koncelebriranom Misom u samostanskoj crkvi otaca redem-

ptorista. U koncelebraciji bio i rektor Canisianuma p. Erwin Komma, isusovac. Pozdravio pastoralno župno vijeće.

9. listopada primio oca Josea Rodriguezu Carballa, generalnoga ministra Reda manje braće u pratinji generalnoga vizitatora Hercegovačke franjevačke provincije dr. fra Šime Samca, hercegovačkoga provincijala fra Ivana Sestara i tajnika provincije fra Bože Milića.

10. listopada, na poziv dr. don Ante Komadine, ravnatelja Biskupijskoga caritasa, u početku Mise blagoslovio kapelicu u novopodignutom Caritasovu domu *Emaus* u Bijelom Polju. Kuću je blagoslovio ravnatelj njemačkoga Renovabisa, p. Dietger Demuth.

Uvečer počeo u Zagrebu na Šalati duhovne vježbe sjemeništarcima.

11. listopada pohodio kardinala Josipa Bozanića, nadbiskupa zagrebačkoga.

13. listopada, subota popodne, završio duhovne vježbe na Šalati i vratio se u Mostar.

14. listopada, nedjelja, slavio Misu u kapelici Duha Svetoga na Ordinarijatu.

16. listopada održao predavanja na TIM-u.

17. listopada sudjelovao na profesorskoj sjednici Teološkog instituta u Mostaru.

19. listopada, prije podne održao predavanja na TIM-u. Primio dr. Antu Škegru i dr. Stipu Kutlešu, profesore na Sveučilištu u Mostaru. Zatim primio svećenike iz Đakova na prolazu iz duhovnih vježbi iz Dubrovnika: dr. Slavka Platza, don Tomislava Radišića, don Peru Čorluku, don Tomislava Čorluku. I potom župnika u Mariji Bistrici preč. Zlatka Korena.

Poslije podne, na poziv župnika don Petra Vuletića, blagoslovio postaje Križnoga puta na brežuljku iznad crkve sv. Jure u Viru i slavio svetu Misu u župnoj crkvi.

20. listopada, subota, s don Ivanom Štironjom i don Ivicom Stankovićem sudjelovao na Danu Trebinske biskupije na Jordanovcu u Zagrebu. Najprije je prezentaciji knjige "Dubljani", potom predvodio svetu Misu u župnoj crkvi Bezgrješnoga začeća Blažene Djevice Marije.

Zamolio don Ivu Šutala da u 15,15 održi rekolekciju sestrama raznih zajednica u Mostaru.

21. listopada slavio Misu u kapelici Duha Svetoga na Ordinarijatu.

23. listopada, zajedno s ravnateljem za hrvatsku inozemnu pastvu, don Antonom Kutlešom, otpotovao iz Splita preko Frankfurta u Australiju u pastoralni pohod.

25-26. listopada pohodio Hrvatski katolički centar (HKC) Wollongong, koji vode franjevci "Bosne Srebrenе" fra Ivo Tadić i fra Andrej Matoc. U crkvi Marije Kraljice Hrvata pod svetom Misom krizmao desetero pripravnika. Uvečer susret s narodom u Hrvatskom domu.

27. listopada posjetio HKC u Canberri, koji vode fra Anto Šimunović i fra Drago Prgomet, članovi "Bosne Srebrenе". Susreo se s mjesnim nadbiskupom msgr. Markom Benedictom Colleridgeom. U crkvi sv. Augustina pod euharistijskim slavlјem potvrđio devetero krizmanika. Poslije podne kurtoazni posjet veleposlanstvu BiH i RH.

28.-31. listopada bio u HKC "Kardinal Stepinac" u Brisbanu. Zajednicu vode fra Nikica Zlatunić i fra Ivo Kramar, članovi "Bosne Srebrenе". Krizma je bila u nedjelju, 28. listopada. Bio je 41 pripravnik. Susret s narodom i objed u Hrvatskom domu. U utorak pohodio mjesnoga nadbiskupa Johna A. Bathery-a. U srijedu, 31. listopada, let preko Melbournea na Tasmaniju.

STUDENI

1.-2. studenoga u Hobartu, točnije u Grantonu. HKC vodi don Berislav Hunski, svećenik riječke nadbiskupije. Na svetkovinu Svih Svetih koncelebrirana sveta Misa u crkvi.

2.-3. studenoga pohodio HKC u Geelongu, gdje župnikuje don Stjepan Gnječ, svećenik Splitsko-makarske nadbiskupije. Prvoga dana susret s krizmanicima i sveta Misa u crkvi sv. Ante. Večera u Hercegovačkom klubu. Sutradan pod Misom krizmano 49 dječaka i djevojčica.

3. studenoga popodne vožnja u Sunshine, **Melbourne**. U crkvi sv. Leopolda Mandića, gdje župnikuje vlč. Josip Vranješ, svećenik vrhbosanske nadbiskupije. Pod Misom krizmano 28 potvrđenika.

4. studenoga prije podne u HKC u Springvaleu, **Melbourne**, kod don Ivice Zlatunića, sarajevskoga svećenika. Za vrijeme svete Mise krizmano je u crkvi Duha Svetoga 29 kandidata.

4. studenoga popodne u HKC u Clifton Hillu, **Melbourne**, kod vlč. Mate Križanca, vrhbosanskoga svećenika. Pod svetom Misom krizmano u crkvi sv. Nikole Tavelića 27 potvrđenika. Susret s domaćim hrvatskim svećenikom don Velimirom Maglicom.

5.-9. studenoga održao duhovne vježbe u Sydney - Mulgoi. Bilo 20 svećenika, među kojima i dvojica Hrvata rođenih u Australiji, vlč. Zvonko Gavranović i o. Boris Perlaki. Razmatranja o osobama iz prve Crkve s primjenom na današnje vrijeme i osobe.

9. studenoga, subota, popodne vožnja u Sydney u Johns Park. HKC vode zagrebački franjevci, fra Marijan Glamočak i fra Euzebije Mak. U crkvi sv. Nikole Tavelića slavio koncelebriranu svetu Misu. U misiji rade sestre Klanjateljice Krvi Kristove. Uvečer u Hrvatskom domu bila prezentacija knjige "Kroz mnoge nam je nevolje" s australskim izdanjem i s prijevodom na engleski: "Many problems lie ahead". Predstavljači:

fra Vladimir Novak, Suzanne Books-Pivčević s Novoga Zelanda, parlamentarac David Clark i don Ante Kutleša. Biskup svima zahvalio svima, osobito preplatnicima kojih je bilo u Australiji 555.

10. studenoga, nedjelja, u HKC Blacktown, koji vode zagrebački franjevci, fra Toni Mutnik i fra Zvonimir Križanović. U crkvi Gospe Velikoga zavjeta krizmao 28 kandidata.

10.-14. studenoga, posjetio HKC-u Summer Hill, kojim upravljaju zagrebački franjevci, fra Vladimir Novak i fra Toni Vučemilović. U crkvi sv. Ante Padovanskoga u nedjelju slavio Misu i krizmao 19 dječaka i djevojčica.

11. studenoga posjetio katedralu Marije Pomoćnice u Sydneyu.

12. studenoga posjetio Generalni konzulat RH i nadbiskupa kardinala Georgea Pella. Uvečer susreo se sa skupinom Stočana u Hrvatskom klubu u Sydneyu.

14.-16. studenoga u Hrvatskom domu u Melbourneu predstavljanje knjige "Kroz mnoge nam je nevolje". Govorili don Ante Kutleša i Blago Perić. Sutradan pohodio katedralu sv. Patricka i kip kardinala Stepinca pred katedralom, podignut 2001. godine zaslugom don Mate Križanca. Posjetio Generalni konzulat RH.

16.-18. studenoga u Adelaideu kod vlč. don Luke Pranjića. U Župnom centru u kapelici Gospe Velikoga zavjeta susreo se s članovima Župnoga pastoralnog i ekonomskog vijeća. Objed kod sestara Klanjateljica Krvi Kristove, kamo je pozvan i mjesni nadbiskup Philip Wilson. U crkvi sv. Patricka te subote, 17. studenoga krizmano je 17 krizmanika.

18.-19. studenoga, dospio u Perth, točnije u Fremantle u HKC koji vodi don Nikola Čabraja, sarajevski svećenik. Pod Misom krizmano u crkvi sv. Ane 31 krizmanik. Objed u Hrvatskom domu preko puta crkve. Posjetio s don Nikolom centar grada, katedralu i don Ivana Čokolića, 91-godišnjaka iz Poljica, domaćega svećenika.

19. studenoga iz Pertha preko Singapura, Frankfurta i Splita, gdje se susreo s generalnim vikarom don Srećkom Majićem, koji je na liječenju, vratio se u Mostar.

21. studenoga u novopodignutom Caritasovu domu *Emaus* u Bijelom Polju slavio Misu sa svećenicima Uzajamnosti za pokojne biskupe i svećenike.

24. studenoga u prostorijama katedralnoga župnog ureda podijelio diplome Teološkoga instituta svršenim studentima. Održao prigodni nagovor.

25. studenoga, nedjelja, slavio Misu u kapelici Duha Svetoga, zatim pohodio sestre franjevke u Bijelom Polju, čestitao s. Provincijalki i svim sestrama svećekovinu Krista Kralja i susreo se s apostolskim nuncijem msgr. Alessandrom D'Erricom, koji je slavio svetu Misu u sestarskoj kapelici sv. Franje u Potocima.

27. studenoga, utorak, uvečer prezentacija zbornika vrhbosanskoga nadbiskupa Ivana Šarića i Mučeništva.

28.-30. studenoga sudjelovao na 41. zasjedanju BK BiH u Sarajevu.

28. studenoga, u srijedu navečer, bio nazočan na Humanitarnom koncertu koji su organizirale Sestre Služavke Maloga Isusa za siromašnu djecu u *Egiptu* u Sarajevu.

29. studenoga koncelebrirao u katedrali Presvetoga Srca Isusova.

30. studenoga koncelebrirao s ostalim članovima BKBiH u kapelici Marijina Navještenja u Bogoslovijsi. Pod misom održao homiliju o sv. Andriji apostolu. Susreo se s bogoslovima i hercegovačkim svećenicima u bogosloviji.

DIJECEZANSKI BISKUPI I SVEĆENICI PREMINULI POSLIJE 1881.

(Mostar, 1. prosinca 2007.)

BISKUPI MOSTARSKO-DUVANJSKI I APOSTOLSKI UPRAVITELJI TREBINJSKO-MRKANSKI:

	Rođen	Preminuo
1. BUCONJIĆ PAŠKAL	2. 4. 1834.	- 8. 12. 1910.
2. MIŠIĆ ALOJZIJE	10. 11. 1859.	- 26. 3. 1942.
3. ČULE PETAR	18. 2. 1898.	- 29. 7. 1985.
4. ŽANIĆ PAVAO	20. 5. 1918.	- 11. 1. 2000.

SVEĆENICI MOSTARSKO-DUVANJSKE BISKUPIJE

	Rođen	Preminuo		Rođen	Preminuo
1. Aničić Andrija:	21. 5. 1875.	- 4. 4. 1905.	21. Majić Andrija, ml.:	15. 4. 1910.	- ?? 5. 1945.
2. Bagarić Jakov:	5. 12. 1925.	- 6. 6. 2000.	22. Majić Ljubo:	22. 8. 1948.	- 13. 2. 2001.
3. Bakula Ante:	9. 7. 1884.	- ?? 5. 1942.	23. Miličević Frane:	10. 10. 1835.	- 8. 2. 1903.
4. Begić Nikola:	25. 2. 1905.	- 13. 12. 1931.	24. Nuić Jerko:	8. 6. 1915.	- 27./28. 5. 1945.
5. Bošnjak Nikola:	19. 8. 1909.	- ?? 5. 1945.	25. Nuić Mate:	8. 11. 1909.	- 16. 9. 1987.
6. Bošnjak Srećko:	1. 1. 1911.	- 15. 4. 1996.	26. Pehar Božo:	1. 3. 1893.	- 2. 11. 1919.
7. Božić Tadija:	2. 5. 1878.	- 28. 4. 1930.	27. PERIĆ MARKO:	14. 10. 1926.	- 5. 6. 1983. (biskup kotorski: 1981.-1983.)
8. Brkić Vinko:	27. 9. 1931.	- 10. 6. 2001.	28. Petković Zdravko.:	7. 9. 1943.	- 14. 5. 1995.
9. Buconjić K. Ante:	26. 3. 1909.	- ?? 5. 1945.	29. Radišić Cvitan.:	7. 4. 1911.	- 9. 8. 1997.
10. Čotić Stanko:	3. 7. 1894.	- 21. 1. 1943.	30. Radišić Jozo:	19. 3. 1933.	- 5. 12. 2000.
11. Čule Ante:	23. 2. 1903.	- 28. 1. 1972.	31. Rezo Ilija:	17. 7. 1904.	- 30. 12. 1988.
12. Čulo Filip:	3. 1. 1943.	- 28. 2. 1982.	32. Romić Ante:	21. 10. 1903.	- 25. 3. 1963.
13. Iličić Mirko:	19. 5. 1907.	- 24. 6. 1977.	33. Sumić Klemo:	30. 12. 1842.	- 29. 3. 1921.
14. Iličić Andrija:	8. 10. 1930.	- 6. 8. 2003.	34. Šimović Mate:	31. 3. 1923.	- 18. 10. 2003.
15. Ivanković Josip:	15. 8. 1948.	- 10. 12. 1993.	35. Tomas Ilija:	19. 7. 1901.	- 1. 5. 1942.
16. Jurić Nikola:	18. 6. 1876.	- 6. 10. 1940.	36. Tomas Ivan:	29. 9. 1911.	- 27. 8. 1992.
17. Kelava Marijan:	13. 8. 1870.	- 25. 3. 1934.	37. Vrdoljak Jure:	4. 7. 1906.	- 24. 2. 1969.
18. Kordić Ivan:	28. 11. 1923.	- 1. 7. 2001.	38. Zovko Jozo:	19. 1. 1904.	- 4. 2. 1989.
19. Leventić Petar, st.:	3. 3. 1906.	- 16. 12. 1961.	39. Zovko Marko:	26. 1. 1895.	- 9. 6. 1970.
20. Majić Andrija:	9. 4. 1892.	- 31. 12. 1978.	40. Zrno Ante :	3. 5. 1909.	- 21. 6. 1945.

SVEĆENICI TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

	Rođen	Preminuo		Rođen	Preminuo
1. Babić Andelko:	17. 8. 1918. -	14. 4. 1983.	14. Obradović Boško:	2. 1. 1949. -	1. 7. 2006.
2. Batinović Stjepan:	26. 12. 1912. -	18. 7. 1981.	15. Papac Mitar:	25. 10. 1896. -	28. 4. 1951.
3. Bulum Petar:	13. 2. 1918. -	12. 1. 1994.	16. Papac Petar:	27. 5. 1868. -	25. 12. 1919.
4. Glavinić Andelko:	12. 4. 1856. -	16. 9. 1918.	17. Puljić Stanko:	5. 1. 1949. -	7. 3. 1984.
5. Jerinić Miho:	29. 9. 1850. -	9. 2. 1901.	18. Putica Stjepan:	28. 8. 1841. -	?? 10. 1907.
6. Konjevod Lovro:	16. 7. 1917. -	14. 2. 1945.	19. Putica Vide :	11. 6. 1859. -	6. 9. 1942.
7. Krešić Martin:	7. 11. 1880. -	3. 2. 1945.	20. Raguž Ivan:	24. 6. 1877. -	15. 6. 1945.
8. Kulaš Đuro:	20. 3. 1920. -	5. 10. 2006.	21. Rajič Ivan:	22. 6. 1866. -	12. 6. 1945.
9. Lazarević Lazar:	28. 12. 1838. -	17. 9. 1919.	22. Sentić Ilija:	16. 12. 1862. -	23. 12. 1921.
10. Lazarević Nikola:	25. 11. 1830. -	24. 1. 1897.	23. Vlahinić Ivan:	6. 7. 1821. -	29. 10. 1885.
11. Marković Petar:	?? ?? 1864. -	25. 5. 1890.	24. Vučnović Marijan:	18. 2. 1872. -	31. 12. 1944.
12. Maslać Đuro:	8. 4. 1915. -	13. 5. 1963.	25. Vučetić Petar/Šjor:	10. 1. 1937. -	12. 11. 1998.
13. Maslać Ivan:	21. 6. 1895. -	2. 11. 1924.	26. Vučetić Zvonko:	5. 11. 1932. -	8. 12. 1979.

